

RAPPORT 2012:15

Unga och arbete

Strukturella faktorer och individuella lösningar i
arbetsmarknadspolitiska projekt – en kunskapsöversikt

Författare: Göran Bostedt, Helene Hillborg och David Rosenberg

Unga och arbete, 2012

Kommunförbundet; FoU Västernorrland
Gånsviksvägen 4
Box 3014
871 03 Härnösand
Tfn: 0611-55 78 50
Fax: 0611-231 39
E-post: info@y.komforb.se

Tryck: Hemströms Tryckeri
Omslag: Kirsi Wahlström
ISSN: 1653-2414
ISBN: 978-91-85613-69-4

Förord

Vi vill tacka Eva Rönnbäck, chef FOU Västernorrland, för initiativet till denna studie och styrelsen för Kommunförbundet Västernorrland för att uppdraget förmedlades till oss. Åsa Classon-Nordin, handläggare för kultur- och ungdomspolitik, på Kommunförbundet Västernorrland har utgjort en inspirationskälla för oss under projekttidens gång. Processen att skriva rapporten har varit givande och gett oss nya perspektiv på utvecklingsarbetet i Sveriges och Västernorrlands kommuner.

Vi vill också rikta ett tack till alla i Västernorrlands olika kommuner som varit oss behjälpliga med underlagsmaterial för studien.

Härnösand 12-10-05

Göran Bostedt, Helen Hillborg, David Rosenberg

FOU Västernorrland

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att analysera effekterna av de olika arbetsmarknadspolitiska insatser som gjorts i Västernorrland för unga. Som underlag till analys har erfarenheter från olika arbetsmarknadspolitiska insatser i såväl Sverige som helhet (sekundäranalyser av genomförda utvärderingar för Sverige som helhet) som i Västernorrland (primäranalys av utvärderingar som gjorts av genomförda projekt) använts. Därtill har inläsning av relevant teoretisk litteratur gjorts i syfte att sätta in det empiriska materialet i ett sammanhang. I studien har de olika inventerade projektens problemfokus kontrasterats mot en analys av ungdomars utsatthet idag. Vi har intresserat oss för om problemfokus har utgjort en relevant översättning/förståelse av ungdomars behov idag.

Studiens målgrupp har varit ungdomar i åldern 16-24 år. En mycket viktig och central del av vår studie har varit att inventera olika arbetsmarknadspolitiska projekt som genomförts för ungdomar i Västernorrland åren 2007-2012 och analysera upplägg och resultat av dessa projekt. Inventeringen har medfört behov av olika typer av avgränsningar. Det empiriska underlaget kan därför mer karaktäriseras som ett urval av det totala antalet projekt i länet än en total sammanställning.

Studiens slutsatser kan sammanfattas i följande punkter:

- Ett allt för stort fokus på individ kan medföra att de strukturella hindren glöms bort.
- Ett medicinskt perspektiv vid arbetsmarknadsåtgärder förstärker fokus på individens beteenden och brister, d.v.s. att arbetslöshet riskerar att medikaliseras.
- Tillstånd eller process? Utanförskap framställs ofta som ett individuellt tillstånd där åtgärderna framförallt inriktas mot individen. Vi ställer frågan om inte andra begrepp, som t.ex. marginalisering, social exkludering eller etablering, kan lyfta fram en process där strukturella hinder får större fokus?
- Ett utvidgat problemfokus kan leda till nya former av samverkan med fler aktörer och alternativa arbetssätt.
- Socialt kapital utgör en viktig del av problemlösning. Ungdomarna själva, men även litteraturen, har tagit upp bristande socialt kapital, oftast en brist av kontakter, som ett av de största hindren att etablera sig i arbetslivet.
- Samverkan är något viktigt och betydelsefullt. Vid samverkan behöver dock helhetsperspektivet förstärkas i förhållande till en sektorisering specialisering.

- Samtidigt som vi menar att samverkan är viktigt, är det inte ensamt tillräckligt. Samverkan som kortsiktig lösning av ungdomars sammansatta behov får inte utesluta funderingar kring behov av institutionell förnyelse.

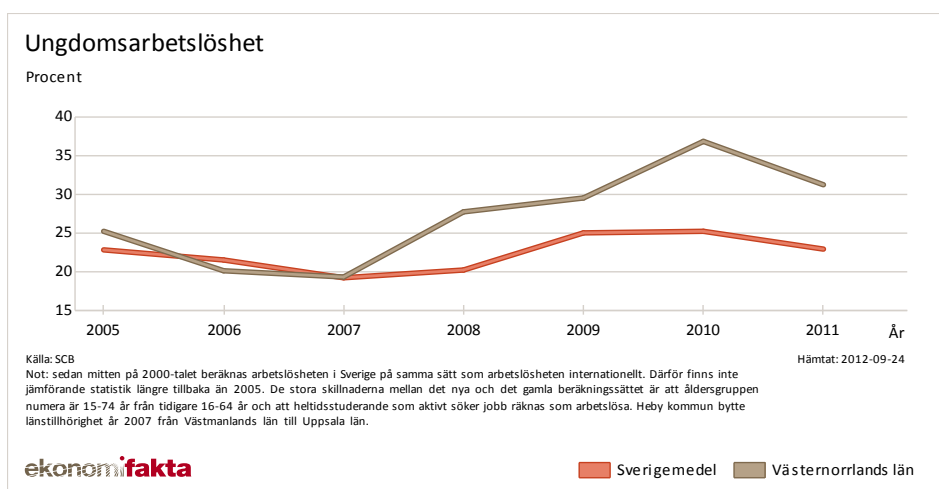
Innehållsförteckning

1. KUNSKAPSÖVERSIKT RÖRANDE ARBETSMARKNADSPOLITISKA INSATSER FÖR UNGA	8
2. BEGREPPET UTANFÖRSKAP OCH INTILLIGGANDE BEGREPP	12
UTANFÖRSKAP	12
UTSATTHET	15
UTANFÖRSKAP – SOM TILLSTÅND ELLER PROCESS?	16
SOCIAL EXKLUDERING	17
SOCIAL INKLUSION	17
ETABLERING	18
FÖRKLARINGSMODELLER SOM KOPPLAS TILL UNGA UTANFÖR ARBETSMARKNADEN	19
STRUKTURELLA FÖRÄNDRINGAR PÅ ARBETSMARKNADEN /EKONOMI	19
ANDRA KONKURRERANDE PROBLEMBILDER... ..	20
3. METAANALYS AV PROJEKT RÖRANDE UNGA I ARBETSLIVET – VILKA ERFARENHETER FINNS REDOVISADE?	25
NÅGRA KRITISKA REFLEKTIONER OM METAUTVÄRDERINGAR /METAANALYS.....	25
VAD VISAR RAPPORTEN OM VAD UTVÄRDERINGAR OCH UTVÄRDERARE SÄGER OM UNGDOMSPROJEKT DELFINANSIERADE AV EUROPEISKA SOCIALFONDEN?	29
4. ARBETSMARKNADSPROJEKT I VÄSTERNORRLANDS LÄN – EN ÖVERSIKT	46
METOD OCH MATERIAL.....	46
PROBLEM DE OLIKA PROJEKTEN FÖRSÖKER HANTERA.....	47
INSATSER FÖR ATT HANTERA BESKRIVNA PROBLEM.....	48
FRAMGÅNGS- RESPEKTIVE MISSLYCKANDEFAKTORER	51
EFFEKTER	53
AVSLUTANDE REFLEKTIONER – PROJEKT I VÄSTERNORRLAND	57
5. SAMMANFATTANDE DISKUSSION OCH SLUTSATSER	63
ALTERNATIVA PROBLEMBILDER, ALTERNATIVA ARBETSSÄTT.....	66
SLUTSATSER.....	69
ATT DISKUTERA	70
REFERENSER	73
ÖVRIGT	77
BILAGOR.....	78

1. Kunskapsöversikt rörande arbetsmarknadspolitiska insatser för unga

I Sverige är ungdomsarbetslösheten högre än många andra länder i Europa. Bara Baltikum och de så kallade PIGS-länderna (Portugal, Italien, Grekland, Spanien) uppvisade år 2010 högre arbetslöshetstal (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2012). År 2009 beräknades gruppen unga i Sverige som vare sig arbetade eller studerade utgöra ca 10 procent (ca 125 000 individer) av hela gruppen mellan 16-24 år (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2012). I augusti 2012 var arbetslösheten för unga i ålder 15-24 år 21 procent (ca 139 000 individer) (Ekonomifakta, 2012). För Västernorrland är situationen sämre än för riket i stort (se tabell 1). Det finns således skäl att på olika sätt adressera frågan om vad som görs för att minska arbetslösheten bland de unga, vilka särskilda insatser som sätts in för de långtidsarbetslösa ungdomarna och hur man från samhällets sida kan motverka en känsla av utanförskap för de grupper av unga som möter särskilda utmaningar?

Figur1. Ungdomsarbetslöshet i Västernorrlands län.

Källa: www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloschet-per-manad)

Jensen & Trädgårdh (2012, sid 14) konstaterar att i den offentliga debatten har gruppen unga med särskilda utmaningar getts lite olika namn (unga utanför, unga i utanförskap, unga som uppbär försörjningsstöd mm). De unga som saknar gymnasieutbildning utgör en särskild riskgrupp. Likaså de unga som förutom avsaknad av gymnasiebetyg även

har psykiska eller neuropsykiatriska problem att hantera, har problem med missbruk och/eller är kriminellt verksamma/belastade. Jensen & Trädgårdh (2012, sid 14-15) konstaterar att dessa grupper...

”ställer krav på extraordinära åtgärder. Coachning som oftast är tillräckligt för unga motiverade med avslutad utbildning, de så kallade ”jobb ready”, fungerar sällan som enda åtgärd. De sägs istället behöva en rad insatser där coachning kombineras med socialt stöd, kompletterande utbildning och praktik, samt återgång i mer vardagliga rutiner som överensstämmer med en ordinär dygnsrytm, allt för att göra dem ”change ready”. När delar av denna grupp följs upp, visar det sig att de har svagare anknytning till vuxenvärlden jämfört med sina jämnåriga. Färre arbetar, färre studerar, fler lever helt eller delvis på socialbidrag, och som vi strax ska se är det i många fall så att samhället inte vet vad de gör.”

Det finns ett stort allmänt intresse i såväl EU som Sverigesammanhang att diskutera insatser för gruppen unga utanför arbetsmarknaden. I vår studie försöker vi bidra till kunskapsbildningen inom området genom att specialstudera Västernorrland. En region som under de senaste åren drabbats hårdare av ungdomsarbetslösheten är de flesta andra län i Sverige.

Göran Bostedt, Helene Hillborg och David Rosenberg, FoU Västernorrland utgör författare till denna rapport. Studien utgör redovisning av ett uppdrag som våren 2011 gavs till FoU Västernorrland av styrelsen i Kommunförbundet Västernorrland. Syftet med studien har varit att analysera effekterna av de olika arbetsmarknadspolitiska insatser som gjorts i Sverige för unga. Som underlag till analys har vi använt erfarenheter från olika arbetsmarknadspolitiska insatser i såväl Sverige som helhet (sekundäranalyser av genomförda utvärderingar för Sverige som helhet, se vidare kapitel tre) som i Västernorrland (primäranalys av utvärderingar som gjorts av genomförda projekt, se vidare kapitel fyra). Därtill har inläsning av relevant teoretisk litteratur gjorts i syfte att sätta in det empiriska materialet i ett sammanhang (se vidare kapitel två) samt att diskutera slutsatser av materialet (se vidare såväl diskussion i kapitel tre och fyra som analys i avslutande kapitel fem). David Rosenberg har haft ett huvudansvar för författandet av kapitel två, Göran Bostedt för kapitel tre och Helene Hillborg för kapitel fyra. Författarna har gemensamt ansvaret för utarbetandet av de inledande och avslutande kapitlen ett och fem.

Studiens teoretiska kunskapsfråga har varit att analysera hur projekten kan kategoriseras i olika framgångs- och misslyckandefaktorer. Med detta avses vilka lärdomar som kan dras av de olika projektens val av problemfokus och arbetsmetoder. I studien har de olika inventerade projektens problemfokus kontrasterats mot en analys av ungdomars utsatthet idag. Vi har intresserat oss för om problemfokus har utgjort en relevant översättning/förståelse av ungdomars behov idag eller om problemfokus i de olika projekten karaktäriserats av en institutionell/organisatorisk rat-

ionalitet (jämför Jensen, Trädgårdh, 2012) som präglas endera av alternativa policies, ekonomiska mål eller en eftersläpande självförståelse av problembilder. Vi använder i studien detta kunskapsintresse som underlag för en diskussion om ansvarighet i förhållande till ungdomars behov och livssituation.

Studien har som målgrupp fokuserat ungdomar i åldern 16-24 år. Eftersom studien genomförs på uppdrag av Kommunförbundet Västernorrland har vi funnit det rimligt att den åldersmässiga avgränsningen av studien följer de åldersmässiga gränser som definieras genom det kommunala uppföljningsansvaret, d.v.s. gymnasieperioden upp till 20 år och den första viktiga formativa delen av en ungdoms vuxenliv (d.v.s. 20-24 år). Åldersgruppen 16-24 år utgjorde även fram till och med mitten av 2000-talet indelningsgrund i offentlig statistik gällande ungdomsarbetslöshet mm (har sedan ändrats till åldersgrupp 15-24 år).

En mycket viktig och central del av vår studie har varit att inventera olika arbetsmarknadspolitiska projekt som genomförts för ungdomar i Västernorrland åren 2007-2012 och analysera upplägg och resultat av dessa projekt. Inventeringen medförde behov av avgränsningar. T ex har vi inte i underlaget tagit med projekt som ännu pågår i kommunerna och som inte hunnit skriva någon del- eller slututvärdering. Detta pga. att det dels är svårt att från dessa projekt få tillgång till underlagsmaterial för vår studie, dels att projektresultat inte ännu kan redovisas. Vi har också ofta ställts inför problem med att särskilja projekt enbart riktade mot ungdomsgrupper från projekt som innefattar såväl ungdomar som andra arbetslösa. Ett annat problem har varit att det i kommunerna saknas en samlad kännedom om de olika ungdomsprojekt som pågått. Vi har därför ett empiriskt underlag som mer kan karaktäriseras som ett urval av det totala antalet projekt i länet än en total sammanställning.

En annan viktig inledande fråga har för oss varit hur materialet skall analyseras, dvs. hur uppnå jämförbarhet i diskussion av upplägg och resultat mellan projekten (jämför motsvarande diskussion i Temagrupp Unga i arbetslivet, 2012 och det resonemang vi för i kapitel tre). Projektgruppens inledande diskussioner ägnades därför huvudsakligen åt att fastställa en analysmall (se vidare kapitel fyra). De variabler som slutligen valdes för analys av de olika utvärderingar som gjorts av arbetsmarknadsinsatser för unga i Västernorrland blev:

- Ålder
- Deltagande verksamhetspartners
- Problemdefinition
- Insatsens karaktär i projektet
- Statistik över antal deltagare
- Uppfattade effekter av insatserna

- Framkomna hinder och framgångsfaktorer

Med dessa inledande kommentarer är det tid för genomgång och diskussion av vår studies resultat. Studiens val av teoretiska referenspunkter och resultat redovisas mer ingående i de kommande kapitlen.

2. Begreppet utanförskap och intilliggande begrepp

I de analyserade projektansökningarna används en rad olika begrepp och förklaringsmodeller. Dessa skall bidra till en problemanalys och fungera som ett underlag för olika åtgärder som föreslås och utvecklas i projekten. Eftersom dessa teoretiska utgångspunkter har en så stor roll i hur projekten styrs och utvecklas har vi valt att reflektera över dessa begrepp i detta kapitel; Hur används begreppen? Vad betyder de och hur skall de tolkas?

Syftet med kapitlet är att svara på följande frågor:

- Vad menar vi med ungdomarnas utanförskap och hur ser det ut?
- Vad finns det för teoribildning om målgruppens utanförskap, hur kan vi förstå välfärdsystemets olika satsningar?
- Vilka teorier dominerar i rapporter, utredningar, osv. och vilka alternativa förklaringar kunde leda till eller förankra alternativa modeller?

Utanförskap

Utanförskap eller *unga som är utanför* har som begrepp dominerat i de flesta diskussioner, rapporter och projekt som försökt stödja arbetslösa ungdomar eller ungdomar som hoppat skolan och därför saknar resurser att kunna etablera sig som vuxna. Trots sin flitiga användning saknar dock begreppet en officiell och accepterad definition. I svenska sammanhang används det ofta som ett akademiskt begrepp men det finns ingen motsvarighet till begreppet på engelska. Det finns till och med de som anser att begreppet, så som det formulerats i litteraturen, inte är lämpat att använda som ett vetenskapligt begrepp (Alm, Bäckman, Gavanoas & Nilsson, 2010). Trots sin svaga förankring har begreppet *Utanförskap* fungerat som en utgångspunkt för att beskriva vissa ungdomar som skall bli fokus för åtgärder som skall minska deras *utanförskap*.

I litteraturen handlar utanförskap framförallt om ett *socialt utanförskap*, att vara utestängd från ett sammanhang av sociala relationer (Alm et al., 2010, s. 13). Som vi också kommer att ta upp längre fram är *socialt utanförskap* inte den mest förankrade användningen av begreppet i de projekt vi analyserat, även om flera av dessa projekt hade insatser i form av sociala arenor där ungdomen skulle få möjlighet att bryta sin isolering. Oftast är istället begreppet förknippat med personer som inte arbetar eller studerar och därför är i behov av åtgärder mot arbetslivet för att bli självförsörjande.

Utanförskap kan också ses i relation till *innanförskap*. Allt för tydliga gränser i ett socialt sammanhang kan med andra ord leda till frågor om vad som är *innanförskap*, som i sin tur riskerar att skapa *utanförskap*.

Olika definitioner om vem som är innanför och vem som är utanför, i en brist av vetenskaplig definition, ses ofta som politiska konstruktioner. Under valet 2006 definierade moderaterna utanförskap helt och hållet i relation till arbetsmarknaden. Det blev en mer konkret beskrivning som utgick från att man befinner sig i utanförskap när man *uppbär ersättning från socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsunderstöd eller socialbidrag* (Alm et al., 2010, s. 14.) Här finns en tydlig övergång från ett socialt utanförskap till ett utanförskap som handlar om delaktighet på arbetsmarknaden. Arbete konstrueras som vägen till självrespekt och makt över vardagen, medan arbetslöshet leder till passivitet och beroende. Det sociala utanförskapet ses ofta som en bieffekt av ekonomiska faktorer. Men dessa relationer är oftast oreflekterade i den problembild som blir utgångspunkten för arbetsmarknadsprojekt. En teoretisk fråga som skulle kunde undersökas är exempelvis relationen mellan social och ekonomisk utanförskap. Eller att vara mer specifik; Har vissa ungdomar på grund av att de inte lyckats ta sig in på arbetsmarknaden utvecklat ett bristande socialt nätverk? Eller beror ungdomars svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden på ett i grunden bristande socialt nätverk? Svaret, eller åtminstone analysen av detta, skulle kunna styra vilka olika sorts åtgärder som måste utvecklas i projekten.

I andra offentliga sammanhang kan utanförskap även kopplas till ett mer negativt laddat begrepp. Davidsson (2009) har i en diskursanalys av riksdagstryck funnit att i dessa sammanhang är utanförskap oftast kopplat till bidagsberoende, invandrare, kriminalitet, underklass, social exklusion. Trots den tydliga kopplingen till arbetsmarknaden som finns idag riskerar bakgrunden och användningen av begreppet här också att leda till vissa slutsatser så som fördomar och attityder mot dem som blir klassificerade in i en sådan målgrupp.

Utifrån vissa kriterier eller kvantitativa definitioner som utgår från samlad statistik, utvecklas vissa kategorier som ungdomarna hamnar i. Det finns olika sätt att beskriva dessa kategorier (vad som ingår i utanförskap), men kategorierna är ganska ensidiga och stämplar dessa ungdomar utifrån en uppmätt egenskap. Det finns då en stor risk att dra långtgående slutsatser om vem dessa ungdomar är och vad de har för behov. I sådana beskrivningar konstrueras ett absolut tillstånd där vissa karaktäristiska egenskaper kopplas till individen eller de individer som ingår i en särskild grupp.

Då kategorierna aldrig är neutrala, då de alltid kommunicerar något som kan liknas vid en moraliserande uppdelning av "vi och dem", är stigma alltid kategoriernas följeslagare. För hur kan man föreställa sig att det känns att bli betraktad som "utanför"?(Davidson, 2009, s. 69)

Där finns också föreställningar om plats eller rum som är inbyggda i begreppet då utanförskap presenteras som ett sätt att beskriva individen eller oftast gruppens plats eller position i samhället. I diskursen där olika projekt försöker beskriva ungdomarnas situation använder de sig ofta av sådana sociala geografiska beskrivningar. De olika projekten inriktar sig ofta mot ungdomar som står ”långt ifrån” arbetsmarknaden och sedan är syftet att hjälpa dem ”närma sig” arbetsmarknaden – Sådana diskurser förstärker bilden av en stabil arbetsmarknad som ungdomarna måste närma sig och diskursen kan också förstärka upplevelse av utanförskap i sådana situationer.

Utanförskap blir ett avgränsat rum med negativa konnotationer (Davidson, 2009).

Vilka är de ”unga utanför”?

Som redan nämnts finns en risk att kategoriseringsprocesser som bygger på begrepp med svag teoretisk grund kan förblinda oss i vår analys och vår problembild när vi utvecklar åtgärder. Det finns en tydlig koppling mellan hur vi beskriver dem som är utanför och vad vi kan göra för dem. Denna koppling kan dock leda till att vi missar viktig information om hur dessa individer blev utanför. I Statens offentliga utredning (2003) med titeln ”Unga utanför” finns ett tydligt exempel på hur begreppet har blivit kopplat till vissa statistiska kategorier. I rapporten beskriver de att *med termen unga utanför menas unga i åldern 16-24 år som inte studerar, arbetar eller har någon annan känd sysselsättning*. Vidare beskrivs att ca 27 000 personer var utanför både år 2000 och år 2001. Av dessa var ca 11 000 utrikesfödda och nästan 7000 av dem hade bott mindre än 5 år i Sverige (Ungdomsstyrelsen 2003). Begreppet definieras här tydligt som ett begrepp förankrat i en statistik som beskriver sysselsättning och ingenting mer. Ser man på målgruppsbeskrivningen utifrån denna statistik så visar den också att målgruppen *unga utanför* består av många personer med invandrarbakgrund.

Varför utanför?

I rapporten som beskrivits ovan kommer unga till tals i ett antal intervjuer. De beskriver svåra uppväxtförhållanden i föräldrahemmet, svåra sociala problem, olika former av sjukdomar eller funktionsnedsättning, missbruk, kriminalitet och samhällets diskriminering. Somliga har även hamnat utanför eftersom de fått barn i unga år och då hoppat av sin utbildning (Ungdomsstyrelsen 2003). Denna beskrivning, som kommer från ungdomarna själva, ger en förklaring till varför de hamnat där de är, på grund av flera olika svåra förhållanden eller för att de blivit föräldrar och kopplas alla till utanförskap. Längre fram ska sådana svåra villkor diskuteras som riskfaktorer men inte nödvändigtvis med utanförskap som följd. Det finns redan här en upp och nervänd logik eftersom de som är klassificerade som utanför får frågan om hur deras uppväxt varit. En kausal kedja läggs fram mellan dessa uppväxtvillkor och deras utanförskap.

På så sätt få vi dock inte fram en nyanserad bild av dessa ungdomar och vad de eventuellt kan ha för behov.

I dessa rapporter drar man också slutsatsen att utanförskapet, som vissa personer med utländsk bakgrund har känt, också har varit en drivkraft för dem (Ungdomsstyrelsen 2005, s. 88). Det är viktigt att betona att utanförskap eller kanske att vara utsatt, skapar olika slags strategier och drabbar personer på olika sätt. Här ser vi ännu en komplikation som bör bädda för mer reflektion av begreppet. Vissa ungdomar med invandrarbakgrund beskriver alltså sin upplevelse av utanförskap under skolåren som en *drivkraft* i att blir framgångsrika i det svenska samhället. Utifrån det är det därför riskfyllt att skapa generella föreställningar om individer som bygger på negativa egenskaper och skapa åtgärder utifrån det eftersom det kan visa sig vara helt fel.

Utsatthet

Begreppet utsatthet kan begrundas som en nyttig addition till diskussionen om vad det egentligen är som vi försöker beskriva, eller rent av att acceptera, med begreppet utanförskap. Utsatthet tar hänsyn till de villkor i samhället som kan påverka utanförskap och som ungdomarna ovan själv har beskrivit. I litteratur om utsatthet som vi har granskat (Alm et al., 2010; Ungdomsstyrelsen, 2008) har tre dimensioner som ingår i en definition av utsatthet lyfts fram:

1) *Utsatthetens villkor* – ekonomiska villkor, familjevillkor, samhällslivets villkor och hälsovillkor. Hos samtliga finns en relation mellan strukturella villkor och en inre upplevelse av dessa villkor. T.ex. betalnings-svårigheter och oro över sin familjesituation.

2) *Erfaren utsatthet* - självbild (präglad av förhoppningar, förväntningar, skam eller självaktning, rädslor), självförtroende (tillit till den egna förmågan), psykosocial hälsa (sömn, stress, trötthet, oro) samt hur man ser på sina nuvarande och sina framtida livsmöjligheter.

3) *Utsatthetens emergens* – samspel mellan strukturella och kulturella villkor tillsammans med individens eget agerande. Utifrån olika villkor och erfarenhet är flera resultat (framgångsrika eller mindre framgångsrika) fortfarande möjliga för individen trots utsatthet.

De första två dimensionerna blir intressanta när man sätter dessa i relation till varandra. Vi tänker oss att individer och grupper som är exponerade, som lever under utsatthetens villkor riskerar att erfara utsatthet i större utsträckning än individer som inte är exponerade. Att växa upp eller uppfostras under sådana villkor kan betraktas som utsatthet och vara en indikator på att man tillhör en riskgrupp för ett eventuellt utanförskap.

En sådan riskbild kan leda till ett resonemang där erfarenheten av att vara utsatt visar sig i självbild, självförtroende, psykosocial hälsa och i sam-

och framtidspception om hur livet skulle kunna se ut och vara. Denna beskrivning känns igen från flera projekt där målgruppen beskriver sina erfarenheter. Begreppet utsatthet är kanske därför ett mer lämpligt eller användbart sätt att beskriva dessa ungdomar. Med andra ord, ungdomar som har upplevt utsatthetens villkor och börjat anamma en viss självbild och framtidstro.

Att vara utsatt för villkor som försvårar en positiv utveckling är kanske inte det samma som att börja med en bild av unga som på något sätt redan är utanför. En problembeskrivning där *en bristande förmåga att ta sig in* är utgångspunkten. Vid en sådan problembeskrivning börjar vi med att anta att individen är utanför istället för att se individen som en medaktör i en process som åtminstone delvis utformas av familjens och samhällets villkor.

Utanförskap – som tillstånd eller process?

Tanken att utanförskap är ett statiskt begrepp, ett sätt att beskriva ett tillstånd, utan att egentligen säga så mycket om hur man blir utanför eller hur man kan lämna utanförskapet, skapar ett behov av att ytterligare se på andra relaterade begrepp. Två begrepp som kan nyansera diskussionen om processerna eller mekanismerna runt utanförskapet är *marginalisering* och *etablering*.

Om vi reflekterar över upproren bland ungdomarna i Frankrike för några år sedan kan man tänka sig att samhället betraktade dessa ungdomar som utanför. Många av dessa ungdomar hade en invandrarbakgrund, de var bosatta i förorter och var utan sysselsättning. Men, man kan också anta att dessa ungdomar förmodligen upplevde att de hade blivit marginaliserade av ett samhälle som inte tog hänsyn till deras situation eller livsvillkor och att samhället inte hade satsat lika mycket resurser på dem som på andra mer privilegierade samhällsmedlemmar. Utan att gå in i en politisk diskussion, vilket inte är meningen här, finns det en stor teoretisk skillnad i att ta hänsyn till dessa förutsättningar. Vi har tidigare diskuterat att begreppet utanförskap används som ett sätt att kategorisera en viss grupp av ungdomar och när denna kategorisering ger dem negativa egenskaper är det är huvudsakligen en stämpling. Marginalisering kan här ses som ett begrepp som belyser en process där samhället antingen aktivt eller passivt har förtryckt eller utelämnat vissa grupper.

Om vi antar att marginalitetsdiskursen också inrymmer en *marginaliseringsprocess*, så finns i diskursen om utanförskap över huvud taget inget ord som beskriver en process (Davidson 2009.s.68). Glidning mellan positioner som utmärker marginalitetsbegreppet saknas alltså i diskursen om utanförskap, eftersom utanförskap istället konstrueras i absoluta tillstånd som kräver ett politiskt ingripande för förändring.

Social exkludering

Social exkludering är ett begrepp som är relevant i diskussionen om utanförskap. Begreppet definieras som *utestängning från framförallt arbetsmarknad och konsumtion* (Alm et al., 2010) och kan ses som ännu starkare än marginalisering, eftersom det sätter fokus på de samhällsstrukturer som exkludera vissa människor. I den här beskrivningen finns också en innebörd att ungdomar som hamnar utanför har varit exkluderade från en delaktig roll i arbets- och samhällsliv. Frågan blir i detta fall vilka mekanismer eller processer som har bidragit till att individer som betraktas som utanför har blivit exkluderade och hur vi kan vi främja eller stödja samhällsprocesser, inte bara individerna.

I stället för att uppfinna hjulet på nytt menar vi alltså att man bör använda sig av begreppet social utestängning eller social exkludering som är ett internationellt etablerat begrepp, definitivt inte oomtvistat det heller, men ändå avsett att innehålla den mångdimensionalitet och dynamik som sociala problem och utsatthet innebär (Alm et al., 2010, s. 21).

En sådan teoretisk diskussion kan också leda till alternativa frågor för dem som befinner sig i utanförskap, exempelvis vilka är *vägarna till återinkludering* (Alm et al., 2010)? Kan vi finna nya vägar till inklusion, nya vägar som leder till arbete och studier?

Ofta beskrivs i projektbeskrivningar att dessa ungdomar har ”hamnat utanför”. Detta är ett förenklat sätt att se på en komplicerad process. Har de som inte hamnat utanför hamnat inne? På samma sätt som marginalisering och social exklusion beskriver och nyanserar processerna och mekanismerna som kan leda till utanförskap kan man överväga *social inklusion* och *etablering* som olika begrepp kopplade till vägen in, motsatsen till utanförskap, men för den skull ett lika viktigt fokus att ha.

Social inklusion

Analyzed case study projects showed that participation can be an important way to enhance motivation if it means choice, flexibility, open outcomes, space for experimentation, trust, holistic support, rather than a focus on individual deficits... (Walther 2004, s. 11)

Begreppet social inklusion kan sätta fokus på samhällets ansträngningar att inkludera unga, vilket är ett viktigt fokus som tyvärr ofta fattas i de arbetsmarknadspolitiska projekten. Begreppet kan hjälpa till att nyansera de insatser som är förankrade med problembilden. Är det ungdomarna eller är det samhällets olika försök att inkludera som behöver åtgärdas? Delaktighet eller *participation* ses i ett sådant teoretiskt paradigm som motiverande eftersom delaktighet ses som ”vägen in”. När människor som har varit utsatt för olika svåra sociala villkor får chansen att delta i

ett ekonomiskt och socialt liv ser man också en ökad motivation och prestation (Walther et al., 2004). I ett sådant synsätt är det ”fel” att åtgärda eller sysselsätta individen i en skyddad verksamhet eftersom själva verksamheten är just ”utanför” det normala samhället. Istället ska insatserna vara riktade på möjligheter till riktig delaktighet i naturliga studie- arbets- och sociala miljöer. Ibland använder man begreppet *inclusive citizenship* för att betona att även de som befinner sig i utanförskap fortfarande är medborgare.

Etablering

Etablering kan ses som en *process* (jämfört med utanförskapsbegreppets *tillstånd*) för vuxenblivande och i vår diskussion en övergång från ungdomsliv till ett arbetsliv. Etableringsbegreppet kan därför ses som en viktig och mer dynamisk teoretisk utgångspunkt för diskussioner om ungdomarnas eventuella utanförskap. Att undersöka och att försöka åtgärda brister i etableringsprocessen som kan leda till utanförskap kan i denna mening ses som en mer intressant del i en problembeskrivning.

Etableringsmönster varierar, men innehåller vanligtvis följande faser oberoende av generation; avsluta utbildning, etablera sig på arbetsmarknaden, sammanboende och till sist föräldraskap. Flera rapporter har beskrivit olika mönster i etableringsprocessen, så som linjära, alternativa (individens eget val), Institutionellt lagade (insatser), orörliga (avbruten) eller nedåtgående (ackumulering av risker till socialt utanförskap). De två senaste, avbruten och nedåtgående, är de som vi kanske associeras mest med utanförskap när olika projekt formuleras. Men dessa processer pekar på andra faktorer som man bör ta hänsyn till; Varför avbruten? Hur kan man förebygga ökande antal sociala riskfaktorer?

I en europeisk rapport (Walther et al., 2004) är en av många slutsatser att den linjära etableringen inte längre finns, utan man rör sig istället mellan olika utbildningar och arbeten ett flertal gånger både under och efter sin så kallade etablering. Den tidigare fokuseringen på livslångt arbete, där åtgärder varit riktade och kortsiktiga med en förväntan att dessa insatser medfört en bra start, måste kanske ersättas av ett fokus på livslångt lärande. Ett lärande där pågående insatser kan stödja individen, ung eller äldre, under vissa förändringsperioder, ”övergångar” från det ena till det andra, i individens liv.

Den ålder då ungdomar etablerar sig i arbetslivet har stigit. 70 procent av dem som var födda före 1971 kom in på arbetsmarknaden vid 21 års ålder. För de som var födda i början av 1980-talet var andelen cirka 40 procent. Unga är också arbetslösa i högre utsträckningen än vuxna och Sverige har en högre ungdomsarbetslöshet än t ex EU:s genomsnitt bland unga 15 – 24 år (Andersson & Lindblad, 2008).

Walther et al. (2004) har beskrivit en ”de-standardization” i etableringsprocessen. Övergångarna är inte stabila längre och de är heller inte standardiserade så att man kan förutsäga hur dessa skall gå till. Då det inte längre finns ett ”rätt sätt” att etablera sig så kan både de unga och experter uppleva övergången som diffus och utan tydliga svar. De blir fast i ett ”socio-political vacuum” där de inte har en tydlig social status och varken är unga eller vuxna.

Förklaringsmodeller som kopplas till unga utanför arbetsmarknaden

Innan vi går vidare vill vi ta upp några av de befintliga förklaringsmodeller som försöker beskriva ungas utanförskap. Vi gör det för att se hur dessa hänger ihop med de teorier som handlar om utanförskap, utsatthet och etableringsprocessen. Men även för att se om de stämmer med modellerna som används i många arbetsmarknadspolitiska projekt.

- **Individen som problembild** – De som hoppar av gymnasieskolan, de med utländsk bakgrund, osv.
- **Bristande samverkan som problembild** – Behov av stöd från flera myndigheter, fragmentisering av ansvar – samarbetsproblematik – samordningslogik

Ansvaret för ungdomar som varken studerar eller jobbar är delat mellan kommun, arbetsförmedling och socialförvaltning. Många av de unga utanför som intervjuades i utredningen upplevde att deras sätt att se på saker och ting aldrig riktigt kom fram när de hanterades av flera tjänstemän med olika professionell bakgrund och avgränsade ansvarsområden (Ungdomsstyrelsen, 2007, s.10).

Strukturella förändringar på arbetsmarknaden /ekonomi

En mer krävande arbetsmarknad

Utvecklingen av samhället till ett modernt samhälle, med bättre ekonomiska förutsättningar, har inneburit flera val för ungdomarna och stora möjligheter för dem att förverkliga sig själva. Dock innebär det olika möjligheter till självförverkligande beroende på vilka förutsättningar man har. Möjligheten till att självförverkligas är beroende av de meriter som krävs i det samhälle som vuxit fram idag, ett samhälle som är allt mer teknologiserat och kräver allt mer utbildning av sina invånare. Har man som ungdom inte fått de förutsättningar som krävs i ett teknologiskt samhälle så innebär det att dessa ungdomar hamnar utanför arbetsmarknaden,

eller åtminstone hamnar i en segmenterad arbetsmarknad. Arbetsmarknaden har därmed fått inslag av en stark selektiv urvalsprocess där de som inte har formell kompetens åsidosätts och antingen blir arbetslösa eller hamnar i en segmenterad arbetsmarknad. Detta samhälle innebär stor risk för utanförskap och utslagning om individen inte innehar de formella kompetenser som det teknologiska samhället kräver (Foroozani et al., 2006).

Arbetsmarknadens natur och relation till välfärdsystemet

Fluctuations in the labor market are a special challenge to youth (Nordic, 2011)

Almqvist et al. (2007) sätter ungas arbetslöshet i ett internationellt perspektiv och menar att det är svårare att etablera sig på arbetsmarknaden i länder som kännetecknas av en mer reglerad arbetsmarknad, samtidigt som det i sådana länder finns mer välbetalda och tryggare anställningsformer när man har väl kommit in. I sådana länder är det särskilt svårt om det finns en avsaknad av starka kopplingar mellan utbildningssystem och arbetsmarknad. I en sådan analys ser vi problemet som en strukturell brist av samordning mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden. Det kan leda till insatser som är antingen inriktad på utbildning eller arbetslivserfarenhet, inte speciellt stöd vid ”övergångar”, ett fokus som en sådan analys borde peka på.

Andra konkurrerande problembilder...

Det finns andra förklaringsmodeller som inte gjort sig gällande i de olika projekt som utvecklats (Åse 2011, s. 22). Några beskrivs kort nedan:

Socialt kapital -

Få projektansökningar använder sig av socialt kapital och de teorier som belyser begreppet som en förklaringsmodell för utanförskap. Bristande sociala nätverk ses där som en bidragande orsak till utanförskap.

Det räcker inte att gör bra ifrån sig i skolan för att få ett arbete. Det är inte bara diskriminering i kontrakt utan också diskriminering i kontakt som påverkar framförallt ungdomar med utländsk bakgrund. Det sociala kapitalet är oerhört relevant för att etablera sig i arbetslivet (Davidson and Lindblad 2008, s. 62).

Tidsperspektiv –

Ska man satsa på förebyggande insatser för att tidigt förebygga att unga hamnar i utanförskap eller satsa på åtgärder för att förebygga en redan påbörjad försämring som kan leda till ett långtgående eller livslångt utanförskap?

En central utmaning för ungdomspolitiken är det faktum att utanförskap i tidig ålder har en så pass stark koppling med utanförskap i senare skeden i livet, på såväl arbetsmarknaden som andra samhällsområden (Ungdomsstyrelsen, 2005, s. 194).

En annan aspekt utifrån ett tidsperspektiv handlar om när och hur länge man ska stödja dessa ungdomar. I Ungdomsstyrelsens skrift, *En analys av ungas etablering och egen försörjning* (2005:10) framgår att arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga ofta är kortvariga och inte leder till ett inträde på arbetsmarknaden.

Individuella behov eller strukturella brister?

Den största frågan då vi betraktar problembilden med dessa olika teoretiska referensramar är troligtvis frågan om individ eller struktur, eller relationen mellan individens behov och de strukturella bristerna som många har beskrivit. Exempelvis har Ungdomsstyrelsens listat projekt och verksamheter som arbetar för att "Öppna vägar för ungdomar". Där har de tagit hänsyn till strukturella frågor men för det mesta begränsat sig till samverkansproblematiken.

- Samverkan mellan olika myndigheter

Övriga är alla i någon mening individinriktade:

- Intensifierad individfokuserad vägledning
- Särskilda ungdomshandläggare (t.ex. i Halmstad och Kalmar)
- Erbjudande om hjälp i en stödjande miljö (t. ex daglig verksamhet, sysselsättning i skyddad verksamhet)
- Aktiviteter utifrån ungdomarnas egna intressen
- Specialinriktade utbildningsinsatser
- Erbjudande om testning av baskunskaper

Och sedan drar de slutsatsen:

Dessa projekt och verksamheter når dock inte alla ungdomar som behöver hjälp. Det som saknas idag är en anpassad generell politik för att förhindra att någon ungdom alls hamnar i utanförskap (Ungdomsstyrelsen 2003, s. 78).

Här kan vi fundera över två viktiga saker. Då utanförskap per definition är ett bevis på att unga inte är med, kan det vara svårt att nå ut till alla som behöver hjälp. Därför är det mest effektivt att förhindra utanförskap genom att utveckla stödåtgärder som kan påverka de processer eller mekanismer som bidrar till utanförskap. Om vi betraktar utanförskap som en plats eller position i samhället, eller rättare sagt utanför ett delaktigt liv i

samhället, blir en strategisk fråga som många har tagit upp hur man hamnar i utanförskap. Vilka mekanismer bidrar till ett sådant resultat?

På flera olika sätt kan alltså en längre tids arbetslöshet leda till utanförskap. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan påverka utbudet av arbetskraft positivt genom att motverka dessa mekanismer (Ungdomsstyrelsen 2005, s65).

I en analys av lösningar och problembilder så som de presenteras i ESF-projekt har Åse (2011) lyft fram hur bilden av individen som ”lösningen” är den helt dominerande bilden eller ”master narrative” i dessa projekt.

”Bilden av individen är det som andra förslag och lösningar bygger vidare på och förhåller sig till. Att individen är lösningen framstår som självklart i projektansökningarna. Det är ingenting som det tycks vara möjligt att diskutera eller som det verkar finnas något behov av att ifrågasätta eller utmana” (Åse 2011, s. 22).

I analysen har författaren diskuterat hur en schablonbild av modernitet och svenskhet ställs mot de andra, de som är utanför. En längre diskussion om hur en sådan bild skulle kunna utvecklas, även i relationen till frågor om jämställdhet och etnicitet, vore intressant men är inte fokus i denna diskussion. Författaren har samtidigt kopplat den problematiska individen till en liberal tradition där individen, för att vara en framgångsrik och unik individ, måste agera och vara likadan som alla andra.

”När människor lyckas uppnå samhällets förväntningar börjar ”ett slags social ingenjörskonst” för att försöka anpassa individen till den sort som är förväntad att bli framgångsrik och självständigt” (Åse 2011, s. 22).

Här kan vi känna igen andra begrepp som dominerar fältet, t.ex. anställningsbarhet, där individens brister och förmåga bedöms relaterat till arbetsmarknadens krav. Om vi genom riktade insatser kan skapa denna ”rätta sorts individ” kommer de att utveckla en förmåga att klara sig på arbetsmarknaden. Sådana schablonmässiga föreställningar av den ”rätta sortens individ” kan vara problematisk i ett multikulturellt samhälle eller i ett samhälle där könsroller utvecklas och förändras. Risker är att precis det som gör individen unik kan betraktas som orsaken till deras utanförskap. En förväntad arbetare kan också vara problematisk i en arbetsmarknad som själv är i en strukturell förändring. Bilden av den ”rätta sortens” arbetskraft är inte konstant eller förutsägbart.

Det finns en betydande direkt diskriminering av utrikesfödda på arbetsmarknaden. En studie från ILO har visat att personer som tillhör en minoritet behöver t.ex. söka dubbelt så många jobb för att bli kallade till intervju än personer som tillhör en majoritetsgrupp (Davidson and Lindblad 2008, s. 62).

Att utrusta ungdomarna till en schablonbild av en ”modern svensk” arbetare, anställningsbar i alla meningar, är enligt problemförklaringar som

ovan ingen garanti till jobb för dem som befinner sig i en arbetsmarknad som präglas av en strukturell diskriminering mot exempelvis invandrare.

Att unga i utanförskap börjar betraktas som avvikande från den ”anställningsbara individen” kan också leda till fler bieffekter. Flera projekt som redovisas i rapporten har också inkluderat i sin problembild att dessa individer måste må bättre, öka sin självförtroende och sin motivation, vara mindre rädd socialt, osv. Resultaten som sedan redovisas tar hänsyn till sådana förbättringsområden som ett tecken på att projektet har lyckats. Vissa får en remiss till psykiatrin, trots att psykisk sjukdom inte var anledningen till att de kom in i projektet. Det kan förstås bero på att många som hamnar i utanförskap gör så delvis pga. en psykisk ohälsa eller ett dålig mående. Men det är också värt att fundera över om de som hamnar i utanförskap blir objekt för en medikalisering av deras ”utanförskapsrelaterade” dåliga mående. Sådana mekanismer, där kategorisering kan leda till stämpling och ett fokus på brister kan också leda till en specialiserad respons på en ohälsa som beror på strukturella hinder.

För att få tillgång till resurser som kan hjälpa dessa individer, och där de flesta som arbetar i sådana projekt inte har någon specifik kunskap om psykisk ohälsa, krävs en remiss och en diagnos. För de unga blir så entrén in i ett arbetsmarknadspolitiskt projekt kopplat till utanförskap på grund av arbetslöshet också en ingång i ett utanförskap tydligt definierat till psykisk ohälsa.

I många fall kan det förstås vara positivt att upptäcka ohälsa i ett tidigt stadium, men man kan också ifrågasätta om sådana bedömningar och kategoriseringar skall ingå i sådana arbetsmarknadsprojekt. Med andra ord kan en sådan problembild leda till ett fokus i projektet som i sin tur leder till att resultaten bekräftar den individinriktade problembilden. Risken med sådana individinriktade problembilder kan vara att de strukturella förändringar som har orsakat ungdomens utanförskap istället blir definierade som kopplade till deras bristande förmågor eller vissa karaktärsdrag.

Det individ-perspektiv som dominerar tycks omöjliggöra mer strukturella problembilder. Konsekvensen blir att vad som i forskningen skulle betraktas som en social struktur i förändringsarbetet istället flyttas in i människor och ses som en individuell egenskap eller ett karaktärsdrag. Med detta i bakhuvudet är mer nyanserade problembilder helt klart något eftersträvansvärt. Det handlar om att hitta lösningar och politiska åtgärder som inte bara bygger på individ-idealet utan också tar hänsyn till strukturella faktorer. För att uppnå detta behöver man utmana och öppna upp de problembilder och förslag till lösningar som projektägarna tar för givna och har med sig in i en ansökningsprocess (TIA, 2011, s.3).

Kritiken mot de olika projekt som inriktats mot ungdomar idag kan också sättas in i ett bredare sammanhang där en tendens att individualisera strukturella samhällsproblem har börjat dominera socialt arbete och välfärdsystemets utformning.

As we have argued, these different but related developments and transformations of everyday life have a great impact on social work. This development is also related to an influential neoliberal agenda that transforms social problems at the structural and collective level to problems relating to individual performance and behavior. The different social and professional tendencies and developments we have discussed here thus converge in a shift towards even more individually oriented methods and solutions to 'social problems'. (Herz & Johansson 2011, s. 39-40)

3. Metaanalys av projekt rörande unga i arbetslivet – Vilka erfarenheter finns redovisade?

Vår genomgång av skrivet material som analyserar gjorda projektinsatser för unga i arbetslivet visar att dels sådana översikter är få, dels att de övergripande slutsatser som kan dras av projekten är få. I det senare fallet beror detta dels på otydlighet i redovisning av syftena med projekten, dels i redovisningen av uppnådda mål/effekter. En ytterligare komplicerande faktor är hur en kategorisering av de olika projektens syften, ansats, metod och resultat kan göras för att nå en såväl rättvist beskrivande bild av insatserna som en överskådlig och analyserbar sammanställning. I vår redovisning av genomförda projekt i Västernorrland har vi ägnat såväl tid som eftertanke åt just denna problematik. Ett väsentligt resultat av vår studie går därför att återfinna i den struktur för analys vi arbetat fram (se vidare kapitel fyra)

Trots vår kommentar ovan om ett relativt fåtal metaanalyser inom området finns en nyligen genomförd, intressant och användbar analys utgiven av Temagruppen Unga i arbetslivet. Denna arbetsgrupp arbetar för att tillvarata erfarenheter och kunskaper från ungdomsprojekt som får stöd från Europeiska socialfonden (ESF). Vår redovisning i detta kapitel kommer att hämta mycket av sitt empiriska underlag från arbetsgruppens rapport (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2012). Vi uppfattar denna rapport, tillsammans med Jensen & Trädgårdh (2012), som de mest aktuella underlagen för våra syften.

Några kritiska reflektioner om metautvärderingar /metaanalys

Innan vi i detta kapitel redovisar det empiriska materialet kan det vara på sin plats med en kort metodologisk reflektion gällande metaanalyser. Konsluten Joakim Tranquist (2012) har behandlat denna fråga i en förstudie till metautvärdering av ungdomsprojekt inom ESF. Hans kunskapsfråga var om det skulle vara möjligt att genomföra en metautvärdering med en större mängd projektutvärderingar och vilka frågor det i så fall var möjligt att få svar på? Tranquist modell (se vidare figur 1) visar, menar vi, på komplexiteten i en sådan fråga. Vidare kan tilläggas att alla utvärderingar (metautvärderingar eller andra utvärderingar) har att förhålla sig till frågorna om vad som avses/avsågs att utvärderas (mål eller problemutgångspunkt?), utifrån vems utgångspunkt utvärderingen görs/gjorts (brukare, projektansvariga, uppdragsgivare, policyutgångspunkt mm), när i tid nedslag för empirisk materialinsamling görs/gjorts (kort

mätperiod, periodiserad mätperiod mm), med vilket urval utvärderingarna görs/gjorts (geografisk avstämning, verksamhetsmässig avstämning, projekttyp mm), med vilken metod utvärderingarna görs/gjorts (kvalitativ eller kvantitativ) och med vilket skäl utvärderingen görs/har gjorts? I det sista fallet finns många svar. Lena Liljegren (2008, s 22) har i sin bok Utvärderingsmonstret pekat på att kvalitets- och resultatmätningar (på engelska "performance measures"), den vanligaste formen av utvärderingar som görs idag av särskilt EU-projekt, kan genomföras av många olika orsaker. Dessa orsaker kan t ex vara instrumentell användning (grund för beslutsfattande), konceptuell användning (påverka mottagarens tänkande, utan att leda till konkreta beslut), legitimerande användning (att övertyga), taktisk användning (en ursäkt för att t ex vinna tid eller begrava en fråga) och rituell användning (det vill säga vad man förväntas göra i moderna organisationer). Problemet med metautvärderingar, eller analys av metautvärderingar, är att det är svårt att utläsa syftet med respektive utvärdering. Det är dock rimligt att tro att merparten av de punkter som räknas upp ovan återfinns i det underlag som redovisas i rapporten från Temagruppen Unga i arbetslivet (2012). Vi menar att det finns skäl att förhålla sig rimligt kritisk till de resultat som visas (något som för övrigt såväl Temagruppen som Tranquist också markerar). Vi menar dock inte att metautvärderingar saknar relevans eller informationsvärde. Det enda vi avser med kommentaren ovan är att uppmärksamma läsaren på de problem som är förknippade med utvärderingar och signalera ett behov att se resultaten inte som uttryck för otvetydig sanning utan mer en ungefärlig summerande beskrivning av de projekts resultat som erhållits.

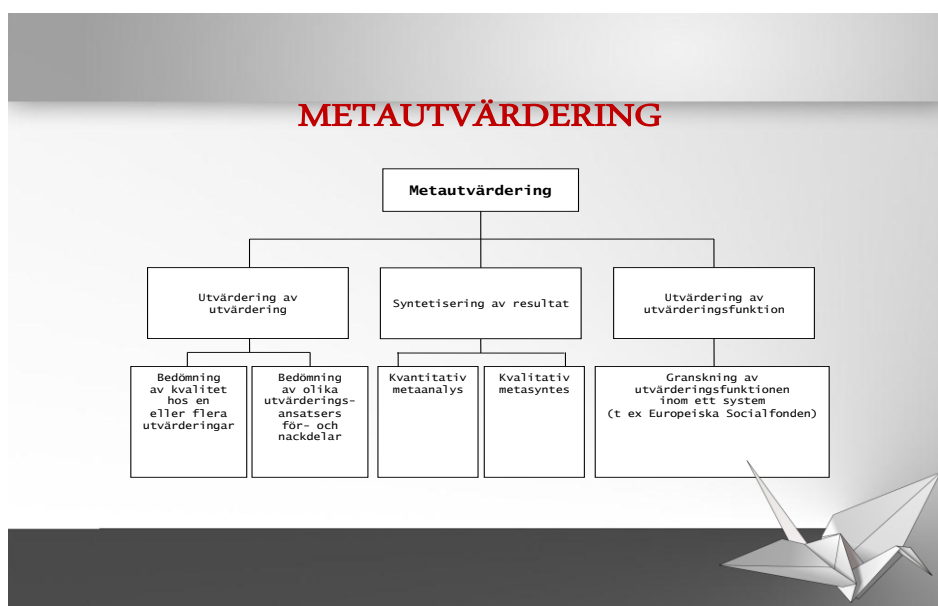
Uttryckt på annat sätt menar vi att ansvarighets- och resultat frågan är mer komplex än vad kvalitets- och resultatmätningar ofta gör gällande. Det påverkas dessutom påtagligt av vilka perspektiv som utgör utgångspunkt för studierna: systemperspektiv (drar vi åt samma håll?), strukturperspektiv (är redskapen effektiva?), organisatoriskt perspektiv (målöverensstämmelse?) eller problembaserat perspektiv (åtgärdas problemen?). Ofta sker idag kvalitets- och resultatmätningar utgående från givna målformuleringar. Det gäller i synnerhet för projekt inom ESF, eftersom den ansökan som ligger till grund för respektive projekt för att få medel avkrävs preciserade målformuleringar. Målformuleringar har dock såväl en positiv (mäta resultat och effekter, har vi fått något för pengarna och var det bra/vad vi avsåg?) som en problematisk sida. Några kritiska reflektioner till ett enkelt målfokus är:

- Kan alla politiska mål mätas, och i kvantifierbar form?
- Är alla definierade mål oberoende av varandras måluppfyllelse?
- Kan utvärderings-/uppföljningskraven medföra att bara mätbara mål räknas, d.v.s. att måttens karaktär formar/styr verksamhetsprioriteringar och inriktningar oavsett problembild?

- Är orsakssambanden säkra? D.v.s. vet vi vad som orsakar en viss effekt?
- Hur stark är kausaliteten mellan inflöde- process- prestation och effekt? (Se Tranquist, 2012 figur 2 nedan)
- Hur utesluter vi slump, och borde vi göra det?

Till yttermera visso kan kvalitets- och resultatmätning ibland/ofta även ha direkta negativa effekter. Det kan beskrivas som att det medför att måtten blir mål (det som på engelska kallas för ”teaching to the test”), att måtten försvagas och förlorar mening (detta så att alla projekt med säkerhet kan uppvisa resultat som går att återföra till abstrakt beskrivna eller mycket generellt definierade mått), att innovation motverkas och verksamheten förstelnas (vikten av att pröva nya tänkesätt eller nya arbetsmetoder motverkas av behov att visa kortsiktiga resultat för att erhålla medel eller inte riskera att behöva betala tillbaka medel), av-professionalisering (kvalitativa bedömningar av uppnådda resultat på kort (outcome) eller lång sikt (effect) ersätts med kvantifierbara output-mått). I de uppräknade meningarna ovan kan uppföljning/utvärderingar ger negativ effekt på tillit och förtroende mellan människor i en organisation och bidra negativt till problemlösning/problemåtgärd. (Lindgren 2008, s 103-112)

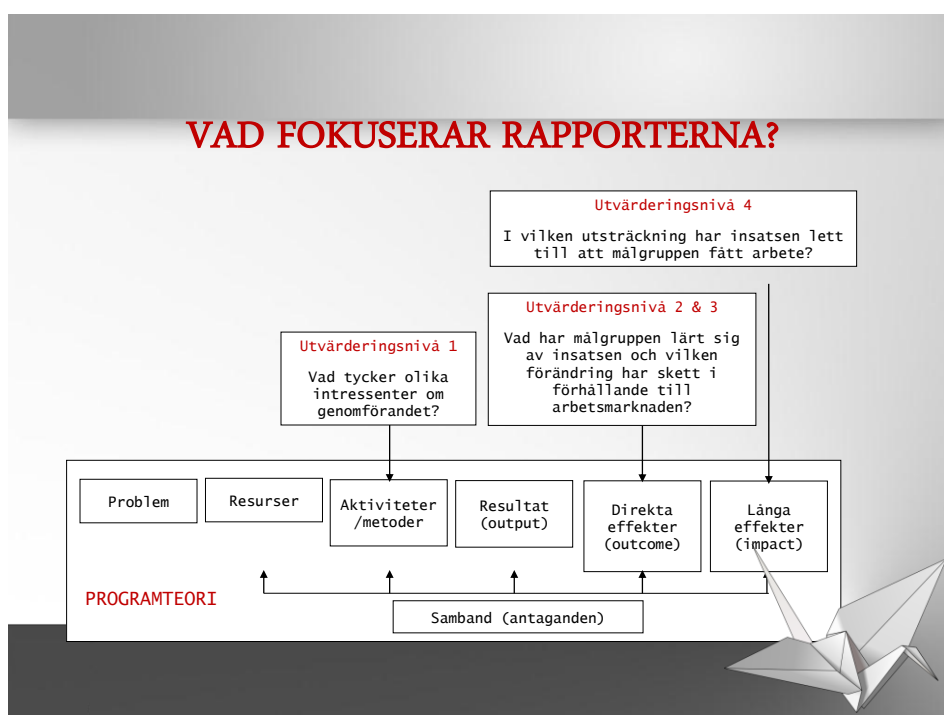
Figur 2: Metautvärdering

Källa: Tranquist, februari 2012. Se även Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 53.

Joakim Tranquist visar på svårighetsgraden/komplexiteten i metautvärderingar (se figur 1 ovan). Han visar också (se figur 2 nedan) hur programteori och utvärderingsnivå behöver tas upp till diskussion (den diskussion vi fört, men med andra ord, tidigare i detta kapitel) och sätts i relation till just Temagruppen Unga i arbetslivet och deras studie kring ungdomsprojekt som får stöd från ESF. Med vårt inledande resonemang om svårigheterna med metautvärderingar, de olika utgångspunkter och skäl som kan finnas för de enskilda studerade utvärderingarna, har vi önskat markera de analysvärigheter som finns. Vi vill dock återigen understryka att vi för den skull inte anser att studier av dessa slag är ointressanta, bara att de uttolkade resultaten inte speglar en entydig verklighet.

Figur 3: Vad fokuserar utvärderingarna av ESF projekt rörande unga och arbete

Källa: Tranquist, februari 2012. Se även Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 57.

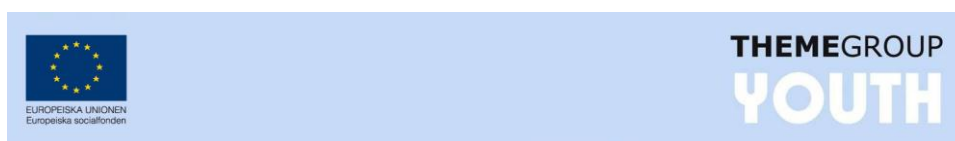
Efter dessa reflektioner gällande vad metautvärderingar/metanalyser kan ge, och behovet av ett rimligt kritiskt förhållningssätt till resultat av dessa, kan vi övergå till en empirisk beskrivning av de utvärderingar som gjorts under de senaste åren gällande ESF projekt till stöd för ungas övergång till arbete eller studier.

Vad visar rapporten om vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden?

I underlaget till rapporten har funnits såväl formativt som summativt orienterade utvärderingar. Detta gör att inte alla utvärderingar är inriktade på att mäta impact. Är då output tillräckligt intressant för att värdera betydelsen av de olika projekten? Vidare, är inte formativa slutsatser eller outcome (direkta effekter) tillräckligt intressant för analys samt som slutsatser för värdering av projektens användbarhet? Svaren på dessa frågor bestäms dels av underlagets användbarhet, dels vilka perspektiv och utgångspunkter som väljs. För den studie vi genomför är de formativa aspekterna lika intressanta som de summativa slutsatserna. Detta har kommenterats i det föregående. Vi menar också att summativa utvärderingar inriktade på effekt har, för de typer av insatser/ projekt som behandlas här, dvs. ungas möjligheter till arbete eller studier, ett tillkortakommande i att det oftast inte beaktar behovet av förfluten tid innan effekterna kan avläsas. Kraven på utvärdering av projektet finns alltid med i den kravlista ESF har för tilldelning av medel. Dessa utvärderingar genomförs dock oftast inom projekttidens gång (dvs. i slutet på projektet). Mycket talar dock för att de möjliga effekterna av projekt endast kan avläsas efter längre tid än projekttiden. Vi tror att det är särskilt giltigt för samhällsorienterade projekt av t ex den typ som insatser för ungdomars inträde på arbetsmarknaden utgör. Slutsatsen av resonemanget är att det är svårt att mäta effekt genom metaanalyser av genomförda utvärderingar inom området. För våra behov är dock outcome lika, om inte mer, intressant som studieobjekt tillsammans med processreflektioner.

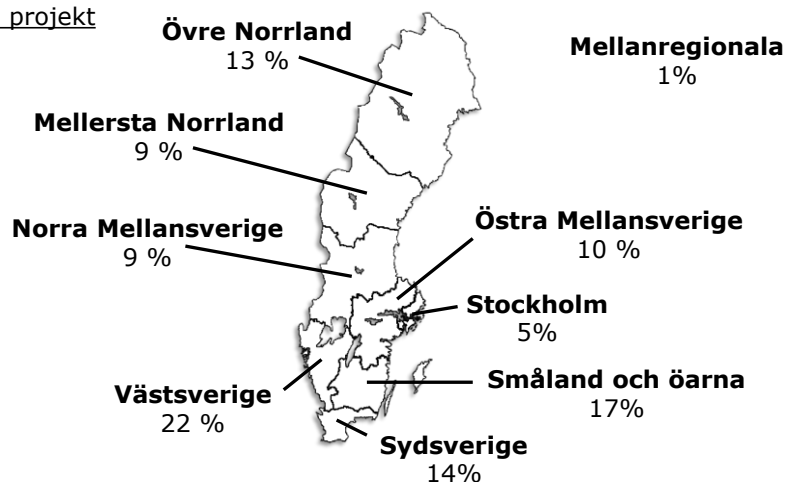
Temagruppen Unga i arbetslivets studie (2012) hämtade sin empiri från dels en utvärderingsenkät som besvarades av 64 procent av de omkring 100 utvärderare som kontaktades, dels genom inläsning och analys av de utvärderingsrapporter som dessa individer producerat. (Totalt har 177 ESF-projekt genomförts under åren 2007-2011, fördelade över Sverige, se figur 3.) Temagruppen konstaterar i sin rapport att dessa utvärderingar ofta fokuserat processer i arbetet samt att mäta hur många deltagare som närmast sig eller de facto gått vidare till studier eller sysselsättning. Temagruppen understryker i sin rapport att detta har mätts vid olika tillfällen (d.v.s. att utvärderingarna, gjorts olika år) vilket gjort det svårt att nå jämförbara resultat mellan olika studerade projekt. Vidare kommenteras att det är mycket ovanligt i underlaget med effektstudier med en jämförelsegrupp som inte deltagit i projektet. Intressant nog anger nästan hälften av utvärderarna att deras utvärderingsarbete påverkat de olika projektens utveckling i ganska stor eller stor utsträckning. Här föreligger således resultatmässigt en stor risk för vad vi tidigare kommenterat som ”teaching to the test”.

Figur 4. Ungdomsprojekt år 2007-2011 finansierad av ESF

Ungdomsprojekt 2007–2011

177 projekt

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden. Se även Oskar Svensson, Ungdomsstyrelsen, 2012-02-23.

De projekt som studerats har använt sig av många olika arbetsmetoder. Någon enhetlighet kan därför inte uppvisas i denna mening. Bristen på enhetlighet medför analysvårigheter vad avser vad som utgör viktiga framgångskriterier för att nå resultatet unga i arbete eller studier. Samtidigt utgör detta en potentiell källa till intressant framtida analys. Mångfalden av arbetsmetoder tyder, menar vi, på en problemorientering och målgruppsanpassning som kan vara av godo. Vidare möjliggör mångfalden arbetssätt möjligheter till komparativa analyser och slutsatser om lämpliga arbetssätt. Tabell 1 nedan visar på bredden i de arbetsmetoder som används i projekten, med samtalsstöd, praktik, motivationshöjande insatser, hjälp till vardagsstruktur och vägledning som de fem främsta insatserna.

Tabell 1. Förekomst av arbetsinslag i ungdomsprojekten. (Antal svar)

	Antal utvärderare som gjort en skattning av metoden	Antal utvärderare som uppgivit att metodens utfall är för tidigt att bedöma	Antal utvärderare som uppgivit att metoden inte används	Vet ej
Samtalsstöd för att deltagaren skall formulera mål för sin framtid med studier och/eller arbete	46	4	1	5
Praktik	45	3	1	7
Motivationshöjande insatser	43	4	2	7
Stöd så att deltagaren skall få en struktur i sin vardag (gå upp på morgonen, passa tider, samarbete mm.)	34	3	3	7
Vägledning i hur man söker arbete	42	4	4	6
Yrkesutbildning	37	6	3	9
Vägledning i hur man söker studier	34	3	7	11
Vidareslussning av deltagare till stöd/andra insatser	29	7	4	14
Stöd för att deltagaren skall kunna avsluta formell grundskole- eller gymnasieutbildning	28	4	11	10
Vägledning för att stimulera entreprenörskap och eget företagande	27	5	11	12
Friskvård	26	3	11	12
Entreprenörskap	21	5	12	17
Transnationellt erfarenhetsutbyte mellan företrädare för projekten och projekt/verksamheter i andra länder	21	4	17	12
Psykologstöd	10	4	18	23
Tid utomlands i arbete, studier eller praktik för deltagare (transnationellt utbyte)	9	3	25	17

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 31.

90 procent av de utvärderade projekten hade som en central frågeställning samverkan mellan olika samhällsaktörer. Arbetsförmedling, kommunens socialtjänst och arbetsmarknadsenhet samt näringslivet var de vanligaste aktörerna. Detta fokus på samverkan kan verka rimligt (jämför även vår diskussion i kapitel två). I en rapport från socialhögskolan, Lunds universitet (Olofsson et al, 2009, sid 104) konstateras t ex att:

”Våra resultat tyder på att många kommuner utvecklat en mångfald av insatser riktade till unga och unga vuxna med etableringsproblem. Insatserna är emellertid ofta dåligt planerade och svagt samordnade. Otydligheten i regelverk och mångfalden av olika finansieringskällor öppnar för ett slags experimenterande, men den strategiska framförhållningen är

inte sällan begränsad och framför allt är samordningen mellan aktörerna inte särskilt väl utvecklad. ... I vissa kommuner är insatserna för socialt utsatta unga koncentrerade till arbetsförmedlingen, det vill säga arbetsförmedlingen får det operativa ansvaret i samverkan med kommunens socialtjänst och skolan, men på andra ställen förekommer knappast någon samordning alls. Helt kort talar våra studier för att det finns en osäkerhet gällande regelverk, mål och medel i ungdomsinsatserna som bidrar till verksamhetsplittring och betydande olikheter i förutsättningar och verksamhetsutformning mellan olika kommuner.”

Även om utvärderarnas slutsats, enligt Temagruppens rapport, ofta var att en förbättrad samverkan uppnåtts är det, menar vi, intressant att en så stor del av projekten har detta fokus. Det signalerar att projektägarnas perspektiv i stor utsträckning karaktäriseras av vad vi tidigare i detta kapitel kallat för system- eller strukturperspektiv. En rimlig slutsats, givet de insatser som görs för denna grupp, är om inte projekt med problemfokus också borde förekomma och varför det inte gör det i större utsträckning? Uttryckt på annat sätt, de av ESF finansierade projektinsatserna för ungdomar tycks karaktäriseras av ett introvert institutionellt perspektiv. Vad händer om institutionerna är en del av problemet att få unga i arbete eller studier? Borde då inte alternativa perspektiv, liksom alternativa arbetsmetoder, också vara av intresse att systematiskt provas i projekten i form av medvetna urval i medelstilldelning? Detta skrivet även om behov av institutionellt samarbete säkert behövs. Redan den svenska maktutredningen från 1990 (SOU 1990:44) konstaterade att den största utmaningen mot det svenska välfärdssamhället var sektorsstrukturerna i samhället. Sedimenterade sektorsstrukturer riskerar att försvåra att se alternativa arbetssätt eller samverkansformer. I kapitel fyra diskuterar vi om detta också är fallet för Västernorrland. Vi menar att det är intressant och viktigt att så många försök till institutionellt samarbete förekommer. Det kan dock också vara intressant att medvetet våga, trots de begränsningar som den traditionella kvalitets- och resultatmätningen tvingar till, att pröva alternativa angreppssätt och arbetsmetoder för att nå resultat i att få alltfler unga i arbete eller utbildning. I tabell fyra nedan beskrivs vilka aktörer som huvudsakligen fokuserats i arbetet med insatser för unga i syfte att dessa skall få arbete eller komma till utbildning.

Tabell 2. De aktörer som samverkan huvudsakligen ska utvecklas mellan genom projektet. (Procent)

	A (%)	B (%)	C (%)	D (%)	E (%)	F (%)	G (%)	H (%)	I (%)	J (%)	K (%)	L (%)
A. Kommunens socialtjänst (n=42)	X	76	31	7	21	26	24	10	90	50	45	64
B. Kommunens arbetsmarknadsenhet (n=38)	84	X	34	8	24	29	29	8	89	47	45	66
C. Kommunens utbildningsförvaltning (n=16)	81	81	X	19	6	19	19	6	94	38	56	56
D. Kommunens fritidsförvaltning (n=4)	75	75	75	X	50	25	0	0	100	0	100	100
E. Andra kommunala förvaltningar än ovan nämnda (n=13)	69	69	8	15	X	31	15	0	85	46	46	92
F. Kommunen som arbetsgivare (n=14)	79	79	21	7	29	X	14	21	93	57	43	93
G. Landstingsverksamheter (n=12)	83	92	25	0	17	17	X	17	100	75	58	50
H. Landstinget som arbetsgivare (n=4)	100	75	25	0	0	75	50	X	100	50	75	75
I. Arbetsförmedlingen (n=50)	76	68	30	8	22	26	24	8	X	46	44	64
J. Försäkringskassan (n=24)	88	75	25	0	25	33	38	8	96	X	42	67
K. Ideella organisationer (n=24)	79	71	38	17	25	25	29	13	92	42	X	88
L. Näringslivet (n=36)	75	69	25	11	33	36	17	8	89	44	58	X

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 36.

Ovan kommenterades att det i studien från Temagruppen Unga i arbetslivet, genom de studerade utvärderingarna, redovisas att samverkan förstärkts (58 procent av utvärderarna) tack vare de projekt som genomförts. Samtidigt konstateras i rapporten (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2012, sid 42) att:

”Det finns en viss tendens att de som har utvärderat projekt som uteslutande riktar sig till unga upplever det aktuella arbetet som mer framgångsrikt än de som har utvärderat projekt där unga är en av flera målgrupper.”

I rapporten anges flera möjliga förklaringar till detta. Dels, menar man, kan fokus på unga som målgrupp resultera i högre motivation bland de medverkande organisationerna, dels kan de metoder och arbetssätt som används vara mer framgångsrika om de används på projekt som riktar sig enbart mot unga eller någon annan mer avgränsad målgrupp. Det senare argumentet är svårt att enkelt förstå. Rimligen borde projekt som riktar

sig mot flera målgrupper också variera sina metoder efter målgrupperna, om så krävs. Detta även i former av samverkan mellan organisationer. En annan förklaring som anges är att unga som målgrupp, trots sin sammansatta problematik, har ett mindre långtgående utanförskap än de äldre. Även detta argument skulle behöva klarläggas, särskilt i förhållande till samverkansfaktorer.

Som viktiga framgångsfaktorer nämns i rapporten att det måste finnas ett starkt engagemang och stöd från berörd personal och chefer samt en bra organisation av arbetet (se tabell tre nedan). Tyvärr framgår inte klart vad en god organisation är, mer än vad vi uppfattar vara det uppenbara som t ex ordning och reda.

Tabell 3. De två huvudsakliga skälen till positivt resultat för samverkan uppgivna av utvärderare som upplever att den avsedda utvecklingen av samverkan har uppnåtts i hög eller mycket hög utsträckning (Antal, andel)

	Antal svar	Procent av samtliga svar
Engagemanget hos projektets personal	23	25
Samarbetets struktur och organisering	17	19
Inställning på chefsnivå i olika organisationer	11	12
Projektets styrgrupp	10	11
Möjligheten att rekrytera deltagare	6	7
Olika professioner inom personalgruppen	6	7
Ansvarsfördelning mellan verksamheter	5	5
Politisk förankring	5	5
Arbetets ekonomiska förutsättningar	3	3
Projektets förstudie	2	2
Regler för arbetet med unga hos respektive aktör	2	2
Hantering av sekretessregler	1	1

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 38.

Som bekräftats i många forskningsrapporter (se vidare t ex Björk, Bostedt, 2002) konstateras i de studerade utvärderingarna (se tabell fyra) att misslyckade samverkansprojekt har sina primära orsaker i vilken inställning berörda chefer har och förekomsten av hindrande regelverk.

Fyrtio procent av utvärderarna nämner att olika regelverk försvårar arbetet med unga. Det handlar, enligt rapporten, t ex om medfinansieringsregler, vilka som kan och får ingå som deltagare i projekten, karenstiden för att ta del av jobbgarantin för unga samt, slutligen, olika myndighets-specifika interna regelverk. Det är en gammal sanning inom organisationsteorin att mellancheferers inställning till olika projekt har avgörande betydelse för utfallet (jmf t ex Björk, Bostedt, 2002). Vid motstånd från mellanchefernsnivån krävs mycket tydliga styrimpulser från högre chefer för att projektet skall kunna genomföras som tänkt. En ofta återkommande regelbegränsning, som nämns i andra liknande projekt men som inte nämns i Temagruppen rapport, är sekretesslagens påverkan. I rapporten kommenteras också, intressant nog, att vissa utvärderare menar att regelverken ibland används som svepskäl för att inte samarbeta samtidigt som andra lyckats tolka regelverket så att samarbete ändå är möjligt. Det sätter fokus på viljan och möjligheterna att tänka utanför givna ramar, att se 'frirummet' i regelverken (se vidare Berg, 2003) eller vad som också kallas det diskretionära handlingsutrymmet (se vidare Larsson, Bostedt, 2000), snarare än hindren. Detta utgör en viktig komponent i det komplexa välfärdssamhälle Sverige utgör, präglad av governance i samhällsstyrning.

Tabell 4. De två huvudsakliga skälen till negativt resultat för samverkan uppgivna av utvärderare som upplever att den avsedda utvecklingen av samverkan har uppnåtts i låg eller mycket låg utsträckning. (Antal)

	Antal svar	Procent av samtliga svar
Engagemanget hos projektets personal	1	4
Samarbetets struktur och organisering	4	17
Inställning på chefsnivå i olika organisationer	4	17
Projektets styrgrupp	2	8
Möjligheten att rekrytera deltagare	2	8
Olika professioner inom personalgruppen	1	4
Ansvarsfördelning mellan verksamheter	3	13
Politisk förankring	1	4
Arbetets ekonomiska förutsättningar	0	0
Projektets förstudie	0	0
Regler för arbetet med unga hos respektive aktör	5	21
Hantering av sekretessregler	1	4

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 39.

En viktig och intressant del av Temagruppens rapport berör utvärderarnas övergripande bedömning av projektens arbete med att få unga till arbete eller studier. 65 procent av de tillfrågade menade att de projekt de utvärderat varit lyckade eller mycket lyckade. En hög siffra. Bara fyra procent menade att projekten varit mindre lyckade. De faktorer som var betydelsefulla för ett framgångsrikt resultat (se vidare tabell fem) exemplifierades med projektets arbetsmetoder (samtalsstöd, motivationshöjande insatser, vägledning), praktik eller praktikförmedling samt stöd till deltagarna för att skapa en positiv vardagsstruktur. Många av utvärderarna menade också att projekten i sin helhet (10 procent) eller i delar (82 procent) skulle övergå till att bli ordinarie verksamhet. Siffrorna är förväntade med tanke på att så många menat att respektive projekt varit lyckad eller mycket lyckad. Slutsatserna bekräftas också av den förstudie som Temagruppen Unga i arbetslivet låtit Tranquist utvärdering (2012) göra. Förstudien bygger på inläsning av 23 utvärderingsrapporter. Enligt Tranquist (2012) är många deltagare positiva till de projekt de deltagit i. De har medfört bättre vardagliga rutiner, ett socialt sammanhang (jämför Antonovsky, 2005, KASAM – känsla av sammanhang, vår kommentar) och har representerat ett personligare stöd än vad de unga upplevt i andra sammanhang. Framförallt tycks olika former av personlig coaching uppskattats av de unga (se vidare tabell 5 och 6).

Tabell 5. Bedömning av hur arbetsinslag i projektet har fungerat utifrån syftet att unga deltagare ska gå vidare till studier eller arbete. (Procent)

	Mycket dåligt	Dåligt	Varken bra eller dåligt	Ganska bra	Mycket bra
Samtalsstöd för att deltagaren ska kunna formulera mål för sin framtid med studier och/eller arbete (n=46)	0	0	9	59	33
Praktik (n=45)	0	2	11	42	44
Motivationshöjande insatser (n=43)	0	5	7	47	42
Stöd för att deltagaren ska få en struktur på sin vardag (gå upp på morgonen, passa tider, samarbete, mm) (n= 43)	0	0	7	54	40
Vägledning i hur man söker arbete (n=42)	0	0	10	43	48
Yrkesutbildning (n=37)	0	8	19	43	30
Vägledning i hur man söker studier (n=34)	0	0	12	59	29
Vidareslussning av deltagare till stöd/andra insatser (n=29)	0	7	21	55	17
Stöd för att deltagaren skall kunna avsluta formell grundskole- och gymnasieutbildning (n=28)	0	0	25	43	32
Vägledning för att stimulera entreprenörskap och eget företagande (n=27)	0	19	33	30	19
Friskvård (n=26)	0	4	39	39	19
Entreprenörskap (n=21)	0	19	33	38	10
Transnationellt erfarenhetsutbyte mellan företrädare för projektet och projekt/verksamheter i andra länder (n=21)	0	10	19	33	38
Psykologstöd (n=10)	0	10	40	30	20
Tid utomlands i arbete, studier eller praktik för deltagare (transnationellt utbyte) (n=9)	0	11	22	22	44

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 32.

Tabell 6. Bedömning av hur metoder i projektet har fungerat utifrån syftet att unga deltagare ska gå vidare till studier eller arbete. (Procent)

	Antal utvärderare som gjort en skattning av metoden	Antal utvärderare som uppgivit att metodens utfall är för tidigt att bedöma	Antal utvärderare som uppger att metoden inte används	Vet ej
Coachning/individuell vägledning med annat namn	45	2	1	6
Lärlingsutbildning	13	5	22	14
Annan namngiven metod eller arbetssätt	13	1	7	29
Navigatorcentrum	9	2	25	18
OCN (Open College Network)	8	6	23	17
Supported employment	7	2	23	19
Ung och aktiv i Europa	2	2	29	21
7-tjugo	2	2	25	23
ELD (Experience Learning Description)	1	3	28	22
Produktionsskola	0	1	31	22

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 34.

De ungas respons på arbetsmetoderna (dvs. att de har medfört bättre vardagliga rutiner, ett socialt sammanhang, ett personligare stöd och att personlig coaching uppskattas) är intressant. Ungdomarna får i sina refererade kommentarer/svar/slutsatser stöd från aktuell forskning om ungdomsarbetslöshet. Eriksson et al (2007, sid 1) skriver i en rapport från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering kring ungdomars inträde på arbetsmarknaden att ”informella kontakter och sociala nätverk är viktiga för inträdet på arbetsmarknaden”. Håkansson (2012, sid 168, jämför även Pettersson, 2009) skriver i sin doktorsavhandling att

”Den centrala tesen som drivs i denna avhandling är att kontakter i form av överbryggande socialt kapital har betydelse för ungdomars möjlighet att få jobb. Anledningen är att den transaktionskostnad som finns i form av risk och som finns i alla former av kontrakt kan sänkas av socialt kapital. Genom att ungdomar generellt har mindre socialt kapital än vuxna kommer ungdomar att ha en högre transaktionskostnad (risk) och däri-

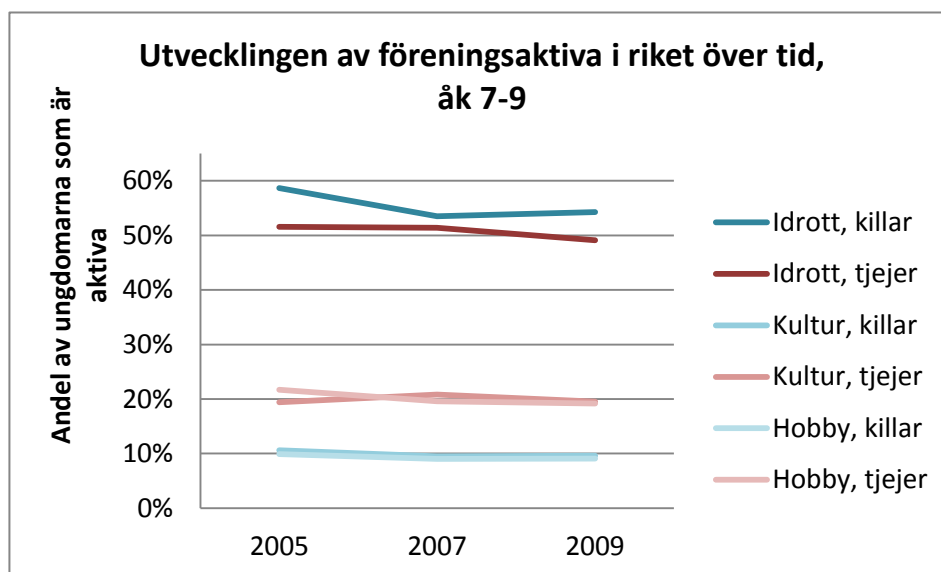
genom kräver företagen en högre riskpremie. ... Den övergångsregim som finns i dag tar inte hänsyn till transaktionskostnaden och därigenom blir övergångsregimen suboptimal. Den kan vara suboptimal eftersom förändring begränsas av spårbundenhet. Över tid har övergångsregimen förändrats från att ha innehållit mer socialt kapital i form av inskolning på arbetsplatsen via föräldrar och släktingar eller särskilda ungdomsjobb, ofta på deltid, så kallade "blind alley-jobs" (t.ex. springpojke), till en inriktning på formell utbildning i skolmiljö. Denna utveckling kan karaktäriseras av punkterad jämvikt där endogena processer och diskretionära beslut har samverkat. ...

Det finns en hel del belegg för att kontakter och nätverk ökar sannolikheten att få jobb. En klassisk studie i sammanhanget är Granovetters studie från 1974, men det finns även annan forskning, deskriptiv statistik och verksamhetsuppföljning som t.ex. AMS arbetsmarknadsrapport från 2007. I den här avhandlingen genomförs två kvantitativa studier som båda visar att sannolikheten ökar att ha ett jobb om individen är aktiv i föreningslivet.

Enligt data i World Values Survey (WVS) och Folkhälsoenkäten minskar ungdomars engagemang i föreningslivet. Visserligen minskar även de vuxnas engagemang, men de ungas engagemang minskar relativt sett mer. Om föreningsaktivitet påverkar sannolikheten att få jobb och denna föreningsaktivitet minskar i omfattning torde det vara rimligt att tänka sig att den ökande arbetslösheten har med detta att göra."

Den minskning i socialt kapital (t ex föreningsliv eller nätverk) som Håkansson visar för Sverige i stort bekräftas även i den redovisning och analys av LUPP-data (Lokal Uppföljning av Ungdomspolitiken) som FOU Västernorrland gjort för Västernorrland år 2010-2011. I figur 3 nedan exemplifieras detta från årskurs 7-9.

Figur 5.

Källa: Dalin R, Bostedt G (2010) Ung i Västernorrland, sid 40

Det finns också skäl att uppmärksamma Håkanssons kommentar ovan om spårbundenhet. Med spårbundenhet avses att fortsätta med de insatser som förekommit historiskt, d.v.s. att fortsätta använda redan kända metoder och perspektiv. Ofta beror detta på en förtrogenhet med ett visst arbetssätt, något som gör det lättare att använda arbetssättet än att pröva behovet av förändring/anpassning till behov eller problembilder. Vi har i förgående text kommenterat detta gällande just det institutionaliserade perspektivet på samverkanspartner i projekten. Måhända kan det civila samhället, för övrigt en för svensk politisk kultur traditionsrikt förhållningssätt, också ge stora bidrag (t ex nätverk, känsla av sammanhang mm) till att öka de ungas övergång till arbete eller utbildning.

Antonovsky (2005) tankar om "Vägen till hälsa", begreppet KASAM – känsla av sammanhang, är intressant att ta upp i förhållande till vad som redovisas i tabell fem och sex, tillsammans med Putnams (1994) resonemang om socialt kapital. Begreppet socialt kapital kan förstås på litet olika sätt, men avser vanligen den känsla av gemenskap som finns mellan individer i ett samhälle genom de nätverk av kontakter, och graden av förtroenden i dessa kontakter, som etableras eller existerar (jämför Rothstein, 2003). Höga nivåer av socialt kapital i ett samhälle har i akademisk litteratur kopplats till bland annat bättre ekonomisk tillväxt, mindre ojämlikhet, mindre brottslighet och bättre fungerande myndigheter. Statsvetaren Robert Putnam visar att ett lands demokrati fungerar bra om det sociala kapitalet i samhället är starkt, och mindre bra om det är svagt eller inte finns. Han exemplifierar sitt resonemang från situationen i norra Italien och USA. Det intressanta är att vi i Sverige traditionellt har en demokratisyn baserat på just det kollektiva deltagandets princip. I valet av styrelse **för** (elitorienterad demokratisyn), **av** (participatorisk de-

mokratisyn) eller **genom** (deliberativ demokratisyn) folket har det aktiva deltagandet (participatorisk demokrati) värderats som en betydelsefull komponent i svensk demokrati. Detta gestaltas bland annat genom de unga och vuxnas deltagande i föreningslivet. Slutsatserna från de utvärderingar av ESF-projekt för unga som redovisas i Temagruppens rapport visar att det som begreppet socialt kapital fångar in är mycket betydelsefullt för såväl de ungas känsla av sammanhang (framtidstro och trygghet) som att utgöra funktionellt redskap för att få arbete eller gå vidare till utbildning (problemlösning).

Antonovsky (2005) och hans begrepp KASAM är även intressant att diskutera i detta sammanhang. Alm et al (2010) har i en rapport från Institutet för framtidsstudier diskuterat ”Utsatthetens olika ansikten”. De konstaterar där (sid 11-12) att

”EU:s definition av social exkludering har sedan mitten av 1990-talet formulerats som en process där individer eller grupper är helt eller delvis uteslutna från full delaktighet i det samhälle de lever i. De flesta definitioner av social exkludering avser (avsaknad av) resurser, levnadssätt och livsvillkor som anses vanliga och acceptabla i ett givet samhälle. ... Det har genom åren producerats mängder av listor med indikatorer på social exkludering... På i princip alla listor förekommer indikatorer som har med svag arbetsmarknadsanknytning respektive materiell fattigdom att göra. Andra indikatorer som tenderar att återkomma är t.ex. politisk passivitet, låg utbildningsnivå, hälsoproblem, social isolering och låg boendestandard.”

Alm et al (2010, sid 44, se även diskussion i kapitel två) refererar till Stigendal (2004) i definition av ett för vår diskussion näraliggande begrepp – utanförskap. De skriver ”Stigendals (2004) begreppsdiskussion är dock upplysande i sammanhanget. Enligt Stigendal innebär utanförskap att man är utestängd från ... ett sammanhang av sociala relationer”. Uppenbart uttrycker de unga i utvärderingarna av ESF-projekten ett behov av att känna sig som en del av en helhet där vuxenvärlden finns som stöd. Man uttrycker en förhoppning om ett mindre klientorienterat perspektiv och mer av ett grupporienterat pro-aktivt förhållningsätt. (Se även vår diskussion i kapitel två). Det kan kanske uttryckas som att man önskar ett större intresse för att nå det salutogena (hälsa) än stigmatiserande patogena definitioner. Genom stödjande funktioner kan de hantera sin utmaning att finna arbete eller gå vidare till studier. Man söker att med hjälp av den sociala gemenskapens stödfunktioner komma ur en vilshenhet. Vi översätter detta till att berörda institutioner i sin samverkan behöver fokusera en gemensam problemuppfattning (samlad problemfokus), förutsägbara och strukturerade utvecklings- och problemhanteringsprocesser (begriplighet), resurser för gemensam probleminsats (hanterbarhet) och förståelse samt engagemang för att insatserna är av stor betydelse för målgruppen (meningsfullhet). Detta kanske särskilt i och med att målgruppen är unga människor.

Håkansson (2012, s 189-190) skriver i sammanfattningen av sin doktorsavhandling om ”Ungdomsarbetslösheten - om övergångsregimer, institutionell förändring och socialt kapital” att

” The transition regime that exists today does not take into account lowering this risk, and thereby becomes sub-optimal. This change to a sub-optimal transition regime has gone from a full-time work regime via a part-time work regime to a regime that focuses on formal education in the school environment. Contacts in the form of bridging social capital are of importance to young people in getting a job. The reason is that transaction costs can be lowered by social capital. Because young people generally have less bridging and thus less useful social capital than adults, they represent higher transaction costs (risk). Therefore, employers require a higher risk premium to employ them.”

Med begreppet ”regime” ovan avses ”the array of institutions and organizations that regulate the labour market conditions in respective country” (Pettersson, 2009, sid. 1).

Om Håkanssons argumentation stämmer krävs det inte primärt utvecklade effektstudier av ungdomsprojekt. Vad vi behöver är nya former av samverkan mellan många olika aktörer. Vi måste ge de unga det sociala kapital som möjliggör för dem att bidra till sin egen problemlösning. Detta är vuxenvärlden ansvar, enligt Håkansson. För att lyckas krävs måhända inte mer av samma, utan mer av olika sätt att jobba. Vidare krävs inte bara skolutbildning i traditionell mening, utan att projekten även prövar nya arbetssätt, t ex praktik (jmf Temagrupp Ungas rapport 2011:3 om meningsfull praktik), lärlingssystem, mäta icke-formell kunskap, validering av kunskap och nätverk. Håkanssons slutsatser signalerar att det är mycket betydelsefullt att såväl möjliggöra nya som öppna upp befintliga nätverk.

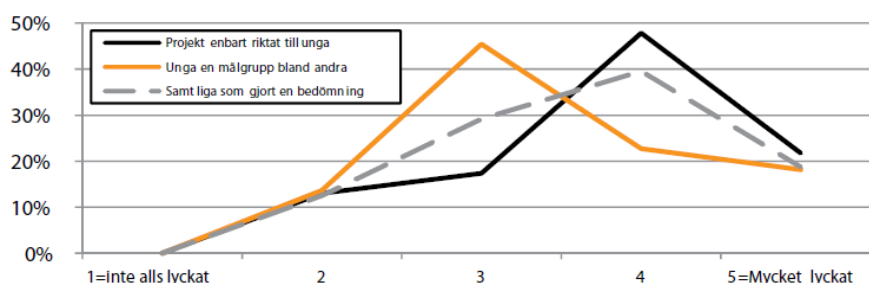
Tranquist påpekar i en till Temagruppens rapport genomförd förstudie, ett påpekande som överensstämmer med det resonemang vi fört inledningsvis i detta kapitel, att det kan vara svårt att utifrån de genomförda utvärderingarna dra generella slutsatser om projektens resultat och dess effekter i förhållande till olika arbetssätt.

”Sammantaget konstateras att utvärderingarna i huvudsak består av kvalitativa fallstudier som endast i begränsad utsträckning rör just resultat och effekter. Framför allt saknas egentliga beskrivningar av arbetsmetoderna och de antaganden som ligger bakom valet av dessa i förhållande till avsedda effekter. I förlängningen innebär detta att vi endast kan konstatera att vissa effekter har uppstått, men att vi sedan inte kan förklara varför. Det går med andra ord inte att säga något om vad som fungerat för vem och under vilka omständigheter detta skett.”(Tranquist, 2012, sid 62)

Slutsatsen ovan är problematisk eftersom den indikerar att utvärderingarna är situations- och projektbundna och att möjligheterna till ett systematiskt utvecklingsarbete genom slutsatser om generella framgångs- och misslyckandefaktorer inte föreligger. Därmed föreligger heller inte kunskap som möjliggör systematisk variation vad avser arbetsmetoder, inriktningar eller perspektiv som kan ge viktiga kunskaper om lämpliga arbetssätt för att få fler unga i arbete eller i utbildning. D.v.s. precis den kunskap som eftersökts i rapporten. Frånvaron av möjligheter till summativa slutsatser gällande projekten tagna tillsammans gör att fokus mer måste flyttas över till de formativa processerna, dvs. hur projekten genomförts. Med det formativa fokuset avser vi lärdomar om urval, inriktning, arbetssätt mm. Möjligheter till betydelsefulla formativa slutsatser utgör därför och därmed också huvudfokus för vår studie gällande projektinsatser i Västernorrland för unga att få arbete eller gå vidare till utbildning, d.v.s. att adressera och hantera sin livssituation.

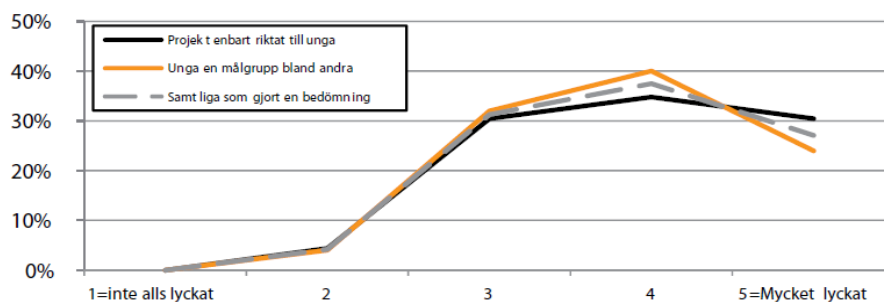
Trots det problem som metodologiskt kan anföras i samband med meta-utvärderingar av den typ Temagruppen gjort, se tidigare resonemang i kapitlet som anförda kommentarer från Tranquist, görs i rapporten en summerande bedömning av projektens arbete kring de unga (figur 4 och 5 samt tabell 7).

Figur 6. Samlad bedömning av projektens arbete med att utveckla de deltagande organisationernas arbete med unga (procent)

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 43.

Figur 7. Samlad bedömning av projektens arbete att få deltagande unga att gå till studier eller arbete (procent)

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 43.

Vad avser den samlade bedömningen av projektens arbete med att utveckla de deltagande organisationernas arbete med unga återfinns en tydlig variation i svar beroende på om projekten enbart riktat sig till unga eller till en bredare målgrupp där unga utgör en delmängd. Detta är ett intressant resultat som motsäger t ex forskningsresultat redovisade av Forslund och Skans (2006). I sammanfattningen till sin rapport skriver Forslund, Skans (2006, sid 1) att ”Vi jämför även deltagare i olika typer av program med varandra och finner att de kommunala ungdomsprogrammen är väsentligt sämre på att få ungdomar i arbete än de program som erbjuds till både ungdomar och vuxna.” Det tycks således vara lättare att hitta samverkan mellan olika institutionella aktörer i arbetet med de unga. Om viljan till samverkan finns, en viktig och nödvändig förutsättning, blir vår slutsats att fortsatt utvecklingsarbetet måste fokusera arbetsredskapen/metoder för insatser. I detta har kommande formativa utvärderingar en stor betydelse. En slutsats som bland annat bekräftas av svaren från utvärderarna kring vilka som utgör de viktigaste framgångsfaktorerna i projektens arbete med de unga, dvs. metodansats, praktik, engagemang och bemötande samt samverkan. De viktigaste framgångsfaktorerna, redovisade i tabell sju, är även intressanta att länka till den typ av resonemang som Håkansson (2012) för kring ”transitional regimes”.

Tabell 7. De tre viktigaste framgångsfaktorerna i projektets arbete kring unga enligt utvärderarna (antal svar)

(1= den främsta faktorn)	1	2	3	Totalt
Metod	8	9	5	22
Praktik eller praktikförmedling	6	4	2	12
Engagemang eller bemötande hos personal	5	4	3	12
Samverkan	5	3	5	13
Individualiserat arbetssätt	3	2	2	7
Engagemang från styrgrupp eller andra aktörer som har stort inflytande över arbetets fortsättning	2	3	3	9
Utbildning (ej praktik)	2	2	1	5
Personal arbetar heltid i projektet	2	-	.	2
Personal har mycket tid för deltagare	2	-	.	2
Arbetsplatsförlagd utbildning	2	-	1	3
Välplanerat projekt	1	3	1	5
Engagemang, entusiasm, eller kunskapsutveckling hos deltagaren	1	1	1	3
Rekrytering av deltagare	-	3	1	4
Personalkompetens	-	1	2	3
Yrkes- eller studievägledning	-	-	1	1
Övrigt	-	1	6	7
För tidigt att bedöma	4	1	1	6

Källa: Temagruppen Unga i arbetslivet (Rapport 2012:2): Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden, sid 46.

I detta kapitel har vi redovisat erfarenheter från utvärderingar av EFS-projekt för unga i Sverige. I nästa kapitel ställer vi frågan vilka arbetsmetoder och inriktningsfaktorer som återfinns i projekt för unga i Västernorrland.

4. Arbetsmarknadsprojekt i Västernorrlands län – en översikt

Undersökningens syfte var att undersöka och beskriva arbetsmarknadsinsatser för unga i form av projekt i Västernorrlands län. Resultatet beskriver inte samtliga projekt i länet. Det fanns vid insamlingen projekt i de ingående kommunerna som fortfarande pågick och som ännu inte levererat någon slutrapport. Det fanns också projekt i de ingående kommunerna som arbetade mot målgruppen men som inte hade dokumenterat sina resultat i rapporter. Kommuner har också ordinarie verksamheter som arbetar mot målgruppen, dessa är inte med i denna översikt.

Frågor som vi ville ha svar på var:

1. Vilka problem försöker de olika projekten att hantera?
2. Vilka insatser används för att hantera beskrivna problem?
3. Vilka framgångs- respektive misslyckandefaktorer beskrivs?

Metod och material

Urval

Inklusionskriterier för undersökningen var projekt som var (1) riktade till ungdomar mellan 16-24 år som står långt från arbetsmarknaden (2) genomförda och/eller avslutade mellan åren 2007-2012 i Västernorrlands län (3) där det fanns en skriftlig slutrapport, delrapport, eller utvärdering tillgänglig. Ingående projekt finns redovisade i bilaga 1.

Insamling av data

Författaren tillsammans med kommunförbundets handläggare för kultur, fritids- och ungdomsfrågor kontaktade länets arbetsmarknadsenheter för en förfrågan om vilka projekt som kunde vara aktuella för undersökningen. Utvärderingar, delrapporter och slutrapporter som de ansåg relevanta utifrån vårt urval skickades därefter till författaren. Vidare kontaktades handläggare på ESFs huvudkontor för beställning av de projekt som visat sig vara aktuella utifrån deras sammanställning av olika EU-projekt i länet.

Analys

Inledningsvis användes en mall framtagen för att skapa en kortare beskrivning av varje rapport/utvärdering som ansågs relevant för studien. Totalt 44 rapporter framkom i sökningen varav 18 rapporter ansågs knyta an till studiens syfte och urvalskriterier.

De inkluderade rapporterna kodades utifrån dessa kriterier:

- Ålder
- Deltagande verksamhetspartners
- Problemdefinition
- Insatsens karaktär i projektet
- Statistik över antal deltagare
- Uppfattade effekter av insatserna
- Framkomna hinder och framgångsfaktorer

Problem de olika projekten försöker hantera

Bidra till ny arbetskraft i kommunen.

Några projekt problematiserar ungdomens svårighet att nå arbetsmarknaden och vill därför öka tillgängligheten/tillträde till arbetsmarknaden för unga vuxna. Några projekt framhåller också att arbetsgivare har indikerat att de har svårt att hitta rätt kompetens att anställa. Här framkommer ett behov av att stärka uppfattningen om informell utbildning, det vill säga utbildning som sker på reella arbetsplatser istället för i ordinär skolmiljö, som likvärdig den formella utbildningsformen. Det är enligt beskrivningarna ett möjliggörande för ungdomar som av någon anledning inte slutfört gymnasiet att få en gymnasiekompetens och på så sätt stärka deras möjligheter att få tillträde till arbetsmarknaden.

Förbättra samverkan

Flera av projekten uttrycker att det finns ett stort behov av att förbättra samverkan mellan olika myndigheter. Detta för att få ta del av resurser viktiga för individen och stoppa en möjlig negativ utveckling. Behov av samverkan uttrycks också i den egna myndigheten mellan olika verksamheter samt av några få projekt mellan myndighet och arbetsgivare. Det framkommer också i ett projekt behov av att samverka kommunerna i mellan när det gäller arbetsmarknadsåtgärder, ett försök att få en gemensam modell kring arbetsmarknadsfrågor över länet.

Prova nya sätt att arbeta

Projektens problematisering av ungdomarnas situation beskriver vidare ett behov av att få arbeta på nya sätt för att kunna möta upp individens behov och de krav som denne ställs inför. Det beskrivs exempelvis med att det finns personer i kommunerna som inte stödsystemet når och några projekt syftar till att nå ut till dessa ungdomar. Det framkommer också att det i kommunerna saknas alternativ till befintliga insatser i de olika myndigheterna för de ungdomar som inte passar in där (exempelvis mer tid

med varje deltagare, intensivare stöd samt samordning av olika myndighetsaktörer och insatser).

Förebygga, stärka arbetsmarknadsinsatserna/utbildningsinsatserna,

Ekonomiska neddragningar beskrivs i ett projekt ha bidragit till att förebyggande verksamheter minskat. Det finns också ett exempel där behov beskrivs vara att mer aktivt möta upp individer, erkänna informellt lärande och öka kunskapen i kommunen samt utgöra exempel för andra om hur man kan arbeta med målgruppen. Flera projekt syftar också till att höja utbildningsnivå för att främja inträde på arbetsmarknaden

Ungdomens svåra situation – minska utanförskap

Flera projekt beskriver en redan hög arbetslöshet som fortsatt ökar bland ungdomar i deras kommun. Fler och fler ungdomar beskrivs hamna i utanförskap och bidragsberoende. Flera ungdomar som står långt från arbetsmarknaden beskrivs också ha en låg utbildningsnivå i jämförelse med rikssnittet, saknar godkända betyg och har hoppat av gymnasiet. Vidare framkommer i några projekt att en hög andel personer med funktionsnedsättningar, eller misstänkta funktionsnedsättningar, idag inte har tillträde till arbetsmarknaden eller svårigheter att passa in i välfärdsystemet. Här beskrivs diskriminering, en ”osynlig” grupp, kognitiva funktionsnedsättningar, avsaknad av struktur och meningsfullhet, hopplöshet samt avsaknad av mål och visioner som problemområden. Det framkommer också att kommunerna har svårt att möta upp denna grupp eftersom de saknar relevanta stödinsatser.

Öka anställningsbarheten genom minskad ohälsa

Flera projekt beskriver en ökad ohälsa och låg utbildningsnivå bland många ungdomar som ”står långt från arbetsmarknaden”. Syftet med projekten beskrivs också ofta som att ge insatser för att öka välmående och minska utanförskap. Vidare att skapa struktur i vardagen, utföra självstärkande- och hälsoinriktade aktiviteter, vägledning, behandling och utredning och möjliggöra relevant stöd.

Insatser för att hantera beskrivna problem

Förberedande individinriktade insatser,

Projekten beskriver en ganska dyster bild av ungdomarnas situation och insatserna fokuserar ofta (drygt hälften) på att stärka individens tillkortakommanden och få dem att anpassa sig till arbetsmarknadens krav. Denna förändringsprocess görs ofta genom förberedande insatser i form av coachning, vägledning och fortbildning genom exempelvis studiecirklar om hälsa, friskvård, stress eller att handskas med vardagsliv och samhällsliv.

”Rehabiliteringstrappor”, där kraven ökar successivt från social gemenskap till arbetsträning i verksamheten till praktik eller arbete på en arbetsplats förekommer också. Stödsamtal, MI-samtal, korttidsterapi, lösningsfokuserat arbetssätt, hälsoplanering, kartläggning samt att planera och formulera mål, skriva cv och personliga brev är också vanliga insatser. Mer aktivitetsinriktade förberedande insatser handlar om att erbjuda kulturella aktiviteter, fysisk aktivitet samt att ”förträna” i olika verksamheter/institution för att skapa struktur, rutiner och testa/utveckla sin arbetsförmåga.

Vidare beskrivs dessa insatser öka insikt och förmåga, bidra till ökat självförtroende samt personlig utveckling som i sin tur skall stärka möjligheten till inträde på arbetsmarknaden.

Insatser riktade mot reguljärt arbete och reguljära studier

Det förekommer också mer handgripligt stöd riktat mot arbete och studier i de projekt som beskrivningen ovan redogör för. Projekt som beskriver en tydligt inriktning på enbart arbete och studier i dess normala miljöer så som att vara på praktik/arbetsträning på en riktig arbetsplats, jobbsökande aktiviteter eller att få vara på en trainee-plats hos en arbetsgivare under en period förekommer i knappt hälften av de analyserade projekten. Genom AME eller genom arbetsmarknadsåtgärder som lönebidrag har några projekt erbjudit ungdomar att bli anställda under en period och på så vis ge dem både arbetslivserfarenhet och en ingång till arbetslöshetskassan. Andra insatser som beskrivits i några projekt är att kartlägga arbetsgivares rekryteringsbehov och försöka matcha detta med individer. Vanliga insatser är kopplade till utbildning i form av anpassat stöd för att klara av gymnasiet både inom reguljär utbildning och i särskilda studiegrupper. Det finns även ett exempel där personer med behov av att lära sig svenska för att öka chansen till arbete har varvat studier i svenska språket med praktik.

Implementera metod

Några projekt (6 stycken) beskrev en tydlig redan befintlig metod som de ämnade implementera under projektperioden. Tre av dessa var riktade till ungdomar med psykisk ohälsa. Ett projekt använde metoderna psykiatrisk rehabilitering/Supported education i syfte att finna strategier för att gå till skolan även när man mår dåligt, främja återhämtning, att finna fungerande studieteknik och våga ta steget ut till reguljära studier eller praktik med stöd. Det andra projektet inspirerades av en mindre intensiv Case management modell och Resursmobiliseringsmodellen, där fokus låg på att ge ett heltäckande stöd till individen inom flera olika livområden snarare än fokus på reguljära arbetsplatser och reguljär utbildning. Ett tredje projekt arbetade utifrån Grön rehabilitering för att främja hälsa och välmående samt minska stress, en ”för-rehabiliterande” verksamhet innan vidare insatser direkt riktade mot arbetslivet. Alla dessa modeller har i tidigare forskning visat på goda resultat i syfte att ge stöd till indivi-

den utifrån dennes preferenser och intressen (Anthony, Cohen, Farkas & Gagne, 2002; Grahn, 2010; Rapp & Goscha, 2004).

En annan metod som använts av två projekt var att lyfta arbetsplatser som lärandemiljöer för arbetslösa ungdomar och så möjliggöra kompetensutveckling direkt på arbetsplatsen. En panel i form av professionella fastställde vilket lärande som behövdes och av vem och på vilket sätt det skulle genomföras med hjälp av verktyget/intyget OCN. Ett projekt använde sig av en pedagogisk metod för effektiv språkinläring där studier i svenska varvades med språkträning på en praktikplats.

Andra metoder som användes, men som inte beskrivits utgå från någon befintlig modell eller teori var studier i kombination med praktik, rehabiliteringstrappor och att ”söka nya vägar” för att återuppta eller börja studier. Några projekt använde arbetsmarkandsåtgärder och skapade genom dessa möjligheter till anställning för deltagarna från Af/AME under de sista 6 månaderna/året i projektet.

Samordnande insatser genom samverkan

Ofta beskrevs grad av samordning variera utifrån ungdomens behov. Det handlade om att länka över ungdomen till andra myndigheter/aktörer för kompletterande insatser eller att överföra ungdomen till annan myndighet/aktör. Det förekom vid något projekt att de samverkade aktörerna arbetade tillsammans ”under samma tak”, men övervägande tycktes de inblandade aktörerna träffas vid behov.

Tid i program

Den tid ungdomen hade att utvecklas och få stöd för att komma närmare arbetslivet varade från 8 v, till mellan sex och tolv månader i de flesta projekt. Ett projekt erbjöd både stöd under en längre tidsperiod (ej tidsbestämd) och korta insatser som ”drop-in-träffar” samt vägledning/ information under ett tillfälle, allt utifrån ungdomens önskemål.

Personalkategorier

De personalkategorier som ofta förekom i projekten var studie- och yrkesvägledare, ungdomsvägledare, kurator, beteendevetare, rehabiliteringsvetare, specialpedagog, rehabiliteringssamordnare, coach, arbetshandledare, lärare, behandlingsassistenter, samt handläggare på socialtjänsten, försäkringskassa och arbetsförmedling. Några projekt hade även psykolog och arbetsterapeut och trädgårdsmästare.

Framgångs- respektive misslyckandefaktorer

Beskrivna framgångsfaktorer

Ett nära kontinuerligt stöd över tid

Flera projekt beskriver individens personliga vinster med att delta i projektet. Uppfattade effekter var att insatserna höjde individens självförtroende, medvetenhet om sina resurser och möjligheter att nå och få ett arbete. För att möjliggöra detta krävdes personal med kunskap om ungdomens problematik och möjlighet att i sitt arbete vara flexibla och kunna ge stöd och coachning över tid. Det vill säga möjlighet att följa och stödja ungdomens individuella utvecklingsprocess och samtidigt navigera i ett snårigt stödsystem. För att kunna göra detta i ungdomens takt behövdes tid. Det beskrivs exempelvis i ett projekt att när tidspress och arbetsbelastning minskade för personalen förbättrades resultaten för ungdomen. Andra framgångsrika faktorer är hög tillgänglighet och bred kompetens (professioner från olika kunskapsområden som arbetar tillsammans).

Minskad fragmentering genom samverkan

Trots att samverkansaktiviteter ofta beskrivs vara svåra att få att fungera framhåller flera projekt samverkan som en framgångsfaktor. Framgången är projektens möjlighet att minska den fragmentering som råder vad gäller insatser för personer med komplex problematik. En ökad samverkan har exempelvis lett till ökad kunskap om metoder och om varandra bland de inblandade aktörerna. Det har också skapat en plattform för samarbete och lyckats häva sekretessen mellan de olika myndigheterna. Vissa projekt har finansierats med hjälp av samverkan. Samverkan beskrivs också ha lett till att ungdomarna i större omfattning fått det stöd de behöver då de sluppit en rundgång mellan de olika myndigheterna eller äntligen blivit uppmärksammade och fått hjälp att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Flera uppfattar också att de kunnat ta del av varandras resurser på ett mer effektivt sätt än tidigare och ungdomen har sluppit långa trassliga beslutsvägar i sin väg mot fortsatt vård, stöd, arbetsliv eller studier. Flera projekt beskriver att det funnits ett behov av ökade insatser från hälso- och sjukvården utifrån ungdomens svårigheter/psykiska ohälsa.

Kontakt med studie- och arbetsliv

Ytterligare en framgångsfaktor beskrivs vara möjligheten för ungdomen att komma ett steg närmare arbetsliv eller studier. Många projekt erbjuder både studier, praktik och möjlighet att få tillfällig anställning, tillsammans med stöd från professionella. Det har för flera ungdomar skapat arbetslivserfarenhet i olika omfattning och för en del lett vidare till en plats på arbetsmarknaden eller en ny chans att försöka göra färdigt sin gymnasieutbildning.

Beskrivan hinder/misslyckandefaktorer

Svårigheter att samverka eller förankra projektet

Ett vanligt förekommande problem beskrivs vara att samverka internt i organisationen och/eller externt med andra relevanta aktörer och flera projekt beskriver ett behov av att utöka och förbättra samverkan med andra aktörer genom projekten. Andra problem tycks handla om att projektet haft svårigheter att förankras i de olika organisationerna.

Specifika problem som förekommer är kopplade till regelverk, styrning/organisation och samsyn mellan de ingående aktörerna i projekten. Regelverk handlar exempelvis om förordningar eller regler som uppkommit under projekttiden som resulterat i att ungdomar fått avsluta projekten i förtid. Även sekretess mellan olika verksamheter och organisationer har beskrivits som hindrande.

På organisationsnivå framkommer exempelvis en otydlig övergripande planering och förankring av projekten, en bristande eller otydlig ledning, bristande kontinuitet i ledningen eller brister i hur samverkan är organiserad. Vissa projekt beskriver exempelvis att de saknar en viktig aktör (primärvård, psykiatri). Dels för att slippa långa väntetider för personer med behov av särskilt stöd eller utredning och dels en saknad av primärvård/psykiatrins kunskaper på grund av det stora antal ungdomar med psykisk ohälsa/funktionsnedsättning som projekten möter. Denna saknad framkommer även i projekt där landstinget finns med som projektpartner.

Det framkommer också svårigheter att skapa en fungerande arbetsstruktur för samverkan, exempelvis beskriver ett projekt att samordningen för träffar med många inblandade aktörer är tidskrävande och svåra att få till. Sådana problem kan härledas till bristande kontinuitet eller styrning på ledningsnivå. Exempelvis tycks träffar med samverkanspartners på handläggarnivå ske vid behov istället för med upparbetade teamträffar på redan färdiga tider som sker kontinuerligt över tid, eller team som arbetar ”under samma tak”.

Några projekt har också haft finansieringsproblem. Exempel är ett projekt där finansieringen grundade sig på ungdomens närvaro i projektet. Det visade sig dock att flera ungdomar inte klarade projektets tidskrav och därför inte kom i den utsträckning som man planerat och därmed minskade projektets ekonomi avsevärt.

Projekten beskriver också brister i samsyn så som okunskap om varandra och varandras uppdrag, olika kulturer som har svårt att mötas och olika förväntningar på varandra i de olika organisationerna samt en otydlig bild av och metod för hur man skall lösa problem för det man samverkar kring, det vill säga ungdomen.

Svårt att rekrytera ungdomar

Några projekt har uttryckt svårigheter att rekrytera ungdomar till sina projekt. Det förklaras med att de konkurrerar med andra verksamheter med liknande insatser (både inom den egna organisationen och hos andra myndigheter), strukturella förändringar (nya regelverk, rutiner) samt omorganiseringar har också försvårat rekrytering och till och med gjort att deltagare i projektet fått avsluta i förtid.

Det beskrivs också vara en stor konkurrens mellan verksamheter när det gäller att skaffa arbetsplatser/praktikplatser på arbetsmarknaden till ungdomarna.

Metod/program som inte möter upp behov

En del projekt framhåller att de saknar beredskap att möta en målgrupp som beskrivs lida av komplex problematik så som psykisk ohälsa, kognitiva funktionsnedsättningar och sociala problem. Generella arbetssätt där alla skall passa in är svåra att använda eftersom målgruppen har så individuella behov. Några projekt beskriver lösningar där de fått satsa mer på samordning med andra myndigheter och överföra ärenden till exempelvis socialtjänsten, psykiatrin eller försäkringskassan. De projekt som beskriver detta framhåller också att tiden att arbeta tillsammans med ungdomen varit för knapp för att få optimalt resultat. Den beskrivna målgruppen behöver längre tid och individuella lösningar för att nå och få ett arbete.

Effekter

Ingång till arbetsliv alternativt studier

Alla projekt kunde uppvisa resultat där insatserna lett till att deltagarna kommit ut i lönearbete eller reguljära studier. I de projekt som redovisat sina resultat specifikt genom andel personer i reguljärt arbete och reguljära studier (12 projekt) varierade resultaten från 29 procent till 73 procent. I medeltal var det 51 procent av deltagarna i projekten som kommit ut i reguljärt arbete eller reguljära studier.

Eftersom de olika projekten har olika målsättningar, har använt sig av många olika metoder, har olika lång tid i program och även olika målgrupp är det mycket svårt att uttala sig om dessa siffror är bra eller mindre bra resultat. Det finns en antydning att de projekt som hade ett avgränsat syfte på arbete med praktik på arbetsplatser, anställning och arbetsgivarkontakter också hade större andel unga i arbete eller studier (50 % och uppåt) än de projekt som haft en mer social inriktning. Projekt med resultat under 50 % i arbete eller studier beskrev mer fokus på personlig utveckling, social gemenskap och samordning av insatser i sina syften och mål med projektet. Det projekt med lägst andel i arbete eller studier var också det projekt som fick avsluta sitt arbete innan projektens slut. Men att tolka resultat och effekter av de olika arbetsmarknads-

projekten och att dra några egentliga slutsatser om dessa siffror är mycket svårt.

Flera projekt har en bredare målgrupp än 16-24 år, men det går inte specifikt att se hur många av deltagarna som kommit ut i reguljärt arbete eller studier som är mellan 16-24 år eftersom resultaten ofta redovisas för hela gruppen. Det är också generellt svårt att avgöra vad som skulle ha skett med ungdomen utan de specifika insatserna. Inget projekt har i sina utvärderingar haft med en jämförelsegrupp när de analyserat sina resultat.

Det är heller inte lätt att få en bild av hur många som egentligen kommit ut i arbete eller studier. Är de som hoppat av projektet inräknade i resultatet eller ej? Vad var anledningen till deras avslut? Hur skall man tolka innebörden av *arbete*? Är anställningen mycket begränsad eller fick de ett arbete under en längre tid? Blev dessa ungdomar självförsörjande eller är de tillbaka i bidragsberoende efter projektets avslut? Är det en positiv effekt att en ungdom kommit vidare till arbetsförmedlingen, säger det någonting om huruvida ungdomen fått stöd ut i arbetslivet eller ej? Enligt min åsikt är det inte självklart att de fått det. Ja, frågorna är många och de siffror som redovisas ovan måste därför tas med mycket stor försiktighet. Siffrorna ger oss dock en bild av att flera ungdomar som stått utanför arbetsmarknaden under lång tid, haft psykisk ohälsa, kognitiva funktionsnedsättningar eller social problematik fått möjlighet att praktisera och läsa upp sina gymnasiebetyg i anpassade verksamheter samt arbetat och studerat reguljärt genom projekten. Att få fler ungdomar att slutföra sina studier framgångsrikt är en mycket bra investering. Om det i sin tur lett till ett stadigvarande inträde på arbetsmarknaden går ej att avläsa.

Några projekt redovisar svårigheter med att ge stöd till de ungdomar som deltagit. Det visar sig genom avhopp och dålig närvaro. Det är dock svårt att utläsa sig om vad detta beror på.

Personliga vinster

Andra effekter som projekten framhåller är ungdomens personliga utveckling och ökade välmående under projekttiden. Det är endast ett projekt (Grön helhet) som redovisar före-efter mätningar av exempelvis livskvalitet, sömnmönster mm. Där var resultaten mycket goda. De flesta projekt menar att de *uppfattat* ungdomen som mycket starkare eller mer motiverad, andra projekt redovisar det genom kvalitativa data. Flera projekt har också personliga vinster i form av hälsa och välmående för ungdomen som syfte eller mål i sin projektbeskrivning. Utanförskap och långtidsarbetslöshet tycks i projekten vara nära förknippat med ohälsa, låg självkänsla och behov av social gemenskap.

Stöd till stöd/ behandling och förbättrad samverkan

En annan tydlig effekt som beskrivs är projektens möjliggörande att samordna insatser från olika myndigheter till ungdomen. Drygt hälften av de ingående beskriver en förbättrad samverkan. Kortare beslutsvägar för att få ta del av insatser/åtgärder samt att projektet möjliggjort för ungdomar att söka vård, utredning eller annat stöd som de förut saknat beskrivs som en effekt av flera projekt. Några projekt beskriver också att verksamheter utökat sina insatser på grund av projektet, exempelvis arbetsförmedlingen, så att de kan möta gruppen ungdomar med diffus problematik på ett effektivare sätt.

Minskade kostnader

Några projekt redovisar samhällsekonomiska vinster, med exempelvis minskade kostnader för socialtjänsten.

Figur 8. Sammanfattning av arbetsmarkandsprojektens resultat i Västernorrlands län

Problem som försöker hanteras	Insatser som utförts	Beskrivna Effekter	Hinder	Framgångsfaktorer
<ul style="list-style-type: none"> • Hög arbetslöshet • Brist på arbetskraft • Bristande samverkan/samarbete • Behov av nya arbetssätt • Bristande utbildnings och arbetslivs-insatser • Fler ungdomar i Utanförskap: Bidragsberoende arbetslöshet • Fler ungdomar med ohälsa • Fler ungdomar med låg utbildningsnivå 	<ul style="list-style-type: none"> • Förberedande/ ”komma närmare”- insatser: (Träna färdigheter, skapa struktur, social gemenskap, hälso- och friskvård, Coachning, vägledning, stödsamtal, terapeutiska samtal) • Stöd till praktik/traineeplats • Stöd att söka arbete • Anställning i projektet • Kartlägga rekryteringsbehov hos arbetsgivare • Anpassade studier • Samarbete med arbetsgivare • Samverkan/samordning mellan myndigheter/skola 	<ul style="list-style-type: none"> • Personlig utveckling/vinster <p>(ökad livskvalitet, bättre sömn, ökad självkänsla, ökad motivation osv)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ökad erfarenhet av arbete • Ökad utbildningsnivå • Ungdomar i lönearbete och reguljära studier • Samordnat stödinsatser <p>(Medverkat till att ungdomar som inte haft stöd fått rätt hjälp)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kortare beslutsvägar för att få ta del av resurser • Samhällekonomiska vinster • Svårigheter att möta alla – ex. avhopp och dålig närvaro 	<ul style="list-style-type: none"> • Svårigheter att samverka • Svårigheter att förankra och driva projekt <p>(finansiering, bristande planering, bristande kontinuitet på ledningsnivå, avsaknad av viktig aktör, bristande samverkansstruktur på handläggarnivå, bristande samsyn; okunskap om varandra, olika kulturer som skall mötas, förväntningar på varandra, otydlig bild/metod av det man samverkar kring)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strukturella hinder; Regelverk, förordningar, hög arbetslöshet • Konkurrens mellan verksamheter i att skaffa arbetsplatser • rekryteringsproblem • metod/program som inte möter upp allas behov – alla passar inte in • Brist på tid 	<ul style="list-style-type: none"> • Ökad samverkan <p>(minskad fragmentering, ta del av varandras resurser, kortare beslutsvägar, hävt sekretess, ökad kunskap om varandra, skapat plattform för samarbete på handläggarnivå)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nära kontinuerligt stöd • Bred kompetens – professioner inom olika kunskapsområden som samarbetar • Individuellt skräddarsydda lösningar • Tid • Hög tillgänglighet • Samarbete med arbetsgivare för praktik och anställning

Avslutande reflektioner – projekt i Västernorrland

Projektet i denna undersökning riktade sig till personer som stod långt från arbetsmarknaden, många av dem med varierande grad av sociala problem och/eller ohälsa/funktionsnedsättning. Projektets huvudsyften har framförallt varit att medverka till att långtidsarbetslösa, bidragsberoende personer, genom studier, praktik eller arbete, skall få en ökad tillgänglighet/tillträde till arbetsmarknaden. Det framkommer också att flera projekt haft ett behov av att kunna arbeta på ett annorlunda sätt i jämförelse med vad de gjort tidigare för att kunna möta upp ungdomars behov av stöd. Flera projekt har förutom studier och arbetsliv fokuserat på social gemenskap och sysselsättning, att vara ett steg mellan arbetslöshet och arbete. Dessa insatser har varit inriktade på att skapa en förändring/utveckling hos individen så denne bättre matchar arbetsmarknadens krav. Sysselsättning och social gemenskap i kombination med självreflektion om den egna funktionsförmågan antas medföra att möjligheten för individen att komma närmare arbetsmarknaden ökar.

Individen i fokus

Flera projekt beskriver i sina problemdefinitioner om en ökad arbetslöshet, avsaknad av arbetskraft och ett behov av nya sätt att arbeta på. Utifrån dessa definitioner fokuserar sedan flera projekt i sina beskrivningar på insatser som är individinriktade. Dessa insatser syftar ofta till att individen skall bli stärkt i sin person och så få en ökad anställningsbarhet. Dessa insatser visade sig även vara vanliga i den beskrivna metaanalysen (kapitel 3), där coachning, struktur på vardagen, praktik och vidareutslusning till andra stödinsatser var vanligt förekommande (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2012).

Det är mycket positivt att deltagarna uppfattas må bättre, har minskat sin isolering och ökat delaktighet efter att ha deltagit i projekten. Personlig coachning tycks också uppskattas av de unga (Ung i arbetslivet, 2012). Att få komma i ett sammanhang och uppleva att människor tror på en kan ha en stor betydelse för insatsens resultat (Müssener, Svensson, Söderberg & Alexandersson, 2008; SOU 2007:2^{ab}). Det har också visat sig att deltagare i arbetsmarknadsåtgärders egen kraft och motivation påverkas av hur de upplever att de handlingar som utförs för dem närmare målet eller ej, det vill säga att få och behålla ett lönearbete (Hillborg, Svensson & Danermark, 2010; SOU 2007:2^a).

Några projekt har beskrivit att det varit svårt att möta en målgrupp som inte passat in i deras ”projektmodell” på grund av psykisk ohälsa och/eller social problematik. De var ”för svåra” för att ta del av projektets insatser. Där har effekter av projektet beskrivits vara att deltagaren exempelvis fått komma till rätt instans, fått vård eller påbörjat en utredning. Dessa effekter är dock inget mått på lyckande i att komma närmare arbete eller studier, men förhoppningsvis en personlig vinst för ungdomen. Även i

tidigare beskrivna metaanalys (Ung i arbetslivet, 2012) framhålls att vidareutslussning av projektdeltagare till andra stödinsatser är vanligt förekommande. Vidare framhåller Jensen & Trädgårdh (2012, sid 14-15) att coachning oftast är tillräcklig för ungdomar som står nära arbetsmarknaden, ungdomar som är s.k. ”job ready”, men att dessa insatser inte är tillräckliga för ungdomar med en mer komplex problematik. Där finns ett behov av en kombination av flera olika insatser så som coaching, individuellt anpassat stöd inom olika livsområden, kompletterande utbildning, praktik etc.)

Välfärdssystemet har en tendens att dela upp individer mellan de som är arbetslösa och de som är sjuka. Det gör det svårt att förhålla sig till dem som är arbetslösa och mer eller mindre sjuka samtidigt, eller till dem som på grund av just sin utsatthet, som arbetslös eller utan fullföljd utbildning och beroende av andra, mår dåligt och känner hopplöshet. Ibland handlar det också om arbetslösa med funktionsnedsättning eller låg begåvning som inte blivit diagnostiserade. I dessa fall är det inte alls självklart att man är sjuk, men man är i behov av ett individuellt anpassat stöd ut mot, och kanske också i, arbetslivet. Att må dåligt men inte ha någon diagnos innebär ofta en svårighet för välfärdssystemet att bedöma rätt insats eftersom möjligheten för individen att få stöd ofta förbinds av krav på diagnos eller funktionshinderkod. Genom detta utgår man också från ett medicinskt perspektiv, trots att projektens målsättning varit inriktade på frågor som hög arbetslöshet eller låg utbildningsnivå. I väntan på en utredning (ofta flera månader) riskerar också ungdomen att inte få ta del av några arbetsmarknadsinsatser alls (Ördell & Hillborg, 2012).

Under 2000-talet har villkoren blivit strängare för dem som står utanför arbetsmarknaden. Individens skyldigheter tycks dominera allt mer. Peralta (2006, s. 148) menar att det sedan 90-talets slut har skett en ökad individualisering i vissa delar av arbetsmarknadspolitiken där en förändring av arbetslinjen uppstått. Från att tidigare ha inneburit en påverkan på arbetsmarknaden handlar det idag mer om den enskildes beteende och skyldigheter. Peralta framhåller vidare att samhället tenderar att medicalisera arbetslöshet och att problem som egentligen grundar sig i samhällets otillräckliga arbetsmarknad istället tolkas som hälso- och sjukvårdsfrågor där långtidsarbetslösa personer kategoriseras som ”arbeits-handikappade”. Frågan kvarstår om dessa ungdomar är för sjuka för att arbeta eller om stödsystemet har svårigheter att skapa individuellt anpassade insatser som är riktade mot arbete och studier. Forskning har visat att fler faktorer än de medicinska skall vara centrala vid återgång/inträde på arbetsmarknaden. Individuellt flexibelt stöd, ett ärligt tro på personens potential att kunna arbeta och den reguljära arbetsplatsens kultur/psykosociala miljö var istället viktiga faktorer att arbeta med för att nå framgång (Hillborg, Danermark & Svensson, 2010; Kirsh, 2000).

Arbetslivet i fokus

Vi menar inte att ungdomar i behov av behandling eller utredning skall negligeras, eller att alla ungdomar som mår dåligt mår bra av att arbeta. Men i fortsatta projekt finns det anledning att fundera kring hur denna målgrupp skall kunna tillmötesgåas trots sina svårigheter om de själva vill och önskar. Att vara i behov av utredning och behandling behöver inte utesluta en fortsatt process mot arbetsliv. Det finns också anledning att föra en diskussion kring det stora fokus som läggs på personen och försöka vända på resonemanget för att få mer jämnvikt, fokusera på hur vi kan stödja dessa ungdomar att blir stärkta i sina kvalitéer och hur projekten kan främja en ökad delaktighet i samhällslivet för dem. Detta är viktigt eftersom det finns en möjlighet att den utsatta situationen (arbetslös, bidragsberoende, oavslutade studier etc.) till viss del har sitt ursprung i bristande skol- och stödsystem, brist på förebyggande insatser eller arbetsmarknadens hinder och att det påverkat ungdomens hälsa och förhoppningar, och inte ohälsan i sig som är ensam orsak till arbetslöshet och bidragsberoende. Detta har också beskrivits i kapitel 2 och 3.

Det framkom i projekten att tiden spelade roll, speciellt för de ungdomar som hade det särskilt besvärligt. Projekt beskriver att en allt för knapp tid för projektet hindrat dem från att möjliggöra en etablering på arbetsmarknaden för dessa individer. Det framkom också att när personal fick mer tid med ungdomen uppfattades resultatet bli bättre. I Ungdomsstyrelsens rapport *En analys av ungas etablering och egen försörjning* (2005) framkommer att arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga ofta är kortvariga och därför inte leder till ett inträde på arbetsmarknaden.

Det fanns en antydning att de projekt som beskrev ett större fokus på arbetsliv/studier och mindre på sociala arenor hade fler deltagare i arbete och studier i sina redovisningar. Projekten uppfattar dock en ökad konkurrens bland arbetsgivarna, man konkurrerar med andra verksamheter i orter där ungdomsarbetslösheten är bland de största i landet. Samtidigt har arbetsmarknaden utvecklats mot ökade krav på en flexibel och kvalificerad arbetskraft som ställer höga krav på individen. I en lågkonjunktur kan man också fundera kring om det finns risk att arbetsgivarens vilja att medverka i arbetsmarknadsprojekt minskar och därmed ökar svårigheten att finna arbets- och praktikplatser åt individen. Endast ett fåtal projekt har tydligt beskrivit att de försökt motverka sådana problem genom att ha arbetsgivaren som en nära samverkanspartner i projektet och på så sätt matcha kompetens mot krav och anpassa arbetsplatser utifrån behov och använda arbetsplatser som lärandemiljöer.

Aktiviteter som kräver samverkan

Det sker en allt mer ökad specialisering inom olika områden som arbetar med vård och stöd till medborgaren. Detta leder till en tydlig uppdelning av samhällets service. I många fall har arbetslösa personer med komplex problematik behov där en ensam aktör inte räcker för att få alla behov

tillgodosedda. I och med behovet av specialiserade insatser är det också vanligt att ansvarsfördelningen blir diffus, splittrad och komplex. Uppdelningen av ansvar försvårar också en helhetssyn på individen och med det följer svårigheter för den enskilde individen att få sina behov tillgodosedda (SOU 2000:78). För att kunna möta individen uppkommer då ett allt större behov av att kunna integrera olika organisationer för att effektivt kunna ta del av samhällets resurser och i slutändan ge ett effektivt stöd till individen.

Figur 9.

De senaste decennierna har samverkan mellan myndigheter kring återgång/inträde i arbetsliv blivit allt vanligare. Flertalet projekt i denna studie efterlyste samverkan mellan myndigheter och flera uttryckte en förhoppning att projektet skulle bidra med gemensamt ansvar och tillgång till varandras resurser. Den beskrivna metaanalysen i denna rapport visade liknande resultat, där 90 procent hade samverkan mellan olika samhällsaktörer som central frågeställning (Ung i arbetslivet, 2012). Det är också rimligt med tanke på tidigare forskning som visar på myndigheternas svårigheter att samordna kring den enskilde individen.

I många fall har projekten uppfattningen av att samverkan har förbättrats under projekttiden och det har beskrivits som ett positivt resultat. Andra studier bekräftar också detta. Det har visat sig att samverkan underlättat för de professionella att finna gemensamt ansvar och finna lösningar på olika problem som uppkommer för individen på väg mot arbetslivet. Samverkansaktiviteter har också ökat kunskapen om andra aktörer och tydliggjort de samverkandes olika kompetenser (Kärrholm, 2007; Lindqvist & Grape, 1999). Det är dock inte helt entydligt att samverkan hjälper individen komma närmare arbetslivet just på grund av stödsystemets svårigheter att passa in nya metoder och arbetssätt i ett sektoriserat system av myndigheter med avgränsade ansvarsområden (Germundsson, Hillborg & Danermark, 2011; Lindqvist & Grape, 1999; SOU 2007:2^{ab}) tillsammans med en arbetsmarknad som ställer höga krav på effektivitet och kompetens (Gillberg, 2010; Peralta, 2006; SOU 2007:2^b).

Trots uppfattningen om att samverkan har förbättrats framkommer det i projekten att samverkan är svårt att få till stånd på ett tillfredställande sätt. Få projekt beskriver på ett tydligt sätt hur samverkan är organiserad men specifika problem som förekommer är kopplade till regelverk, styrning/organisation och samsyn i projekten, där också att förankra projekten i organisationen ingår. I Västernorrland framkommer exempel där regelverk, medfinansiering och rekryteringsregler försvårat arbetet med ungdomen, vilket också bekräftas i Temagruppen ung i arbetslivets ana-

lys. De fann att så många som 40 procent nämner att olika regelverk försvårar arbetet med de unga (medfinansieringsregler, urvalskriterier, samt interna regelverk) (Ung i arbetslivet, 2012). Forskning om samverkan visar också att det ofta råder brist avseende ledningsfunktioner, den är ofta otydlig eller saknas helt (Danermark, 2003), vilket även denna kartläggning bekräftar. Om ledningens engagemang på exempelvis förvaltningsnivå brister kan det vara mycket svårt att förankra samverkansaktiviteter som liknar mer än ett samarbete på handläggarnivå i projekten. Även Temagrupperna Ung i arbetslivet (2012) framhåller att framgångsfaktorer i samverkan är ett starkt engagemang från personal och chefer samt en bra organisation av arbete. Hur detta arbete skall se ut framkommer dock inte i rapporten.

Det finns några exempel där samverkan beskrivs ske genom att ”arbeta under samma tak” eller med multiprofessionella team. Teamet har då gemensamt ansvar för en viss verksamhet. Teamen beskrivs sällan, men kan antas vara mer eller mindre tätt sammansatta som arbetsgrupper med upparbetade rutiner för gemensamma möten. Men man får uppfattningen av att samverkan i projekten också sker genom att representanter från de olika myndigheterna samlas när någon känner behov av det, vilket beskrivits bli både tidskrävande och ineffektivt för de inblandade.

Andra samverkansproblem som beskrivits handlar om en bristande samsyn kring det man samverkar för, det vill säga den unge vuxne som står utanför arbetsmarknaden. Felaktiga eller allt för höga förväntningar på en samverkanspartner kan många gånger leda till samarbetsproblem och irritation mellan olika aktörer (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen, 2007). Ett projekt beskriver exempelvis att de inblandade har olika åsikter om den metod som används passar målgruppen eller ej. Andra svårigheter handlar om olika förväntningar på vad den andre aktören skall bidra med i projektet. Det framkommer också bland vissa att samverkan med landstinget saknas då många deltagare beskrivs lida av psykisk ohälsa. Inom arbetslivsinriktade årgärder har även andra projekt i landet beskrivits motsvarande (Germundsson & Danermark, 2007). Gemensamt för projekten är också att de tagit upp strukturella frågor som hinder för etablering på arbetsmarknaden för ungdomar på agendan, men för det mesta begränsat sig till att diskutera samverkansproblematiken.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det finns en svårighet med att utvärdera och tolka resultat av olika arbetsmarknadsprojekt och ge en rättvis beskrivande bild av projektens insatser. Svårigheten ligger i projektens stora olikheter (både vad gäller syften/mål, metod, tid och sätt att analysera och presentera resultat). Detta har även framkommit i den tidigare beskrivna metaanalysen (Temagrupperna Unga i arbetslivet, 2012)

samt i andra kartläggningar av arbetsmarknadsprojekt (se exempelvis Engel, 2007).

Samtliga projekt i Västernorrland har dock varit delaktiga till att personer som står långt från arbetsmarknaden fått genomföra studier med godkända betyg och/eller fått erfarenhet av arbetslivet genom praktik eller anställning i olika former. Projekten som ingått i vår studie har också uppfattat att ungdomar som deltagit i arbetsmarknadsprojekt ökat hälsa och välbefinnande. Det framkommer också att projekten skapat möjligheter till samverkan mellan olika myndigheter för att möjliggöra att individen får sina behov tillgodosedda och på flera plan uppfattat det som framgångsrikt. Med dessa faktorer i åtanke har projekten haft goda resultat. Men att samverka är inget mål i sig, snarare ett medel för att uppnå ett effektivare och mer kvalitativt arbete. Samverkan är heller ingenting statistiskt som när det en gång uppnåtts stannar där. Det är en process som utvecklas och förändras över tid, något som ständigt måste upprätthållas. Det är inte ovanligt att den ordinarie verksamheten tenderar att se samverkansprojekt som autonoma enheter, löst kopplade bihang till den permanenta organisationen (Löfström, 2010). När sedan projekten avslutas riskerar också väl uppbyggda och framgångsrika metoder för att möta unga vuxna som står långt borta från arbetsmarknaden att upphöra trots de positiva resultat som visat sig. I Temagruppen Unga i arbetslivets, (2012) utvärdering framkom att endast 10 procent av projekten integrerades helt i den ordinarie verksamheten. Men resultaten visade också att 82 procent delvis integrerade sina projekt. Vad, eller i vilken omfattning projekten integrerades går dock inte att avläsa.

5. Sammanfattande diskussion och slutsatser

Vi har nu kommit fram till ett försök att sammanfatta de tre kapitel som utgör grunden för vår rapport. Vi har berört ämnet unga som av olika anledningar ännu inte etablerat sig i arbetslivet genom tre olika angreppssätt; en begreppsanalys, en metaanalys på nationell nivå samt en redovisning av genomförda projekt i Västernorrland.

Kapitel 2. redovisade en rad olika begrepp och förklaringsmodeller i relation till de unga vuxna som ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden. Begreppet *utanförskap* dominerade i de flesta rapporter och projekt som försöker beskriva dessa ungdomars situation, trots att begreppet har en svag teoretisk grund att stå på. I litteraturen handlar utanförskap framförallt om *ett socialt utanförskap*, dvs. att vara utestängd från sociala relationer, men i de sammanhang som vi nu försökt analysera är det istället nära förknippat med personer som *inte studerar, arbetar eller har någon annan känd sysselsättning*. Det finns också sammanhang då begreppet har en mer negativt laddning så som till bidagsberoende, bidragskultur, kriminalitet, underklass, social exklusion etc. Detta riskerar att leda till vissa givna slutsatser, grundade på fördomar eller negativa attityder, mot dem som blir klassificerade i en sådan målgrupp. Det kan vara en riskfylld strategi när man planerar vilka åtgärder dessa individer behöver eftersom föreställningen om vem det är vi skall hjälpa kanske inte stämmer med verkligheten.

Utanförskap beskrivs också i kapitel 2 vara ett statiskt tillstånd utan att ge oss någon förklaring om hur man blir utanför eller hur man kan lämna utanförskap. Alternativa och mer nyanserade begrepp till utanförskap är *marginalisering* eller *social exklusion* där fokus istället läggs på samhällsstrukturer som exkluderar vissa människor men också på de sociala problem och den *utsatthet* som många ungdomar själva beskriver. *Social inklusion* är ett annat alternativt begrepp som fokuserar samhällets ansträngningar att främja en inkludering av de unga. En teoretisk grund som utgår från dessa alternativa begrepp leder också till nya frågeställningar om hur vi kan vara ett stöd i att möjliggöra ungdomars väg till full delaktighet i studie- och arbetsliv. Att främja etableringsprocessen ger oss nya utmaningar; som att stödja samhällsprocesser, att arbeta förebyggande och att vara flexibla då olika ungdomars ”övergångar” från exempelvis studier till arbetsliv i dag inte är lika stabila och förutsägbara som de varit tidigare. Kapitlet beskriver vidare olika förklaringsmodeller till ungdomars utanförskap och kommer fram till att *individen som problembild* och *bristande samverkan som problembild* ofta används i de arbetsmarknadspolitiska projekten. Ett allt för stort fokus på individen riskerar medföra att vi ”glömmer” de strukturella hindren och endast ser indivi-

dens beteende som lösningen på problemet. Andra konkurrerande problembilder är bristen på socialt kapital, det vill säga bristande sociala nätverk och bristen på förebyggande insatser för att förhindra ett långtgående utanförskap.

I **Kapitel 3** framkommer att det idag finns relativt få metaanalyser (att dra gemensamma slutsatser utifrån flera olika publikationer, dvs. en studie av flera studier) inom området. En nyss genomförd, intressant och användbar analys från Temagruppen Unga i arbetslivet (2012) finns dock att tillgå. I vår metaanalys problematiseras metautvärderingar av detta slag och resulterar i att de övergripande slutsatser som kan dras från sådana översikter är ganska få. Svårigheten ligger i utvärderingens komplexitet; d.v.s. vilka perspektiv som utgör utgångspunkt för de olika studierna som ingår, utifrån vems utgångspunkt de olika projekten värderas, när i tid de empiriska datainsamlingarna görs, vilken metod som används, vilket urval som görs och i vilket syfte respektive utvärdering görs? Arbetsmarknadsprojekt utgår ofta från målbeskrivningar, men går alla mål att mäta och vet vi vad som orsakade en viss effekt? Det finns också risker förknippade med effekt- och resultatmätningar då nya tankesätt eller nya metoder motverkas av behovet att visa kortsiktiga resultat för att erhålla medel eller fortsätta med verksamheten efter projekttidens slut. Med denna problematisering menar vi dock inte att metautvärderingar inte skall göras eller saknar relevans, tvärtom. Vi vill med diskussionen istället uppmärksamma läsaren på de problem som är förknippade med utvärderingar och signalera ett behov av att snarare se resultaten av en metaanalys som en ungefärlig sammanfattande beskrivning av projektresultat än som en absolut sanning.

Kapitel 3. beskriver vidare resultatet av den utvärdering Temagruppen Unga i arbetslivet (2012) genomfört av olika ESF-projekt riktade till unga arbetslösa. I vår studie ser vi de formativa aspekterna tillsammans med processreflektioner som lika intressanta som summativa slutsatser. Temagruppen konstaterar att de ingående utvärderingsrapporterna ofta fokuserat på processer i arbetet men att de också har mätt hur många deltagare som närmat sig eller gått vidare till studier eller arbete. Det understryker att dessa mätningar gjorts vid olika tillfällen och att många olika metoder har använts. Detta har medfört svårigheter att nå jämförbara resultat mellan de studerade projekten. Vi vill dock understryka att mångfalden av olika metoder och arbetssätt inte behöver vara något negativt, utan istället ses som försök att anpassa sig till den målgrupp som de möter. Det möjliggör också en framtida analys av de olika arbetsmodellerna. En stor del av de studerade projekten hade fokus på samverkan mellan olika myndigheter och signalerade att projektägarnas perspektiv i stor utsträckning karaktäriseras av ett system- eller strukturperspektiv. Resultaten visade att samverkan ofta förstärkts. Vi ställer oss här frågande till varför inte problemfokus vidgas till att även innehålla alternativa arbetsmetoder då det i forskning ofta visat sig att institutionen i sig kan vara en barriär för unga utanför att nå och få ett arbete.

Vid en övergripande bedömning av de olika projekten fann Temagruppen Unga i arbetslivet att nästan två tredjedelar av de tillfrågade utvärderarna menade att de projekt de utvärderat varit lyckade eller mycket lyckade. Framgångsfaktorer beskrevs vara arbetsmetod, praktik/praktikförmedling, engagemang och bemötande bland personalen samt samverkan. Många deltagare såg också projekten som positiva då de medfört bättre vardagliga rutiner, socialt sammanhang (vad som av andra diskuterats i termer av KASAM) och personligt stöd än vad de tidigare erfarit. Det finns en hel del belegg inom forskningen att kontakter och nätverk, s.k. *socialt kapital*, ökar både framtidstro och trygghet och sannolikheten att studera eller att få ett arbete. Precis som i kapitel 2. problematiseras också här ett allt för snävt individperspektiv. De unga beskrev en önskan om ett större fokus på det salutogena och mindre på stigmatiserande patogena definitioner. Utifrån KASAM-begreppet definition menar vi att samverkande institutioner behöver fokusera en gemensam problemuppfattning, förutsägbara och strukturerade utvecklings- och problemlösningsprocesser (begriplighet), resurser för gemensam problemlösning (hanterbarhet) samt en förståelse och en samsyn i att insatserna är av stor betydelse för målgruppen (meningsfullhet). För att stärka det sociala kapitalet bör också projekt finna nya former av samverkan mellan fler olika aktörer och prova alternativa arbetssätt för att möjliggöra för de unga att bli delaktiga i redan befintliga sociala nätverk.

Kapitel 4. Är en sammanställning av projekt bedrivna i Västernorrland under 2007-2012. Resultaten bekräftar mycket av det som den nationella metaanalysen kommit fram till. Dels svårigheten att mäta effekter av de ingående projekten och få en rättvis bild av projektens resultat och dels det stora behovet av samverkan som projekten beskrivit. Flera projekt har förutom studier och arbetsliv haft ett stort individfokus med social gemenskap och meningsfull sysselsättning som ledord. De individriktade insatserna var också ämnade att skapa en förändring hos den enskilde individen så att denne bättre matchar arbetsmarknadens krav. Sysselsättning och social gemenskap i kombination med självreflektion om den egna funktionsförmågan antas medföra att möjligheten för individen att närma sig arbetsmarknaden ökar. Precis som i den tidigare beskrivna metaanalysen uppfattades deltagare må bättre och vara mer delaktiga efter att ha varit med i projekten. Det framkom dock att projekt ibland haft svårigheter att möta en målgrupp som inte riktigt passat in i deras projektmall på grund av ohälsa, sociala problem eller funktionsnedsättning. Vi menar inte att negligera dessa individers behov av andra insatser, men det finns anledning att fundera kring hur dessa individer, trots sina svårigheter, en pågående utredning eller behandling skall få möjligheter att fortsatt öka sin delaktighet i studie- och arbetsliv om de så önskar.

Trots uppfattningen om en förbättrad samverkan genom projekten visar resultaten i denna översikt att hinder som tid, regelverk, rutiner och samverkansproblem i olika omfattning bidragit till och försvårat för dessa ungdomar att nå framgång i sina etableringsprocesser. För att främja en

etablering på arbetsmarknaden behöver vi därför ett större fokus på de strukturella hinder som försvårar för de unga att få och nå ett arbete. Att förbättra samverkan är en möjlig väg, men vi ser också ett behov av att nå andra samverkanspartners så som arbetsgivare och föreningar. Några projekt hade också funnit nya arbetssätt för att möjliggöra för individen att studera eller få arbetslivserfarenhet. Dessa arbetssätt är intressanta och viktiga exempel som kan inspirera till framtida projekt.

Alternativa problembilder, alternativa arbetssätt

En alternativ utgångspunkt för den problematik som vi beskriver kan kanske sammanfattas så här. Enligt Åse (2011) betraktar vi oftast utanförskap som en kategori, där vissa ungdomar hamnar och kan beskrivas med vissa karakteristiska, som ska åtgärdas. En sådan individinriktad formulering kan leda till en föreställning av individen som både problem och lösningen för utanförskap. Risken är att sådana projekt missar det komplicerade samspel som finns mellan arbetsmarknaden, strukturella förändringar, samhällets stödsystem och individens beredskap att delta i arbetslivet. Det kan oavsiktligt förstärka både samhällets bild av dessa ungdomar, men även ungdomarnas egen självbild, till det värsta.

Alternativa begrepp, som social exkludering, kan istället användas och har också en mer internationell förankring. Begreppet fungerar även som en nyanserad beskrivning av dynamiken som nästan alla projekt tar upp när de beskriver problem i sina projektansökningar. Strukturella förändringar, förebyggande åtgärder, mer flexibla och samordnade arbetsmarknadsinriktade insatser diskuteras ofta i inledningen till projekt av det slag som studeras här, men det är individens tillstånd som utanför som är startskottet för vilka åtgärder som sedan utvecklas.

Vi menar att det finns skäl att problematisera arbetssätten i flera av de projekt som beskrivs vara individinriktade, där ungdomarna skall få chansen att vara delaktiga och påverka. Trots ambitionen att låta den unge vara delaktig är det exempelvis vanligt att de samverkande myndigheterna eller enskilda myndigheter bedömer vilka åtgärder som är ”lämpliga” för ungdomarna att delta i. Detta medför ett arbetssätt med begränsat inflytande för den enskilde.

Ungdomarnas uppfattningar om vad som är problemet bör tas på stort allvar när man planerar vilka åtgärder ett projekt skall fokusera på. I delrapporten *Utvärdering av arbetsmarknadsprojektet 16-24* (Bolin, 2012) finns ett exempel på att ungdomarnas problembild skiljer sig från många projekts arbetssätt. Projekt inriktar sig ofta på ungdomarnas behov av struktur, ett socialt sammanhang och coachning, men när ungdomarna i projekt 16-24 själva beskriver hindren för problemåtgärd uttrycker de att problemet är:

- Småföretagare har inte råd att anställa
- Småföretagare vill inte anställa unga
- Stora krav på arbetslivserfarenhet
- Krav på utbildning
- 20-års gräns för nystartsjobb vid AF
- Konjunkturläget

Beskrivningen illustrerar ett tydligt moment 22 där arbetsgivarna kräver lång erfarenhet men inte kan/vill ge ungdomen möjligheten att skaffa denna arbetslivserfarenhet. Ungdomarna drar slutsatsen att det finns ett behov av *”ökad kommunikation mellan politiker och ungdomar så att politiker fick en rättvisare bild av hur det är att vara ung idag än vad media och deras egna preferenser från deras ungdom kan ge”* (Bolin, 2012, s. 18). Här pekar de på en viktig brist och möjlig förklaring till varför tendensen att en upprepning av problembilden och individinriktade metoder i projekt efter projekt har blivit så vanligt. Ungdomarna pekar på politikens behov av att förstå det riktiga problemet, beskrivet som främst strukturellt, och inte bara utgå från en problembild som har skapats utifrån att det är ungdomarnas brister och motivation som måste åtgärdas. En problembild som kräver politiska och strukturella arbetsmarknadsinriktade insatser, men som försvunnit i många av de av de studerade projekten. I projekten gör man så gott man kan, men har ingen koppling till, eller möjlighet att påverka det större sammanhanget som från början har lett till ungdomarnas utanförskap.

Upp och ner – En alternativ prioritering

Hur skulle det se ut om det fanns en tydlig koppling mellan den problembild som de flesta verkar vara överens om och de åtgärderna som de arbetsmarknadspolitiska projekten satsar på? Vi har inga direkta lösningar här, men vill illustrera ”mismatchen” mellan den problembilden som ofta beskrivs och de åtgärder som erbjuds ungdomar.

I figur 7 ser vi till vänster den prioritering av problembilden som oftast ses i projektens beskrivningar. Trots problembildens förklaringar på problemet har metoderna som används inriktat sig på individen och vårt ”uppfostringssystem” och inte på arbetsmarknaden. Det kan ses som en upp och nervänd relation mellan problem och metod. Om utgångspunkten var de förklaringsmekanismer som beskrivs i litteraturen skulle metoder utifrån problembilden också kunna utvecklas (kolumnen längst till höger). Där matchar de prioriterade åtgärderna problembilden på ett helt annat sätt.

Figur 10. En alternativ prioritering av insatser utifrån problembild

Problembild Beskrivningen är oftast...	Metoder för att lösa problemet Trots dessa beskrivningar är metoderna oftast prioriterade så här:	Alternativa möjligheter Fokus som skulle kunna motsvara och prioriteras utifrån problembilden
1. En arbetsmarknad i förändring	1. Individinriktade insatser, coachning, motivation etc.	1. Strukturella åtgärder – politiska lösningar inriktade på arbetsmarknaden
2. Välfärdsystemets behov av att anpassa sig till nya förhållanden – satsa resurser	2. Minska utanförskap med en skyddad arbetsplats, träningsarena, skapa struktur, social gemenskap, osv.	2. Lokalt stöd – stöd till små företagare, samarbete med näringsliv och föreningsliv, utveckla subventionerade praktikplatser, lärlingsplatser, osv.
3. Etableringsproblematik – prestations krav, osv.	3. Samordna myndigheternas befintliga insatser	3. Stödja inklusion istället för att kategorisera och bekräfta utanförskapet (koppling mellan utbildning, yrkesplaner och arbetsplatsträning, utveckla sociala nätverk)
4. Individens problem som kan leda till utanförskap	4. Påverka arbetsmarknadspolitiken	4. Stödja individen – coachning, utbildning, träning, flexibelt stöd osv.

För att ge exempel på vårt resonemang ovan om en alternativ föreställning kan man använda en metafor av ett tåg som har avgått från stationen, men där en del av passagerarna har missat tåget. De missade avgången pga. andra ”mekanismer” (förseningar, förbindelser, anslutningar), i vårt fall t.ex. bristande stöd i skolan, bristande sociala nätverk osv. eller en dålig koppling mellan utbildningssystem och arbetsmarknadens behov. Om syftet är en tågresor med så många som möjligt krävs det att anpassa avgångstiderna även till de som kommer med anslutande förbindelser. Deras ”förseningar” kanske berodde på strukturella förändringar/hinder. Man bör kanske också undersöka hur man kan satsa på att deras tidigare ”resor” leder mot slutdestination (försöka att främja positiva möjligheter för individen att etablera sig, förebygga). I många projektansökningar satsar man mest på frågor om hur ungdomar ska kunna ”springa fortare” för att nå tåget (ett tåg som oftast har gått för tidigt och blivit snabbare (ökade krav på arbetsmarknaden). Detta trots en förståelse för att det skett strukturella förändringar som kanske kräver en större variation av problemlösningssinstrument.

Slutsatser

Rapporten har försökt analysera den problembilden som beskrivs kring ungdomars utanförskap utifrån en kunskapsöversikt om teorier samt utifrån nationella och lokala projekt som inriktat sig mot dessa ungdomar. Rapporten har tydligt berört några gemensamma områden:

- Ett allt för stort fokus på individen kan göra att vi glömmer bort det strukturella hindren.
- Ett medicinskt perspektiv vid arbetsmarknadsåtgärder förstärker fokus på individens beteenden och brister, detta kan liknas med att medikalisera arbetslöshet.
- Tillstånd eller process? Utanförskap framställs ofta som ett individuellt tillstånd där åtgärderna framförallt inriktas mot individen. Kan andra begrepp som t.ex. marginalisering, social exkludering eller etablering lyfta fram en process där strukturella hinder får större fokus?
- Ett utvidgat problemfokus kan leda till nya former av samverkan med fler aktörer och alternativa arbetsätt.
- Socialt kapital kan ses som en viktig faktor för problemlösning. Ungdomarna själva, men även litteraturen, har tagit upp bristande socialt kapital, oftast en brist av kontakter, som ett av de största hindren att etablera sig i arbetslivet.
- Samverkan är något viktigt och betydelsefullt. Jensen och Trädgårdh (2012) har i en till oss angränsande studie ”*Temporära organisationer för permanenta problem. Om implementering av samverkansprojekt för unga som står långt från arbetsmarknaden*” också lyft fram detta. De pekar i sin rapport på problemet med sektorsintressen (se även vår diskussion i kapitel 3) och sektoriserad specialisering. Även om en professionaliserad förvaltning behöver bygga på specialisering så har den (sid 21-23) *sektorerade specialiseringen ... också begränsningar. En begränsning är när svårigheten är sådan att många sektors kompetens krävs för att lösa en utmaning eller ett problem. Målgruppen unga långt ifrån arbetsmarknaden handlar just om sådana utmaningar. ... Under de senaste decennierna har det ... uppmärksamats att en långtgående specialisering, inte minst genom tilltagande sektorisering, gör det allt svårare att samordna verksamheterna. ... Motsatsen till specialisering är generalisering och en hel del av pågående samverkansinitiativ... handlar om att bredda kompetensen och skapa insikter om hur helheten fungerar för redan kunniga specialister. ... Helhetsperspektivet skuggas av de många sektorsperspektiven, vilket förklarar varför man inom många politikområden strävar efter tvärsektoriell samverkan.*”

- Samtidigt som vi menar att samverkan är viktigt, är det inte ensamt tillräckligt. Samverkan som en kortsiktig lösning för att hantera ungdomars sammansatta och komplexa behov kan samtidigt riskera att motverka behovet av långsiktiga strukturella förändringar (institutionell förnyelse).

Att diskutera

Vi vill avsluta denna rapport med en uppräknig av, enligt vår mening, viktiga frågor att diskutera. Vi ser inte vårt uppdrag att i förhållande till analysen av projekt gällande ungdomars möjlighet till arbete eller utbildning föreskriva kommunerna vissa handlingsmönster eller arbetssätt. Detta dels därför att kommunerna har den bästa situationskännetdomen, dels därför att kommunerna/uppdragsgivarna/projektgenomförarna alltid har den självklara och oantastbara bestämmanderätten i problemdefinition och val av angreppssätt. Vidare kan tänkas att val av perspektiv och angreppssätt bestäms, åtminstone till en del, av ideologiska/(parti)politiska utgångspunkter, dvs. övervägande forskningen inte kan eller skall ta ställning till. Vår analys av de olika genomförda projekten i Västernorrland, kombinerat med slutsatser från Temagruppens metaanalys, ger dock möjlighet att lyfta fram vissa frågeställningar av betydelse för fortsatt diskussion. En diskussion som förhoppningsvis kan ge perspektiv, uppslag och idéer som kan bidra till att fortsatt utveckla arbetssätten till problemlösning för dessa ungdomar.

I rapporten framkommer att utanförskap framförallt är kopplat till den enskilde individens resurser och förutsättningar.

- Ser ni utanförskap som en individuell egenskap, som ett strukturellt problem eller som ett samspel mellan individens förutsättningar och arbetsmarknadens karaktär?
- Utifrån dessa reflektioner, vilka åtgärder kan svara på problem-bilden?
- Hur kan vi stödja individens etableringsprocess, så som den teoretiska problemdefinitionen föreslår, istället för att åtgärda individens tillstånd?

Som framgått har arbetsmarknaden blivit snävare. Övergångsjobb har minskat (t ex enklare arbetsuppgifter, lärlingsplatser etc.) och krav på kompetens har ökat. Det finns idag ett större glapp mellan skolan och arbetslivet.

- Hur kan man arbeta med metoder som minskar detta glapp, dvs. ger ökad samverkan med föreningsliv och arbetsgivare?

Tillitsfulla sociala kontakter och personlig coachning uppskattas bland ungdomarna och sociala nätverk ökar möjligheten att få ett arbete.

- Hur kan vi utifrån delaktighetsbegreppets definition möjliggöra att detta så mycket som möjligt sker i naturliga miljöer (samverkan med näringsliv, föreningsliv, skola)?

Socialt kapital har visat sig främja inträde på arbetsmarknaden.

- Hur kan vi arbeta förebyggande och främja ett ökat deltagande i föreningsliv bland våra ungdomar?
- Hur kan vi stärka ungdomars sociala kapital, använda nya arbets sätt (lärlingssystem, icke-formell kunskap, validering av kunskap, nätverk)?

Ett medicinskt perspektiv tenderar att dominera bland de unga som har behov av sammansatta insatser för att få och/eller behålla ett arbete. Arbete kan många gånger bidra till återhämtning, rutiner och hoppfullhet inför framtiden.

- Hur kan kommande projekt skapa möjligheter för individer att fortsatt delta i insatser som för dem närmare arbetslivet trots sjukdomssymptom eller andra svårigheter?

I vår rapport framkommer att samverkan mellan myndigheter är viktigt, men samtidigt svårt. Regelverk, organisation, olika perspektiv och olika syn på det de arbetar med försvårar arbetet.

- Vilka krav kan man ställa på ledningen i ett samverkansprojekt?
- Hur kan de samverkande aktörerna komma fram till en gemensam problembild (begriplighet), skapa resurser för gemensamma probleminsatser (hanterbarhet) och förståelse för, samt entydig sam syn kring att dessa insatser är av betydelse för målgruppen (meningsfullhet)?
- Hur kan vi utveckla samverkan till att innefatta fler aktörer än de traditionella?

Många projekt beskriver ett behov av samverkan och har genom projekten förbättrat samverkan mellan myndigheterna

- Fortsätter samverkansaktiviteter mellan de olika aktörerna när projekten helt eller delvis integrerats i den ordinarie verksamheten?
- Hur förvaltas en framgångsrik samverkan efter projektiden slut?

Projekt integreras ofta delvis i ordinarie verksamhet

- Finns det tillräckligt med resurser för att fortsätta ett beprövat och framgångsrikt arbete efter projektidens slut, eller får arbetsättet svårt att överleva över tid?

Ungdomarna beskriver en problembild där arbetsmarknad och politik berördes.

- Hur kan arbetsmarknadspolitiken, nationellt och lokalt, anpassas till/utgå från ungdomarnas behov?
- Hur kan ansvariga politiker bli mer delaktiga i de processer som försöker motverka att ungdomar överhuvudtaget blir utanför?

De unga uttryckte förhoppningar om ett mindre patient/klientorienterat perspektiv och mer ett kollektivt, grupporienterat pro-aktivt förhållnings-sätt.

- Hur kan projekten arbeta mer holistiskt?
- Vilka resurser behövs för att arbeta utifrån ett salutogent perspektiv?

Referenser

- Alm, S., Bäckman, O., Gavanoas, A. & Kumlin, J.(2010). *Utsatthetens olika ansikten. Begreppsöversikt och analys*. Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier 2010:13
- Alm, S., Bäckman, O., Gavanoas, A. & Nilsson, A. (red). (2011) *Utanförskap*. Institut för Framtidsstudier, Dialogos Förlag: Falun.
- Almqvist, A., Gustafsson, K., Karlsson, R. & Wickström, H. (2007). *Unga Vuxna Utanför – Kartläggning i Gävleborg*. FoU Rapport 2010:3, FoU Välfärd Region Gävleborg: Backman tryck Gävle.
- Andersson, D. & Lindblad, J. (2008). *Etableringen på arbetsmarknaden – Hur klass, kön och etnicitet styr ungdomars villkor*. Februari 2008, hämtat från: www.lo.se.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Berg, G. (2003). *Att förstå skolan. En teori om skolan som institution och skolor som organisationer*. Studentlitteratur
- Björk, P. & Bostedt, G. (2002). *Avsektoriserad offentlig sektor. Organisationsteoretiska perspektiv på försöksverksamhet med medborgarkontor 1995-2000*. Svenska Kommunförbundet/ Landstingsförbundet
- Bolin, M. (2012) *Utvärdering av arbetsmarknadsprojekt 16-24*. FoU Västernorrland, Rapport nr. 2012:7.
- Dalin, R. & Bostedt, G. (2010). *Ung i Västernorrland. En uppföljning av ungdomspolitiken*. Härnösand: FOU Västernorrland, Rapport nr 2010:9
- Danermark, B. (2003). *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia.
- Danermark, B. & Germundsson, P. (2007). *Nya vägar till arbetsmarknaden – kvalitetssäkring av samverkan*. Sundsvall: Sundsvalls kommun.
- Davidsson, T. (2009). *Utanförskapandet; En diskursanalys av begreppet utanförskap*. Institutionen för Socialt Arbete: Göteborgs Universitet.
- Engel, C. (2007). *Vidgade cirklar – En kritisk granskning av arbetsmarknadsprojektet Skapa goda cirklar*. Forskningsavdelningens Arbetsrapportserie Nr 50, Ersta Sköndal Högskola
- Erikson, R., Nordström Skans, O., Sjögren, A. & Åslund, A. (2007). *Ungdomars och invandrades inträde på arbetsmarknaden 1985–2003*, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Rapport 2007:18

- Foroozani, A-R., Klintbo, B., Dalin, R., Rönnbäck, E. & Rosenberg, D. (2006) *Unga utanför? Kartläggning av en grupp ungdomar utanför arbetsmarknaden i Västernorrland*. FoU Västernorrland, Rapport: nr 2006:2.
- Forslund, A., Nordström Skans, B. (2006). *(Hur) hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga?* Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Rapport 2006:5
- Germundsson, P., Hillborg, H. & Danermark, B. (2011). Interagency collaboration in vocational rehabilitation for persons with mental health problems: the perspective of the service users and the professionals. *Disability & Society*, 26(6), 699–713.
- Gillberg, G. (2010). *Individualiseringens villkor – Unga vuxnas förhållningar om arbete och självförverkligande*. Skrifter från institutionen för arbetsvetenskap nr 7. Göteborgs universitet.
- Herz, M. and Johansson, T. (2011). Critical social work – Considerations and suggestions, *Critical Social Work*, 12(1).
- Hillborg, H., Svensson, T. & Danermark, B. (2010). Towards a working life? Experiences in a rehabilitation process for people with psychiatric disabilities. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 17(2), 149-161.
- Håkansson, P. (2011). *Ungdomsarbetslösheten - om övergångsregimer, institutionell förändring och socialt kapital*. Lund Studies in Economic History. Lund: Media-Tryck.
- Jensen, C. & Trädgårdh, B. (2012). i Temagruppen Unga i arbetslivet (2012): *Temporära organisationer för permanenta problem. Om implementering av samverkansprojekt för unga som står långt från arbetsmarknaden*. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1
- Kirsch, B. (2000). Factors associated with employment for mental health consumers. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 25(1), 13-19.
- Håkansson, P. (2011). *Ungdomsarbetslösheten - om övergångsregimer, institutionell förändring och socialt kapital*. Lunds Universitet: Lund Studies in Economic History 55.
- Kärholm, J. (2007). *Co-operation among rehabilitation actors for return to working life*. Doctoral theses, Karolinska Institutet, Department of public health science, division of rehabilitation medicine.
- Larsson, SO & Bostedt, G. (2000). *Beslutsprocesser och planeringsresultat. En kunskapsöversikt*. KFB-rapport 2000:41
- Liljegren, L. (2008). *Utvärderingsmonstret, Kvalitets- och resultatmätning i den offentliga sektorn*. Lund: Studentlitteratur

Lindqvist, R. & Grape, O. (1999). Vocational rehabilitation of the social-ly disadvantaged long-term sick: inter-organizational co-operation between welfare state agencies. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1, 5-10.

Löfström, M. (2010). *Samverkan och gränser. Studier av samverkansprojekt i offentlig sektor*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, School of business, Economics and Law, Department of Business Administration.

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen (2007). *Strategier för samverkan - – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Hämtad från: <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/340/42.pdf>

Müssener, U., Svensson, T., Söderberg, E. & Alexanderson, K. (2008). Encouraging encounters: sick listed persons experiences of interaction with rehabilitation professionals. *Social Work in Health Care*, 46(2), 71-85.

Nordic Social Statistical Committee. (2011). *Youth Unemployment in the Nordic Countries - A Study on the Rights of and Measures for Young Jobseekers*. Shultz Information: Albertslund, Denmark.

O'Higgins, N. (2001). Youth unemployment and employment policy: a global perspective. Hämtad från: <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/23698/> MPRA Paper No. 23698, posted 06. July 2010 / 12:44. ILO (The international Labour Organization).

Olofsson, J., Panican, A., Pettersson, L. & Righard, E. (2009). *Ungdomars övergång från skola till arbetsliv – aktuella utmaningar och lokala erfarenheter*. Meddelanden från Socialhögskolan 2009:1, Lunds universitet.

Peralta, J. (2006). *Den sjuka arbetslösheten - svensk arbetsmarknadspolitik och dess praxis 1978-2004*. Doktorsavhandling, Uppsala studies in economic history 78). Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Pettersson, L. (2009). *Problems Facing Young People Entering the Labour Market – the Nordic Countries*. Lunds Universitet: Lund Paper in Economic History nr 111.

Putnam, R, Leonardi R. & Nanetti, R. (1994). *Making Democracy Work*. University Press of California, Columbia and Princeton.

Rothstein, B. (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.

Stigendal, M. (2004). *Framgångsalternativ. Mötet i skolan mellan innanförskap och utanförskap*. Lund: Studentlitteratur.

SOU 1990:44. *Demokrati och makt i Sverige*.

SOU 2000:78. *Rehabilitering till arbete. En reform med individen i centrum*. Slutbetänkande om den arbetslivsinriktade rehabiliteringen, Stockholm.

SOU 2003:92. *Unga Utanför*.

SOU 2007: 2^a. *Från socialbidrag till arbete. Bilaga fördjupningsstudier*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2007:2^b. *Från socialbidrag till arbete. Betänkande av Utredningen från socialbidrag till arbete*.

Swärd, S. (red.) (2009). *Ung och utanför arbetsmarknaden i Kronobergs län 2005-2007*. FoU Välfärd i Södra Småland, FoU-Rapport 2009:7.

Temagruppen Unga i arbetslivet. (2012). *Temporära organisationer för permanenta problem. Om implementering av samverkansprojekt för unga som står långt från arbetsmarknaden*. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1.

Temagrupp Unga i arbetslivet. (2012). *Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden*. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:2.

Temagrupp Unga i arbetslivet. (2011). *I praktiken sänker vi trösklarna. En skrift om meningsfull praktik*. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:3.

TIA (Temagruppen Integration i Arbetslivet). (2011). *Moderna svenska individer; Lösningar och problembilder i beskrivningar av ESF-projekt*. Hämtad från: <http://www.isv.liu.se/remeso/samverkan-och-uppdrag/tia/filarkiv/1.301808/Modernasvenskaindivider.pdf>

Tranquist, J. (2012). *Förstudie, i Temagrupp Unga i arbetslivet (2012) Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden*. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:2.

Ungdomsstyrelsen (2005). *En analys av ungas etablering och egen försörjning*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:10.

Ungdomsstyrelsen (2007). *Navigatorcentrum visar vägen till arbete – Resultat och erfarenheter från satsningen på kommunal navigatorverksamhet*. Ungdomsstyrelsens Skrifter 2007:15.

Ungdomsstyrelsen (2008). *Att förstå utsatthet - En studie om utsatthetens villkor, erfaren utsatthet och fritid i ungas liv*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:6.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Vägarna in – Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal*. Ungdomsstyrelsens skrifter, 2009:11.

Walther, A., Stauber, B., Biggart, A., Hayes, A., Burgess, P., du Bois-Reymond, M., Bechmann Jensen, T., Lenzi G. & Plug, W. (2004). *Youth Policy and Participation. Potentials of participation and informal learning in young peoples transitions to the labour market. A comparative analysis in ten European regions*. (YOYO) Final report. Tübingen, Institute for regional innovation and social research (IRIS e.V.).

Åse, C. (2011). *Moderna svenska individer; Lösningar och problembilder i beskrivningar av ESF-projekt*. Vetenskaplig skriftserie från Remeso, Temagruppen integration i arbetslivet, år: 2011:4

Ördell, T. & Hillborg, H. (2012). *På väg mot ett självständigt liv? Kartläggning och beskrivning av möjligheter till stöd mot arbetslivet för unga vuxna timråbor med sammansatta behov*. FoU Rapport 2012: 12. Hämtad från www.fouvasternorrland.se.

Övrigt

Tranquist, J. (2012-02-23). Metautvärdering av ungdomsprojekt inom ESF, Power-pointpresentation. Traquist utvärdering

Svensson, O. (2012-02-23). Ja, men sen då?– Om de långsiktiga effekterna av ungdomsprojekt. Power-pointpresentation. Ungdomsstyrelsen

Bilagor

Bilaga 1. Ett urval av arbetsmarknadsprojekt i Västernorrland, 2007-2012 (Trappan, Från bidrag till egen försörjning, Kalitetslab i mellersta Norrland, Bulten, Grön helhet, 16-24, Metod och Matchning, Framsteget, Ung kraft, Sambandet, Access, Ungdomsrådgivningen, Tolvan, Svenska för arbete, Mellansteget, Ris & Flis, Kuggen, Nytänk)

Projekt	Målgrupp	Problemformulering	Syfte/Mål	Insatser	Resultat	Hinder/framgång
<p>Trappan (2011)</p> <p>2008-05-01 – 2010-12-31</p> <p>ESF-projekt slutrapport</p> <p>Aktivitetshus i Ramsele (AK-TUS)</p> <p>Sollefteå kommun, samordningsförbundet i Sollefteå, Arbetsförmedlingen Sollefteå.</p> <p>Arvsfonden och Röda korset medverkade redan innan projektstart.</p>	<p>Ålder: Blandad, 11 personer av 49 är 30 år eller yngre (födda på 80- och 90-talet).</p> <p>Personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och/eller befinner sig i eller riskerar att hamna i utanförskap. Inkl. personer med funktionsnedsättning</p> <p>Avsåg att möta 20 kvinnor och 30 män. Vid avslut 17 kvinnor och 32 män.</p>	<p>Finns i bygden (glesbygd) begränsningar i arbetsmarknadsutbud och formell kompetens – svårigheter att rekrytera arbetstagare till de arbeten som finns.</p> <p>Glesbygd – saknar offentligt samhällsstöd som finns på större orter. Finns representanter för vissa delar av socialtjänst, fk, af vid vissa tillfällen, avsaknaden av kontinuitet är stor. Den enskilde blir ofta hänvisad till tätorten för att få sina behov tillgodosedda.</p>	<p>Att föra deltagarna närmare arbetsmarkanden. Stärka individens kraft. Finna nya otraditionella lösningar där deltagarnas egna resurser, kompetens och erfarenheter tas till vara. Minska isolering och passivitet, minska risk för ohälsa. Lyfta fram myndigheters ansvar för utsatta grupper. Pröva och utvärdera en metod.</p> <p>Mål: ökad tillväxt genom kompetensförsörjning och arbetskraftutbud. Bidra till att deltagarna utvecklas, kommer i arbete/närmare arbete. Bidra till att arbeta utifrån egna förutsättningar vidgas, underlätta ungas etablering i arbetslivet och förebygga utanförskap. Öka graden av egen försörjning, öka delaktighet i samhället. Visa på fördelar med samverkan.</p>	<p>Den egna utarbetade metoden Rehabiliteringstrappan;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. uppsökande verksamhet – inget krav på arbetsprestation 2. Social verksamhet – finna struktur i vardagen, studiecirklar, social samvaro, friskvård. 3. Arbetsträning – praktik i den egna verksamheten, arbetslag med handledning 4. Praktik på företag – stöd, coaching från handledare 5. Utbildning, anställning eller eget företag. Fortsatt stöd/coachning även efter anställning. <p>Personen börjar på den nivå där han/hon befinner sig</p> <p>Utbildningar i grupp vid behov; grundutbildning i datoranvändning, första-hjälpen-utbildning, smide</p> <p>Arbetsträning i verksamheten; producera råvaror, bygger grindar, gärdesgårdar, smide, sy mm.</p>	<p>49 sammanlagt</p> <p>Anställning: 18</p> <p>Eget företag: 2</p> <p>Studier: 6</p> <p>Uppger att en kvalitativ studie om deltagarnas erfarenheter vad gäller personlig utveckling vore önskvärd. Har sett hur personer göra stora individuella framsteg i varje rehabnivå.</p> <p>Samverkan med myndigheter har underlättat arbetsgången och utvecklingen för den enskilde som ofta hamnar i kläm annars. Korta beslutsvägar till af exempelvis för utredning eller lönebidrag.</p>	<p>Hinder: Rehabtrappan utvärdering: inga nackdelar med modellen, däremot risker gällande samverkanspartners som inte är införstådda med vad rehabprocessen innebär eller på individnivå hur handledare ska förhålla sig till deltagare som inte försöker nå sin potentiella nivå.</p> <p>Framgång: Korta beslutsvägar (mer effektiv rehab, gynnat deltagaren) och otraditionella lösningar har varit förutsättning för framgång (exempelvis fortsatt stöd även efter anställning, nära samarbete med kommunens äldreboende). Regelbundna, schemalagda träffar med samverkanspartners (andra myndighetspersoner).</p> <p>Vissa deltagare har det varit möjligt att häva sekretess – underlättat trepartsamtal/uppföljning</p> <p>Personalens tidigare erfarenheter och nätverk (personliga kontakter i arbetslivet)</p>
<p>Från bidrag till egen försörjning (2011).</p> <p>2008-07-01 – 2011-06-30</p>	<p>Riktat sig till ungdomar, personer med försörjningsstöd som står långt från arbetsmarkanden, ålder på deltagare framkommer inte</p>	<p>Antalet arbetslösa har under flera år legat på en högre nivå i jämförelse med andra kommuner i länet, framförallt för ungdomar (7,8 % jämfört med</p>	<p>Syfte: utifrån utbildning och erfarenhet uppmuntra, sporra, förstärka och utveckla de arbetssökande för att öka deras möjlighet-</p>	<p>Projektet Från bidrag till egen försörjning har satt igång en ny form av samverkan</p> <p>mellan två förvaltningar inom Sollef-</p>	<p>Det ekonomiska resultatet för Från bidrag till egen försörjning innebär att samhället har intäkter efter</p>	<p>Framgång: Utvärderingen av Från bidrag till egenförsörjning visar att det finns stora möjligheter att undvika framtida kostnader för målgruppen</p>

<p>ESF-projekt slutrapport</p> <p>Sollefteå kommun, arbetsmarknadsenhet och IFO-enhet, arbetsförmedlingen.</p> <p>Utvärdering</p> <p>”Från bidrag till egen försörjning”(2011).</p>	<p>i materialet.</p> <p>Personer med fysiskt funktionshinder har ej deltagit.</p> <p>Hur många som deltagit i projektet framkommer inte i materialet.</p>	<p>5,2 % i riket). Personer med försörjningsstöd ökar.</p> <p>Finns ett stort behov av intern och extern samordning mellan olika aktörer. Personer med försörjningsstöd är lågprioriterade på af och kommunerna har sett sig tvungna att bygga egna verksamheter. AME hade tidigare ett samverkansavtal med af och fått goda resultat, men pga. ekonomiska nedskärningar har den verksamheten väsentligt försämrats. Finns ett behov av att samverkan mellan Af, AME och IFO för att utveckla metoder och skapa aktiviteter i syfte att öka anställningsbarheten för de som står långt ifrån arbetsmarknaden och är i behov av försörjningsstöd.</p>	<p>er på arbetsmarknaden/studier, och därmed uppnå egen försörjning.</p> <p>Mål: identifiera problem utifrån individens/målgruppens förutsättningar utveckla metoder, som underlättar inträde till arbetsliv eller studier. Bidra till arbetskraftsförsörjningen och klara egen försörjning.</p>	<p>teå kommun.</p> <p>Individinriktat stöd till individen – kartläggning, handlingsplan, vägledning, stärka/förbereda individen inför möte med arbetsgivare.</p> <p>Praktik för att öka insikt om egen förmåga. Tillgång till studier via Komvux,</p>	<p>ett år men att det genom relativt låga projektkostnader endast krävs nio månader innan återbetalningen sker. Om Sollefteå kommun valt att inte satsa på projektet,</p> <p>handlagt ärendena som vanligt eller inte gjort något alls, är risken uppenbar att deltagarna inte fått några individuellt anpassade insatser från någon aktör. Detta hade sannolikt inneburit ett ytterligare fördjupat utanförskap och marginalisering för många av personerna, som inneburit betydande framtida kostnader för samhället och i ett nästa steg för kommunen.</p> <p>Hur många som deltagit i projektet framkommer inte i materialet.</p> <p>Anställning: 18</p> <p>Studier: 8</p> <p>Många deltagare fått en målbild om framtida arbetsliv</p> <p>Minskade kostnader för socialtjänsten, samverkan mellan de inblandade aktörerna – hanterar problematiken bättre, alternativ för målgruppen i AFs verksamhet.</p>	<p>genom att en projektledare arbetat individuellt med anpassade insatser ”som fått ta tid”.</p> <p>Samverkan mellan kommunens arbetsmarknadsenhet och IFO-enhet har varit en förutsättning för att jobba effektivt och Arbetsförmedlingen har varit en möjliggörare för att få flera av deltagarna i arbete och studier. Interna lösningar och praktiska tillvägagångssätt har lett fram till att de formella hindren, som omöjliggjorde effektiva möten blev hanterbara med bibehållen sekretess. Stark, kompetent, engagerad ledning, tillsatt styrgrupp</p> <p>Hinder: Samverkan mellan de två förvaltningarna har emellertid inte skett helt friktions- eller problemfritt. Den sociala sidan har sin speciella kultur, pga. arbetsuppgifternas art, lagstiftning mm.</p> <p>Detta har stundtals upplevts som framgångshinder från projektledningens sida. Iof:s yttre struktur inte möjliggjorde en direkt och öppen dialog inom ramen för projektarbetet, med Arbetsmarknadsenheten/Kuf. Detta pga. den ganska strikta lagstiftning som handlar om klienters integritetsbehov etc. De krav som här riktas mot Vård och omsorgsförvaltningen från lagstiftaren resulterade i det inte kunde hållas gemensamma möten, där man behandlade olika individers behov och</p>
---	---	--	--	---	---	---

								förutsättningar. tillflödet av deltagare under vissa perioder inte var tillräckligt stort för att man skulle uppnå det planerade
								antalet av 15 kontinuerligt inskrivna deltagare (stor personalomsättning, hög arbetsbelastning).
<p>Kvalitetslab i Mellersta Norrland (2010).</p> <p>2008-05-05 – 2011-03-31</p> <p>ESF projekt slutrapport</p> <p>Samerkan mellan Sundsvall, Kramfors, Timrå, Ånge och Örnsköldsviks kommun.</p> <p>Arbetsförmedlingen, näringsliv, försäkringskassan och andra organisationer, mellan olika kommuner och förvaltningar i varje kommun.</p> <p>Kvalitetslab. Utredning av projektet Kvalitetslab Mellersta Norrland (2011).</p>	<p>Ålder: 16-24</p> <p>Kön: 735 män, 560 kvinnor</p> <p>Invandrare/flyktingar, arbetslösa ungdomar, långtidsarbetslösa vuxna.</p>	<p>Fler och fler lever i ett utanförskap och bidragsberoende samtidigt som företagare och näringslivet indikerar att de inte kan hitta rätt kompetens att kunna anställa.</p>	<p>Syfte: öka anställningsbarheten för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden i regionen genom att utveckla metoder och verktyg för att främja matchning mot arbetsmarknaden och ökad anställningsbarhet genom synliggörande av kompetenser och kunskaper, erkänna informell kunskap.</p>	<p>Kvalitetssäkring av icke formellt lärande, validering, utveckla samverkansformer för att snabbare kunna starta upp gamla och nya kurser/utbildningar för arbetsmarknadsinsatser utifrån arbetsgivarens behov samt lyfta nyttan av insatser genom socioekonomiska beräkningar.</p> <p>Lyfta arbetsplatser som lärandemiljöer för individer för att möjliggöra utveckling direkt på arbetsplatsen. En panel fastställer vilket lärande som behövs, av vem och på vilket sätt det skall genomföras med hjälp av verktyget/intyget OCN.</p> <p>Kartläggning via Valiweb</p> <p>Praktik</p> <p>Suggestopi- en metod som underlättar inläring.</p> <p>coachning via anställningsbarhetsverktyg</p>	<p>En arbetsmodell har under projektet utarbetats för att främja matchning mot arbetsmarknaden och öka anställningsbarheten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ett verktyg för att skapa tydliga förutsättningar för individen och deras resa till egen försörjning. 2. individen har möjlighet att kräva utveckling genom projektets modell, få ett nationellt intyg som visar på deras färdigheter och kompetens 3. Arbetsgivare har varit med och fastställt vad som anses vara viktigt på arbetsmarknaden idag. <p>Samverkan har bedrivits</p> <p>Socioekonomiska vinster har påvisats genom 6 olika utvärderingar.</p> <p>OCN-intyg: 150 st.</p> <p>kartläggning via Valiweb: 15 st.</p> <p>traditionell validering: 1 st.</p> <p>coachning via anställningsbarhetsverktyg: 20 st.</p> <p>Få i jämförelse med hur många som deltagit. Beror på tog tid att utveckla</p>	<p>Hinder: Finansieringsproblem fick reducera sin budget.</p> <p>Stor variation i förväntningar åsikter om projektet, ambition och åtagande i projektet. Syn på projektets syfte och lämpliga arbetsmetoder har varierat (Bristande samsyn).</p> <p>Avsaknad av gemensam strategi, brister i projektets etableringsfas, ovana med interorganisatoriskt samarbete över kommungränser (Organisation)</p> <p>Kommunikationen svår, bristande information till ansvariga</p> <p>Projektet har kritiserats för att bygga på ett parallellt betygssystem med ett privat företag. Fått kämpa mot fördomar och förståelse för projektet. Arbetsgivare och praktikanter har i vissa fall känt sig utnyttjade.</p> <p>Framgång: Gemensamma seminarier för att sprida kunskap. Företag har ställt upp för att fastställa lärandemål och uttryckt vilja att utveckla modellen.</p>		

				områden för OCN verktyget att verka inom. Verktyget har störst framgång inom praktik.		
<p>Bulten (2011). 2008-11-01 - 2010-12-31 ESF-projekt slutrapport ABF Örnsköldsvik Kultur och fritid, Humanistiska förvaltningen och omsorgsförvaltningen.</p>	<p>Ålder: 16-64 år. Individer födda på 80-talet dominerat. Kön: 23 män (68 %), 11 kvinnor (32 %) Personer med försörjningsstöd, introduktionsersättning eller i övergång mellan skola och arbetsliv. Prioriterat personer med psykiska funktionshinder. Målgrupps problematik stor variation (neuropsykiatri, ryggproblematik, svår övervikt, hörselnedsättning, whiplash, psykiatri, aspergers syndrom mm).</p>	<p>Arbetslösheten bland personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga är högre än bland övriga. Personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga blir i större utsträckning än övriga utsatta för diskriminering i arbetslivet på grund av sitt funktionshinder. 1100 arbetssökande med funktionshinder i Övik 2008. 170 av dessa var helt arbetslösa utan någon åtgärd. Enligt inventering 2006 fanns 830 personer med psykiskt funktionshinder.</p>	<p>Syfte: ge personer möjlighet till personlig utveckling genom att stegvis bygga ett socialt nätverk och skapa en meningsfull sysselsättning tillsammans med andra i samma situation. Höja utbildningsnivån och öka motivationen - bidra till samhällsinsikt och delaktighet. För samhället syftar projektet till ökad kännedom om de funktionshindrades situation, levnadsförhållanden och möjligheter. Minskat ohälsa hos funktionshindrade och minskade kostnader för sjukvården och samhället. Minska fördomar, skapa Mål: BULTEN skall ge deltagarna bättre förutsättningar att gå vidare i praktik, studier eller arbete, ge funktionshindrade möjlighet att själva få vara med och skapa, uppleva och ta del av olika kulturyttringar, få deltagarna att växa som individer och att få dom att känna jag vill, jag kan, jag duger, jag vågar</p>	<p>Huvudsaklig rekrytering har skett via kommunens handläggare på försörjningsstöd. Genom kulturella aktiviteter, individuell coaching och vägledning bidra till ökat självförtroende och personlig utveckling och så stärka individens möjlighet till inträde på arbetsmarknaden. Inspirerats av Case management och Resursmobiliseringsmodellen. Studiecirklar (med inriktning samhällsliv, hälsa, estetisk verksamhet, musik). Planerat aktiviteter tillsammans. Intensitet i kontakt och grad av samordning har varierat utifrån behov</p>	<p>Allt fler av deltagarna led av svår psykisk och social problematik vilket inneburit att flera stannade kvar i projektet under lång tid (5 av nio med mer än ett år). Av dessa uppges flertalet fortfarande stå långt från arbetsmarknaden. Projektet avslutades i förtid – svårigheter att dra några slutsatser om de nått sina uppsatta mål. Finns inget svar på varför det gick bättre för vissa – antar att det kan handla om olika sjukdomsbild. Arbete 9 %, studier 20 % 34 deltagare: Anställning: 2 Praktik via af: 9 Studier: 6 Skolans ansvar: 3 (Under 20 år) Bedömd ha arbetsförmåga och avslutades så: 3 Flyttat: 1 Avlidit: 1 Ej färdiga när projektet avslutades: 9 Uppföljning av dessa 9 individer: Kommunal verksamhet: 3 aktivitet via Af: 2 Studier: 1 Utredning med/psyk, inget: 3 Effekter om samhällspåverkan kunde inte göras.</p>	<p>Hinder: bryta i förtid pg av medfinansieringsproblem (31 dec 2010). Kommunen bidrog med summa motsvarande försörjningsstöd för respektive individ omräknat efter närvar=hög frånvaro – låg medfinansiering. Ingen optimal lösning då deltagarna medverkade efter sin förmåga oavsett närvarotid. Fanns behov av att kunna trappa upp sitt deltagande över tid. Farhågor att inte kunna rekrytera deltagare i rätt utsträckning. Omorganisation, nya regler osv försvårade. Varierande problematik – svårt att sätta gemensamma mål för gruppen som helhet. Komplex problematik, olika diagnoser och behov (neuropsykiatri, ryggproblematik, övervikt, hörselnedsättning, whiplash, psykiatri, autism mm) krävt tid och kontinuitet och coaching för att nå förväntade resultat. Konkurrens på arbetsmarknaden ökar – drabbat en redan utsatt grupp. Ny Projektledare efter 1.5 år försvårade. Djupintervjuer som fortlopande gjorts med deltagare har endast dokumenterats sporadiskt. Anger sekretesskäl som anledning – bidrar till svårigheter att analysera resultaten av insatser för olika individer.</p>

						Enkät svar (14 deltagare) pekar på att deltagande medverkat till ökat välmående och förbättrad självkänsla på grund av gott bemötande och samvaro.	Möjligheter: Projektet bidrog till att nämnden beslutade att personer under 25 år får tjäna upp till 1500 kr/m utan att förlora sin ersättning. Öppenhet och flexibilitet en framgångsfaktor
Grön helhet (2008) ESF-projekt slutrapport	Arbetsökande vuxna (AFv) och arbetsökande ungdomar 18-25 år (AFu). Från Landstinget Västernorrland och Härnösands kommun är det anställda som är sjukskrivna eller de som är i riskzonen för sjukskrivning (S). Långtidssjukskrivna, långtidsarbetslösa och ungdomar som har svårighet att komma ut i arbetslivet, psykiska funktionsnedsättningar.	Problemet vi såg 2008 när vi började formulera våra projekt-idéer var den höga ungdomsarbetslösheten inom denna region samt höga sjukskrivningstal för kvinnor inom kommunal - och landstingstjänst. Vår ambition var då att forma en rehabilitering där man fokuserar det friska i varje människa, ser till varje individs helhetssituation samt vara med och ta fram motivation och drivkraft hos varje individ. För att kunna göra det var vår ambition att hitta samverkan mellan olika myndigheter och få tillstånd ett nytt sätt att tänka omkring rehabilitering och naturens möjligheter.	Syftet med projektet var att bygga upp och utveckla nya arbetsmetoder inom grön rehabilitering. Vi ville visa vikten av en helhetssyn på varje individ. Vi ville ha ett särskilt fokus på arbetsökande ungdomar och erbjuda rehabilitering men även förebyggande insatser till människor i stressiga och pressande arbetsmiljöer. Mål: 90 % nöjdhet med placeringen, 70 % sjukskrivna tillbaka i tjänst. 70 % arbetsökande ska hitta en plats inom arbetsmarknaden, 80 % av arbetsökande ungdomar ska arbeta alt studier.	För första gången i Sverige provade vi samma metod för både arbetsökande och sjukskrivna. Arbetet har skett i nära samverkan med kommun, landsting och AF. deltagarna är här under 8 veckor och på plats endast två timmar/dag de första veckorna för att sedan öka tiden succesivt vartefter tiden går. När man är inne i den sista veckan är man närvarande 6 timmar varje dag. Förutom den här tiden har deltagarna hemuppgifter (se nedan) vilket ökar deras närvarotid. För deltagare som kan vara hjälpta av att gå ytterligare veckor så finns den möjligheten. Här följer tillvägagångssättet för att genomföra en kurs/utbildning: Rekrytering • Kursstart • Morgonsamling • Handlingsplaner • Hemuppgifter • Trädgården • Avspänning • Aktiviteter • Utflykter • Hantverk • Föreläsningar • Studiebesök• Uppföljning av planen sker regelbundet och två gånger under kursen kommer chef, handläggare, FK eller annan berörd part och träffar deltagaren och samordnaren för avstämning. Under dessa träffar formuleras det som kommer att gälla för framtiden.	Totalt 270 deltagare 75 % arbetsökande ungdomar är i arbete, studier eller annan fortsatt åtgärd (15 % vet vi inget om pga. placering via kommunen). 97 % är nöjda med sin placering, knappt 70 % sjukskrivna är tillbaka i arbete, alt slutat sin tjänst, bytt arbete eller valt att studera, 74 % arbetsökande vuxna är i arbete eller annan åtgärd, Genomslag på individnivå: majoritet av arbetsökande ungdomar och vuxna har hittat sin kraft (motivation, energinivå höjd, bra sömn igen osv) och fått jobb alt studier eller annan åtgärd. Våra medfinansierare (organisationsnivå) har fått en ökad kunskap av naturens betydelse, av vikten av helhetssyn på varje individ samt insikt om samverkandets betydelse. Utfall efter 2: året 2010: (före-efter mätning) tydlig tendens att efter 8 veckor mår deltagarna mycket bättre än när de kom till Grön helhet. Alla åtta dimensionerna av hälsa och livskvalitet visade sig ha förbättrats efter rehabilite-	Möjligheter: Bred kompetens, hög närvaro, kompletterar varandra, motiverade, hög trivsel, stor frihet att lägga upp och genomföra arbetet, handledning och fortfarande en utmaning efter tre år. Mycket bra samarbete med handläggare på AF, bra och aktivt samarbete med kontaktpersoner på Härnösands kommun och Landstinget, oftast bra rekryteringar till grupperna AF, det första mötet mellan oss och de nya deltagarna är viktigt, både när man träffas i grupp eller enskilt som i sjukskrivnas fall. Lätt att fylla grupperna med arbetsökande vuxna, ungdomarna är ofta en mix med deltagare. Hinder: Endast deltidstjänster, bara kvinnor, kort förberedelseid inför starten av projektet, långa dagar vissa perioder, inledningsvis var uppdraget lite otydligt och förvirrat. Emellanåt har det varit många handläggare på AF, vissa grupper med sjukskrivna har det varit tröga att få klara i tid till kursstart. Några gånger har grupperna inte varit fyllda. Många nya chefer, tillika handläggare, det gäller samtliga samarbetspartners. Tidskrävande att ordna med tider för avstämningsträffar, ofta många olika funktioner	

						<p>rings-processen, tydligt minskning av stressnivån, energin har ökat sömnkvalitet har förbättrats och självförtroende har förbättrats under rehabiliteringsperioden. tydlig ökning av upplevelse av kontroll efter rehabiliterings-processen.</p> <p>Ungdomars upplevelser: mer positiv, ser möjligheter, känna mig tryggare, har blivit starkare, nya idéer, nya vänner</p>	<p>som ska vara med. Ibland små grupper med ungdomar/sjukskrivna, grupperna är olika varandra och har olika behov. Kunde varit fler tillfällen till samverkan. Värdefullt att veta hur det gått för deltagarna. Vi är med så mycket vi kan. Vi hinner tyvärr inte att vara med/genomföra som vi skulle vilja (ej del i projektet)</p>
<p>16-24. Utvärdering delrapport 2 (2012).</p> <p>2010-01-01---2012-12-31</p> <p>Sollefteå</p> <p>Samverkan mellan</p> <p>Individ- och familjeomsorg, Sollefteå kommun</p> <p>FINSAM</p> <p>Arbetsförmedlingen</p> <p>Ådalens gymnasieförbund</p> <p>Arbetsmarknadsenheten, Sollefteå kommun</p>	<p>Ålder: 16-24</p> <p>Ungdomar som står långt från arbets-markanden (inskrivna minst 3 mån på af, har försörjningsstöd eller varit sjukskriven i minst 6 mån och som inte studerar).</p>	<p>Projektet tillkom på grund av den höga arbetslösheten i kommunen och att en tredjedel av bidragstagarna i kommunen var ungdomar. Kommunen saknade alternativ att erbjuda ungdomar som hoppat av gymnasiet, saknade befintliga resurser att arbeta aktivt med ungdomarna. Af, loF och AME saknade möjlighet att träffa ungdomarna i tillräcklig omfattning för att stödja förändring. Syfte: skapa en kvalitativ verksamhet som har fokus på målgruppen, innehåll som stödjer ingång till arbetsmarkanden (egen försörjning), aktivt arbete med de som avbryter gymnasiet (förebygga nya bidragstagare), möjliggöra ungdomens ansvars-tagande och delaktighet, erbjuda struktur i vardagen, påverka samarbetsparter, medaktörer för att möjliggöra stöd riktat mot arbete/studier, följa samhällsutvecklingen.</p>	<p>Mål: Delaktighet, ungdomarna skall vara med och forma innehåll, personal skall främja ansvarstagande över den egna situationen.</p> <p>Struktur, erbjuda struktur i vardagen, upprätthålla dygnsrytmen. Sammanhang, erbjuda socialt sammanhang motverka utanförskap.</p> <p>Lockande, skapa och tillhandahålla innehåll som lockar, komplement till traditionell utbildning. Fullföljande, främja lyckanden och fortsatt deltagande.</p>	<p>Lösningssättet förhållningssätt med verktyg utvecklade inom korttidsrapport. Coachar ungdomen att planera och formulera framtida mål och hitta egna lösningar. Skall leda till praktik på arbetsplats. Erbjuda aktiviteter som främjar struktur på dagen.</p> <p>Samverkan med inblandade aktörer sker främst genom att de förmedlar ungdomar till projektet. Af, loF och FINSAM bedömer vilka ungdomar som är lämpliga för projektet och AME tillhandahåller främst praktikplatser vid behov. Behandlingsassistenter stödjer ungdomar som hoppat av gymnasiet. Skolan kan vid behov anpassa skolgång för de som vill tillbaka.</p> <p>Samverkande parter träffas vid behov. Styrgrupp och arbets-grupp bestående av chefer, handläggare från de olika myndigheterna.</p>	<p>Totalt 125 ungdomar</p> <p>Studier: 34 %</p> <p>Praktik: 18 %</p> <p>Arbete: 19 %</p> <p>Flyttat: 19 %</p> <p>Annat avbrott: 3 %</p> <p>Ingetdera: 6 %</p> <p>Man vet inte hur många som hoppat av projektet? Är det 9 procent eller?</p>	<p>Hinder: Inflödet till projektet har varit lågt, ffa från Af. Projektet konkurrerade med övriga samarbetsparter som AF har avtal med. Bristande samordning med AME – konkurrerande verksamheter även där. Bristande samordning mellan skola och projektet - ungdomar kommer in för sent.</p> <p>Tidigare samstämmighet om projektets betydelse och funktion för målgruppen har försvagats (insatser kanske inte lämplig för alla ungdomar). Haft svårigheter att få bra resultat med ungdomar med "svag motor". Det saknas en gemensam problembild (samsyn) av vad ungdomarna behöver</p> <p>hinder för samverkan - Saknas en aktiv styrgrupp (organisering, struktur/rutiner, förankring och samsyn).</p> <p>Möjligheter: Projektets sociala funktion och projektets resultat med ungdomarna som fullföljt uppfattas som goda.</p> <p>Ungdomar som fullföljt programmet (3 intervjuade) upp-</p>	

						fattar projektet som mycket bra. De framhåller projektets sociala funktion, tid och personalens bemötande/stöd som positiv. Framhåller brister med att inte kunna studera med försörjningsstöd, bristande information om framtida yrkesval och gymnasieval samt bristande möjligheter att få sin röst hörd på politikernivå.
Metod och matchning Hösten 2005 - 2007-12-31 Samordningsförbundet Komvux i Sundsvall Sundsvalls kommun Landstinget Försäkringskassan Arbetsförmedlingen	Ålder 18-35 Unga vuxna med psykisk ohälsa och komplexa behov. Saknar betyg, arbetsintyg, osäkra, lågt självförtroende, svårigheter med tider, hålla koll på aktiviteter, under veckan, rädsla för vad som skall hända efter studietiden	Ökat antal yngre i den studieförberedande gruppen på Komvux. Metodutveckling och matchning mot näringsliv samt fortsatta studier för unga med psykisk ohälsa skall verka för återinträde på arbetsmarknaden och ge individen goda förutsättningar att tillfriskna behövs	Syfte: Att finna nya vägar till arbete/studier genom praktik och utbildning ge efterfrågad kompetens. Att elever skall få vetskap om vad som krävs för att bli anställningsbar samt ge arbetsgivare och utbildningsgivare kompetensutveckling,	Individen skall vara aktuell hos minst två myndigheter; af, landstinget, fk, och Sundsvalls kommun. Utgår från psykiatrisk rehabilitering/Supported education, Flerpartsamtal innan studier påbörjas, kartläggning av tidigare utbildning, arbetslivserfarenhet, hobbies, fritidsintressen. Fortlöpande coaching, stöd att forma cv, portofolio, förmedla kontakter med studievägledare, specialpedagoger inom Komvux, möjlighet att varva praktik med studier. Stöd efter studietid, vidare till praktik/arbete. Återkommande uppföljning	30 personer genomgått projektet Resultat 2007 Reguljär utbildning: 9 Arbete: 13 Praktik: 7 Föräldraledig: 1 Flyttat: 2 Åter till psyk, fk, samordningsförbund: 12 Beskrivna resultat (ej utvärdering) Fler elever går vidare till studier/arbete, eleverna får större kunskap om sina resurser, självförtroendet ökar, fungerar bättre socialt/i grupp, rädslan att gå vidare minskar, problem med måendet hindrar att gå vidare i mindre omfattning, ökad samverkan med socialpsykiatri, fk, landsting främjar snabbare insatser.	Utvecklingsmöjligheter: Vill fortsätta utveckla arbetsmetoden i studieförberedande grupp. Vill Fortsatt samarbete med socialpsykiatri för att påskynda utslussning i arbete/praktik, vill knyta fler samverkanskontakter utanför skolan, behov av att fortsätta utveckla stöd i nätverksarbete, utveckla stöd/coaching i reguljär utbildning, behov av att utveckla mentorskap för vidare mot arbete, behov av tillgång till coaching vid skaffande av praktikplatser.
Framsteget – ett steg i rätt riktning	Ålder: 18-25 Totalt 20 deltagare	Andelen arbetssökande ungdomar i program ökar., Timrå ligger lågt från rikssnittet vad	Mål: Att ungdomen skall; genomföra gymnasieutbildning, se sig själva som	Första 6 mån ingår studier 50 % inom vuxenutbildningen samt praktik på en arbetsplats utifrån ungdomo-	20 deltagare: Upplevelse av stärkt tro på sig själva, positivare fram-	Hinder: Deltagarna hade en större problematik än vad projektet hade väntat sig och

<p>Redovisning</p> <p>2010-05-17 – 2011-</p> <p>Timrå kommun, arbetsförmedlingen och Länsstyrelsen Västernorrland</p>	<p>Ungdomar som avbrutit sina gymnasiestudier</p>	<p>gäller utbildningsnivå. Generellt kommer högre utbildningsnivå att krävas i framtiden. Många ungdomar avslutar sina gymnasiestudier utan fullständiga betyg och riskerar få stora svårigheter att ta sig in på arbetsmarkanden</p>	<p>en del av samhället, vara en del av samhällsutvecklingen, egen försörjning inom ett område de är intresserade av, skapa en positiv syn på samhället och sig själv, gå vidare till fortsatta studier.</p>	<p>mens intresse. Ungdomen får aktivitetsstöd under insatsen.</p> <p>Efter 6 månader med aktivitets eller försörjningsstöd anställdes deltagarna av AME med en lön på 12000 kr/m</p> <p>Nära, kontinuerligt stöd av studie- och yrkesvägledare, specialpedagog och beteendevetare i studier, på arbetsplatsen och till arbetsgivare. Samordnade insatser för att länka över till andra aktörer/myndigheter för ytterligare insatser.</p>	<p>tidstro, minskat lidande</p> <p>93 % kommit fram till vad de vill göra i framtiden.</p> <p>Samtliga praktiserade.</p> <p>80 % slutförde minst en kurs med godkänt resultat 100-300 p.</p> <p>Utskrivna pga. Misskötsamhet:</p> <p>20 % (4)</p> <p>1:a Uppföljning (12 månader från start):</p> <p>Fortsatta studier:10 % (2)</p> <p>Anställning: 50 % (10)</p> <p>Arbetsökande:20 % (4)</p> <p>Verksamheter i kommunen: 20 % (4).</p>	<p>haft dessa problem under en längre tid.</p> <p>Framgång: På grund av ovan beskrivna gjordes flera oplanerade insatser av samordnade karaktär, vilka lett till fortsatta insatser till ungdomen.</p> <p>8 deltagare slussades vidare till andra aktörer för fortsatt stöd/behandling (Psykiatri, kurator, NPF, drogterapeut).</p> <p>Insatserna i Framsteget beskrivs som mycket positiva för målgruppen.</p>
<p>Ung kraft</p> <p>Slutrapport (2011)</p> <p>2009-09-01---2010-12-31</p> <p>Förvaltningen för arbetsmarknad, vuxen-utbildning och integration (FAVI). Avdelning för arbete och Integration FAVI</p> <p>Sundsvalls kommun</p> <p>Implementerats i befintlig verksamhet. Informations-spridning ligger nu på Ungdomsrådgivningen. Ungdomscentrum har övertagit arbetet med övergång mellan skola till arbetsliv.</p> <p>Sundsvall</p>	<p>Ålder: 18-25</p>	<p>Att hantera frågor som rör arbetslösheten i kommunen har varit prioriterad av politiken. Uppmärksammades 2009 ett behov av att arbeta med en målgrupp som de egna verksamheterna inte hade kontakt med. Ett stort antal ungdomar lever i utanförskap, utan sysselsättning, eller kontakt med af och kommun.</p>	<p>Syfte: att utforma en handlingsplan för att möta målgruppen ungdomar 18-25 år som idag inte söker sig till socialtjänst eller FAVI.</p> <p>Att skapa utrymme för ytterligare 50 ungdomar att erbjuda feriearbete sommaren 2009</p>	<p>Trots flitigt besökande på Facebook sidor gav det ingen stor effekt: ett 20-tal ungdomar eller deras föräldrar tog kontakt. Ca hälften av dessa började i verksamheten.</p> <p>Utökad samarbete med gymnasieskolans Individuella program: bra resultat. Vid start fanns 170 ungdomar som vi inte hade tillräcklig vetskap om. Idag är siffran nere på 20 ungdomar. 15 elever från skolan, som varit hemma stora delar av gymnasietiden, kom till FAVI och 14 ungdomar började i någon av FAVIs verksamheter.</p>	<p>Arbeta intensivt med att möta de ungdomar som inte söker sig till socialtjänst eller FAVI men omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret, att underlätta övergången mellan skola och yrkesliv, samt att jobba strukturerat med information till ungdomar och samverkanspartners.</p> <p>Vara synlig och aktiv på stan, affischa starta Facebook sida, öppna 0200 nummer, skapa kontaktytor genom ungdomsgrupper vi redan hade, delta i mässor.</p> <p>Sommaren 2009 fick 38 ungdomar i utanförskap möjlighet till feriejobb (målet var 50)</p>	<p>Framgång: skapat en plattform för ökat samarbete mellan FAVI och Individuella programmet som måste förbättras ytterligare.</p> <p>Hinder: Exempelvis Ifo och föräldramottagningen har begränsad kunskap om FAVIs verksamheter.</p> <p>Behov av ytterligare information om vad FAVI är och gör till ungdomar och samverkanspartners.</p> <p>Behov av ökat samarbete/samverkan mellan myndigheter och inom den egna myndigheten.</p> <p>Saknas fortsatt ett effektivt sätt att nå ungdomar över 20 år som inte omfattas av den kommunala uppföljningen.</p>

<p>Sambandet slutrapport (2011).</p>	<p>Ålder: Initialt 18-30 år. Ändrades senare till 18 år och uppåt.</p>	<p>Utifrån en kartläggning av personer tillhörande målgruppen för samverkande rehabiliteringsinsatser framkom behov av tid, struktur, stöd, självstärkande- och hälsoinriktade aktiviteter, kartläggning, vägledning, behandling och utredning i syfte att stödja målgruppen till egen försörjning.</p>	<p>Mål: att individer i målgruppen har egen försörjning. Delmål: att (a) individen skall uppnå fysisk, psykisk och social hälsa (b) aktivt söker arbete eller studier utifrån ett fokuserat och konkret tillvägagångssätt.</p>	<p>Deltagande baseras på aktivitet av egen fri vilja. Tre inriktningar; stödjande, aktiverande/mobiliserande och utslussande. Aktiviteter i grupp och enskilt. Delmål a; stödsamtal, korttidsterapi, coachning och hälsoplanering genom psykosynterapeut och hälsopedagog. Delmål b; att få stöd, coachning och hjälp i att söka praktik/arbetssträning, arbete eller studier, ev. annan insats/utredning i ansvarig myndighet samt coachning av pedagog/psykosynterapeut, hälsopedagog, beteendevetare, IT-pedagog och gymnasiepedagog. Samverkan med af och Komvux och övriga verksamheter på enheten.</p>	<p>88 deltagare under projektperioden: Arbete: 10 (11 %) Arbete/praktik: 1 (1 %) Arbete/studier: 2 (2 %) Arbete/flytt: 2 (2 %) Studier: 14 (16 %) Studier/praktik: 1 (1 %) Studier/flyttat: 5 (6 %) Praktik: 16 (18 %) Praktik/utredning: 2 (2 %) Utredning: 5 (6 %) Sjukskriven: 2 (2 %) Annan aktör: 2 (2 %) Flyttat: 3 (3 %) LSS: 1 (1 %) Återaktualiserande myndighet: 1 Faros: 4 (5 %) Samtalsstöd/behandling: 1 (1 %) Hoppat av: 16 (18 %) 16 % i arbete, studier 23 %, praktik 20 %, andra insatser 18 %, flyttat 3 %, hoppat av 18 % = 98 % Enligt socioekonomisk uträkning goda resultat jämförbara med liknande projekt i landet med liknande målgrupp men till en betydligt lägre kostnad än likvärdiga projekt.</p>	<p>Framgång: Deltagarna i Sambandet har sluppit rundgången mellan myndigheternas olika ansvarsområden och uppdrag, tack vare en fungerande beredningsgrupp och god vilja till samarbete mellan de berörda parterna. Hinder: Tiden för de flesta deltagarna har varit 6 mån, vilket har satt fokus på snabba resultat. Den korta tiden har för vissa inneburit att man kort tid efter avslut återfallit i gamla mönster. Om fler individer ska lyckas så behöver de kontinuerligt stöd under en lång tid (för vissa upp till flera år). Behov av utökade resurser från psykiatri och af för att slippa långa ledtider och ett ökat utanförskap för människor i behov av särskilt stöd. Ökat behov av arbetssträningsplatser både inom offentlig sektor och inom det privata näringslivet, med hand-ledare på plats som har kompetens att möta målgruppens behov. Ökad samverkan och kunskap om varandras resurser behöver utvecklas.</p>
<p>2007-09-01---2011-08-31</p>	<p>Totalt 88 deltagare.</p>					
<p>Nu del av ordinarie verksamhet</p>	<p>Riktade sig även till personer med psykiska funktionsnedsättningar. Personer i aktivt missbruk eller grovt</p>					
<p>Timrå Kommun</p>	<p>Kriminella ingår ej i målgruppen.</p>					
<p>Samordningsförbundet</p>						
<p>Access. (2007).</p>	<p>Ålder: 18-24</p>	<p>Fokus har funnits på den situation i Sundsvall vad gäller arbetslöshet och utbildning bland kommunens medborgare som är 18-24 år och arbetslösa. Projektet avsåg att bidra till en positiv utveckling av insatser riktade mot unga arbetssökandes anställningsbarhet. Finns ett behov av att stärka befintliga</p>	<p>Syfte: Öka individens anställningsbarhet. Utarbeta sam-verkansformer med arbetsmarknadspolitiska insatser och näringslivet- öka tillgängligheten (tillträde till arbetsmarknad och tillgång till arbetskraft). Utgöra exempel på hur man kan</p>	<p>Access är ett 6 månaders utbildningsprogram innehållande 4 veckors förberedande utbildning (livs- och yrkesplanering, jobs-ökande aktiviteter) samt Trainee (träning på en arbetsplats). De ungdomar som inte varit redo för detta har fått träna i olika verksamheter. Kontinuerlig fortbildning 1 ggn/v utifrån personliga mål. Individuell coach-</p>	<p>Totalt har 290 deltagare deltagit i programmet. Arbete: 31 % Utbildning: 13 % Praktik 6 % Arbetslös: 18 % Avslutat: 32 %. 56 % av kvinnorna och 41 %</p>	<p>Hinder: många deltagare har inte kommit till programmet. Nedslående att så många tilltänkta deltagare befunnit sig i en social eller psykisk situation som ommöjliggjort deltagande i programmet. Strukturella förändringar vad gäller ekonomiska ersättnings-</p>
<p>ESF-projekt Slutrapport</p>	<p>Kön: kvinnor 34 %, män 66 % män.</p>					
<p>2005-03-15–2007-03-30</p>						
<p>Sundsvall</p>	<p>Långtidsarbetslösa i behov av särskilt stöd för att</p>					

	<p>kunna etablera sig på arbetsmarknaden.</p>	<p>arbetsmarknadsinsatser och vuxenutbildning. Många deltagare i verksamheten Ungdomscentrum saknade godkända betyg gymnasiet.</p>	<p>arbeta med andra målgrupper (långtids-sjukskrivna, långtidsarbetslösa äldre). Söka sätt att erkänna lärande trots att detta inte skedde i traditionell och formell utbildningsmiljö.</p> <p>Mål: Omsätta NOCN och NCOs erfarenheter lokalt. Öka acceptansen och erkännandet av icke formellt lärande, öka anställningsbarheten hos deltagarna, etablera nätverk av traineeplatser, öka kompetensför-sörjningen i regionen, öka övergång till högre utbildning.</p> <p>65 % av kvinnorna och 57 % av männen skall lämna projektet till förmån för arbete</p>	<p>ning.</p> <p>Kontakter med företagare utifrån deltagares behov - trainee-platser. Uppföljning av tiden för att öka insikt och förmåga samt kartlägga företagares rekryteringsbehov.</p> <p>Implementera OCN-metoden i den ordinarie verksamheten.</p> <p>Söka nya vägar i samarbete med vuxenutbildning för att påbörja eller återuppta gymnasiestudier</p>	<p>av männen har gått vidare till arbete, utbildning eller praktik</p> <p>Orsak till avslut: (107 personer) Psykisk ohälsa: 8 % Annan myndighet: 22 % Flytt 66 % Eget beslut: 9 % Dålig närvaro: 41 % Föräldraledig/värnplikt: 6 % Omstart: 8 %</p> <p>183 deltagare som alla genomgått hela Accessprogrammet:</p> <p>Arbete: 46 % Utbildning: 19 % Praktik: 9 % = 74 % till sysselsättning.</p> <p>Utan empirisk fakta dras slutsatsen att projektet bidragit till personlig utveckling för deltagaren.</p> <p>Hur implementering av modellen fortsatt eller hur projektet påverkat beslutsfattare i regionen efter projektet framkommer ej.</p> <p>Ambitionen att få skoltrötta ungdomar att gå en högskolekurs i arbetsvetenskap var för högt satt. Insatsen togs bort från projektet.</p>	<p>former för deltagaren förändrades under projekttiden – ett stort antal ungdomar fick lämna programmet i förtid.</p> <p>Möjligheter: access har erbjudit möjlighet till personlig utveckling, arbetslivskontakter, och insikt om konsekvenser av val på arbetsmarknaden för personer som annars inte skulle fått möjligheten. Uppfattar att alla deltagare ökat sin individuella unika anställningsbarhet.</p> <p>Ökat kunskapen om OCN-metoden (informellt lärande) i regionen men inte lyckats implementera den fullt ut.</p> <p>Programmet behöver till viss del justeras i fortsatt verksamhet.</p> <p>Projektet har skapat nya idéer för verksamhetsutveckling.</p>
<p>Ungdomsrådgivningen, delrapport 2. (2012). 2010-01-01--2012-12-31</p> <p>Sundsvall</p> <p>Samverkan mellan Förvaltningen för arbetsmarknad, vuxenutbildning och integration (FAVI), Socialtjänsten, Barn och Ungdomsförvalt-</p>	<p>Ålder:18-24</p> <p>Kön: 62 % kvinnor, 38 % män</p>	<p>Högre krav i arbetslivet och allt färre som arbetar har ökat den psykosociala stressen och lett till en ökad psykisk ohälsa.</p> <p>Ekonomiska neddragningarna i samhället har bidragit till att de förebyggande insatserna minskar.</p> <p>Ungdomars svårigheter att komma in i samhällslivet, med arbete och familjebildning,</p>	<p>Syftet med projektet är att minska psykisk ohälsa hos ungdomar 18-24 år i Sundsvalls Kommun.</p> <p>Mål: ungdomar skall ha god kännedom om UR, ha nytta av de råd, stöd och vägledning de får. UR skall uppfattas som en attraktiv och utvecklande arbetsplats för personalen och en god</p>	<p>Förebyggande åtgärder:</p> <p>Team bestående av personal från de samverkande parterna som alla arbetar under samma tak.</p> <p>Drop in verksamhet som möter flera olika problemområden i ungdomens liv; arbetsliv, hälsa, studier, relationer, ekonomi, boende mm.</p> <p>MI-samtal, vägledning, information, samordning av insatser med berörda</p>	<p>Ungdomar har svårt att få kontakt med myndigheterna och svårt att få sin röst hörd. Finns ett stort behov av stöd för att få tillgång till samhällets resurser.</p> <p>De ungdomar som kommer har i stor utsträckning flera problem att få stöd i och flerbesökande ungdomar har i stor utsträckning</p>	<p>Hinder: Avsaknad av viktig aktör i samverkansarbetet (primär-vård/psykiatri). Bris-tande kontinuitet på ledningsnivå, myndigheter tenderar att dra sig ur då de inte ser en uppenbar vinst.</p> <p>Framgång: hög tillgänglighet, nära flexibelt stöd, samverkanssteam under samma tak under lättar för ungdomen att</p>

<p>ningen, arbetsförmedlingen och försäkringskassan</p>	<p>liksom ett mer krävande arbetsliv/studieliv spelar stor roll för ökning av ohälsan.</p> <p>Finns ett stort behov av att samverka mellan myndigheter för att stoppa den negativa utvecklingen.</p>	<p>samverkan mellan parterna skall s</p>	<p>myndigheter,</p>	<p>psykisk ohälsa.</p>	<p>komma vidare till stöd/behandling i ordinarie myndigheter.</p>
<p>Tolvan Projekt Slutrapport Samhällsekonomisk utvärdering, Projekt Tolvan (2008)</p> <p>Verksamhetsberättelse (2011)</p> <p>Örnsköldsviks kommun, Landstinget i Västernorrland, Arbetsförmedling och Försäkringskassan</p>	<p>Ålder:16-30</p> <p>Unga vuxna, män och kvinnor mellan 18-30 år, jämn fördelning mellan män och kvinnor eftersträvas. Personer företrädesvis med psykisk ohälsa eller annat funktionshinder samt personer som har brister i utbildningshänseende, kortvariga arbetsfareheter, stödinsatser från flera instanser/myndigheter samtidigt.</p>	<p>Samordningsförbundet ska med sina insatser skapa ett mervärde utöver det ordinarie samverkans-arbetet som redan sker inom förbundets ansvarsområde. Samordningsförbundets prioriterade målgrupp 2005-2007 utgörs av unga vuxna mellan 16-30 år som är i behov av insatser för att kunna etablera sig i samhället. I Örnsköldsvik beräknas "unga vuxna utanför" till c:a 200 personer.</p> <p>Mål: Efter 6 månader ska deltagarna väsentligt ökat sin anställningsbarhet</p> <p>lärt sig grundläggande villkor i fråga om arbetstider, uppträdande på en arbetsplats, uthållighet i utförande av upp-gifter m.m.</p> <p>Ökat sin sociala kompetens och samarbetsförmåga.</p> <p>Förvärvat en realistisk uppfattning om sin egen förmåga, styrkor och svagheter samt tillägnat sig goda vanor exempelvis i fråga om hygien och kost.</p>	<p>kommunens regler, riktlinjer och policy gäller för Tolvan. Grunden i sysselsättningen/arbetsrehabilitering är att utföra arbetsuppgifter där den egna förmågan testas och möjlighet till eget ansvar prövas. Den huvudsakliga sysselsättningen kommer att innefatta alla förekommande uppgifter som rör återvinning av möbler samt vissa mekaniska tillverkningar och reparationer. Andra uppgifter av service karaktär kan bli aktuella beroende på lämplighet hos deltagarna.</p> <p>Sammanlagt beräknas tolv deltagare vara inskrivna per år och det eftersträvas i möjligaste mån en jämn fördelning mellan män och kvinnor. Varje deltagare har möjlighet att vara inskriven upp till 12 månader.</p> <p>Arbetstiden för en heltid förläggs måndag – torsdag mellan kl. 08.00 – 14.00.</p>	<p>Uppdraget har bestått i att samla in information angående deltagarnas försörjningssituation och dess nyttjande av samhällets resurser. Utvärderingen syftar till att studera hur personernas situation efter att ha lämnat projektet förändrats relativt situationen före dess medverkan i projektet.</p> <p>Flertalet av de projekt payoff.nu utvärderat under 2008 har i genomsnitt en kortare payoff-tid än Tolvan. Verkningsgraden inom Tolvan är betydligt lägre än snittet på övriga utvärderingar.</p> <p>Att på detta underlag uttala sig om huruvida Tolvan är mer eller mindre lyckat än andra projekt/verksamheter är dock enligt vår uppfattning svårt då Tolvan har en annorlunda målsättning än många andra projekt vi tidigare utvärderat. Till svårigheten att tolka resultatet bidrar även att graden av komplexitet kan variera mellan målgrupperna i olika utvärderingar.</p> <p>(20 män, 21 kvinnor 2011)</p> <p>Enligt verksamhetsplan 2011:</p>	<p>Framgång: De anser att Tolvan/Port 5 Unga Vuxnas arbetssätt är mycket positivt framförallt med flexibla handledare som kan vara behjälpliga med individuella stöd som exempelvis att i upptakten hämta deltagare, följa med vid besök hos Vårdcentral, handledare med mera. Handledarna tar ett stort ansvar när det gäller att synliggöra och stödja den problematik som visar sig i en vardaglig situation och som det som handläggare inte är lätt att upptäcka vid enstaka möten.</p> <p>Redovisningarna som lämnas till handläggarna efter avslutad tid, eller vid behov, är mycket användbara som stöd när personer är aktuella för att lotsas vidare till annat stöd/myndighet som exempelvis Försäkringskassa, OSA-anställning, Vårdcentraler med mera.</p> <p>Hinder:</p>

						<p>19 avslutade deltagare Arbete: 2 Studier: 7 Startpunkt: 1 Flytt: 2 Utredning: 1 Tillbaka till remittent: 3 Slutade på egen begäran: 1 Från försörjningsstöd till ersättning via fk: 1</p> <p>9 av 19 deltagare (47 %) till arbete eller studier</p>
<p>Svenska för arbete (?) 2009-2010 Härnösands kommun</p>	<p>Målgrupp: Står ingenting i utvärderingen om vilka som deltog.</p>	<p>Projektets bärande idé är att språkinläring sker snabbare om den bedrivs i ett sammanhang som motiverar individen att använda det nya språket. Projektet är ett försök att eliminera utanförskap och istället öka deltagarnas möjlighet att integreras i samhället genom nyvunna språkkunskaper och nyförvärvad yrkeserfarenhet.</p>	<p>Med hjälp av nya didaktiska undervisningsgrepp ska deltagarnas engagemang och delaktighet i inlärningsprocessen öka. Genom att bland annat intensifiera inläringen med hjälp av den så kallade PBL-metoden ska antalet timmar i klassrummet minska från 900 timmar till 600 timmar per termin. Detta ska ske utan att effektiviteten påverkas negativt. Metoden ska underlätta för deltagare att snabbare nå inträde på arbetsmarknaden och bli självförsörjande.</p> <p>Integration och jämställdhet</p>	<p>Det som skiljer projektet från den traditionella SFI-utbildningen är att språkinläringen sker både i klassrummet och genom språkträning under praktiktiden. Praktikplatserna ska vara anpassade efter den enskilde deltagarens bakgrund och behov.</p> <p>Nya didaktiska undervisning. Utförs i tre steg: (1) Intro till grundläggande språkkunskaper, (2) tillämpning och utveckling av de t man lärt sig hittills. Innefattar även praktik, (3) fortsatt utveckling av språket i arbete/praktik</p> <p>Erbjuda kontinuerlig utbildning i form av föreläsningar och seminarier om jämställdhet och likabehandling i projektets tre etapper. Berörda grupper för detta är deltagarna och interna samt externa nyckelpersoner i SFA. gsgrepp.</p> <p>Metoden prövades och utvecklades under projektiden, Var inte tanken från början – vissa fick inte någon bra start eftersom det inte fanns tillgång till arbetsmaterial i början.</p>	<p>De intervjuade lärarna är mycket nöjda med det upplägg som undervisningen har idag. De anser att materialet fungerar och ger deltagarna det de behöver. Finns ett stort behov av att anpassa materialet efter varje enskild deltagare. Bland de intervjuade nyckelpersonerna är det några som lyfter att projektet gör det lättare för deltagarna att komma ut i arbetslivet. De flesta verkar se tanken med yrkesinriktad svenska varvat med praktik som en lyckosam metod för att skapa anställningsbarhet hos deltagarna. Någon påpekar dock att denna arbetsmetod även finns inom SFI-undervisningen, vilket gör att projektet i sig inte är nödvändigt.</p> <p>42 personer:</p> <p>Arbete: 11 Studier: 13 Kvar/praktik: 13 Avbrutit: 5 Andelen som har egen försörjning ligger därmed</p>	<p>Hinder: svag förankring i organisationen när det startade - blev inte prioriterat av ledningen på det sätt det skulle ha behövt. I början Oklarheter inledningsvis, kring till exempel gränsdragningar gentemot folkhögskolan, vilka individer som skulle delta i projektet och hur projektet skulle vara upplagt. Uppkom konkurrenssituation mellan SFI och SFA.</p> <p>Framgång: Istället för att låsa situationen med kritik och försvar har en utveckling skett, som innebär att alla inblandade idag verkar vara nöjda med samarbetet. projektledaren som mycket engagerad genomgående i projektet varit en brist på tydlig information till deltagare om vad SFA kan bidra med för deras utveckling. Många har uttryckt en besvikelse över att tiden på SFA inte resulterat i någon anställning.</p>

<p>Ris & Flis Samhällsekonomisk utvärdering (2011)</p> <p>2008-09-15 - 2009-12-31 Projektet fick en förlängning till 2010-03-31 då det implementerades</p> <p>i kommunens arbetsmarknadsenhet.</p> <p>Samordningsförbundet Kramfors kommun</p> <p>BAS-förvaltningen</p> <p>Af, fk, skogsstyrelsen, transportstyrelsen</p>	<p>Ålder 16-64 år</p> <p>Snittålder 43,5 år</p> <p>(Finns det några ungdomar alls?)</p> <p>Personer som uppstår försörjningsstöd.</p>	<p>Ett stort antal arbetssökande med eller utan funktionshinder, riskerar att drabbas av utanförskap på arbetsmarknaden.</p>	<p>Syftet: att erbjuda personer med försörjningsstöd meningsfull sysselsättning i form av röjning av sly på kommunens mark med utbildning i hälsa och personlig utveckling. Efter avslutad anställning i projektet</p> <p>är deltagarna berättigade till A-kassa. Detta innebär att de deltagare som trots coaching, förbättrad hälsa, ökad anställningsbarhet inte får annan anställning eller väljer att studera får ersättning från a-kassa vilket i sin tur reducerar kommunens försörjningsstödskostnader.</p> <p>Mål: att individen får anställning på arbetsmarknaden och att sänka kostnader för försörjningsstöd och ge arbetskrafttillförsel till kommunen.</p>	<p>Sikröjning på mark tillhörande Kramfors kommun och där det sly som röjdes skulle flisas till användbar/säljbar energi. Anställs på lönebidrag får 1 årig anställning inom ris och flisverksamheten, utbildning i röjningsarbete, utbildning med coaching för egenutveckling, friskvård.</p> <p>Utöver röjning; byggnationer åt tekniska kontoret, viss rekonditionering av bilar och hemtjänstupdrag i syfte att öka möjligheterna för deltagarna att under eller efter avslutad anställning komma ut på den reguljära arbetsmarknaden.</p>	<p>strax under 50 procent.</p> <p>Deltagarna har gått från försörjningsstöd till egen försörjning samt fått en god kompetenshöjning och erhållit en personlig utveckling.</p> <p>Ett innovativt grepp som har tagits är att ge den anställde möjligheten att komma in på banan både då det gäller a-kassa, sjuk-kassa alltså försäkringssystemen. Mervärden är att samverka mellan myndigheterna har förbättrats framförallt mellan kommun och arbetsförmedling. Även inom kommunens olika förvaltningar har samarbetet stärkts framförallt med Tekniska kontoret.</p> <p>Men framförallt att dom som deltar i Ris Till Flis får lön för sitt arbete och inte är en aktivitet i raden.</p>	<p>Samspelet med arbetsförmedlingen under deltagarnas anställningsperiod, då det gäller CV-skrivning, jobbsök m.m. kan utvecklas.</p> <p>Genom blandade pengar från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommun, landsting genom samordningsförbundet har förutsättningar skapats för detta projekt som annars de enskilda myndigheterna inte kunnat bedriva i egen regi.</p> <p>Man bör under 12 månaders period ha täta uppföljningar så att både ekonomi samt arbetskraften kan "rättas till."</p> <p>Man bör kunna förbereda kodning för ett lönebidrag på ett enklare och snabbare sätt då det många gånger kan vara en långdragen process. Oftast beror det på väldigt högt tryck hos specialistperson inom den myndigheten.</p>
<p>Kuggen, Delrapport projekt Kuggen (2008); Inför beslut om Kuggen (2008).</p> <p>Projektstart 2006 nu Befintlig verksamhet.</p> <p>Samordningsförbundet</p> <p>Kramfors Kommun, Landstinget, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen</p>	<p>Ålder: 18-30</p> <p>Kön:</p> <p>Behov av minst två parter i förbundet. Kan ha ett dokumenterat funktionshinder, psyko-social problematik eller en utsatthet på arbetsmarknaden</p>	<p>Målgruppen unga vuxna 18-30 år fanns ett antal individer, ca 5 %, som behövde ytterligare stöd, där det visat sig att den egna myndighetens resurser i form av insatser och åtgärder inte fungerade.</p> <p>Tid och engagemang är två faktorer som är helt avgörande för att nå de mål samhället önskar för medborgare som hamnar i ett utanförskap och blir beroende av den offentliga sektorn för sin försörjning.</p>	<p>Mål: uppnå eller öka förmågan till förvärsarbete, heltäckande bedömning av möjligheter, problem förbättrad livskvalitet, stärkt kompetens samt att alltid ha uppföljningsbara mål.</p> <p>På Kuggen bedrivs ingen daglig verksamhet. Ambition är att personen ska komma i praktik/sysselsättning så snart som möjligt.</p>	<p>20 personer samtidigt i verksamheten. Frivilligt deltagande vilja att komma ut i arbete eller studier. Arbetar utifrån en rehabtrappa med aktualisering, kartläggning, planering, aktivitet och utfasning.</p> <p>Enskilda samtal, teamträffar och workshops, praktik på arbetsmarknaden, fysisk aktivitet. Vid avslut skall de som inte fått jobb söka jobb aktivt.</p> <p>En coach anställd av Socialförvaltningen - inriktning motivation och främst på det sociala planet. Två coacher från af, och Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden - inriktning mot arbete. Coacherna finns kvar den tid som behövs som stöd</p>	<p>Av 17 deltagarna</p> <p>Anställning: 53 %</p> <p>Av dessa har en tredjedel, tre stycken, kommit i arbete utan lönebidrag.</p> <p>Flera av dem som inte (ännu) kommit i arbete uppvisar ändå en samhälls-ekonomisk lönsamhet då de minskat sitt behov av olika vård- och handläggningsresurser.</p> <p>Av de totalt 28 deltagarna i Kuggen ingår 17 deltagare i denna delrapport. Av resterande 11 personer i projektet har 4 av olika skäl</p>	<p>Bra erfarenhet av samverka där coacher från af, soc, skola, psykolog och ssk samarbetat.</p> <p>Framgång att få tillgång till olika professioner, samverka mellan myndigheter, hög tillgänglighet, kontinuitet för individen, skraddarsy insatser,</p> <p>Parterna, arbetsgivare är entydiga i sin bedömning att Kuggen är bra och till och med nödvändig men att lyfta över till ordinarie verksamheter är inte att tänka på i dagsläget (2008).</p> <p>Den optimala uppbackningen tycker vi vore att praktik direkt</p>

				även när deltagarna kommit ut i arbete eller praktik. leg. psykolog samt sjuksköterska samtal och stöd kring deltagarnas hälsa, såsom kost, friskvård och egenvård.	lämnat projektet och övriga 7 deltagare fortsätter åtgärden. På aktörsnivå har fk kostnaderna återbetalda på 6 månader, landstinget på 9 månader och för staten totalt tar det ca 22 månader. Kommunens lönsamhet går ej att beräkna pga. kostnaderna överstiger intäkterna.	innebär att deltagarna får mer pengar att röra sig med. Det behöver inte vara stor summa för att bli en motivationsfaktor och en viktig signal samt ett konkret besked om att Kuggens budskap stämmer. Ökad tillgång till primärvården, psykolog, fler coacher, tätare samarbete med af, Saknar sjukgymnast, personal sitter i en gemensam lokal.
Nytänk 2009-07-01 – 2010-06-30 Samordningsförbundet, Kramfors kommun/ Integration och Arbetsförmedlingen	Ålder? Nyanlända invandrare	Snabbare språkinlärning och att individen utökar sitt sociala kontaktnät är också ett mål för att komma in i den "svenska modellen".	Målet med projektet är att erbjuda våra nyanlända invandrare en snabb start och väg ut mot eget arbete och egen försörjning.	Under det år som gått har vi utbildat i konsten att skriva personligt brev, hur man söker jobb, deltagarna har även gått en facklig grundkurs och arbetsmiljöutbildning. Arbetsförmedlingen har även haft kontinuerliga träffar med deltagarna samt SYV som har informerat om de utbildningar som finns att söka.	Av de 8 som deltog i projektet: aktuella för Af (försörjning via A-kassa): 3 st., Anställning: 5 (förlängning eller tim vik inom kommunen). Alla var överens om att projektet var bra " att de blivit svenskar" och förbättrat sin svenska Effekterna för Kramfors kommun har varit nästan obefintliga tolkkostnader samt om man skulle titta på hela projektet i ett större perspektiv skulle kostnaderna för Kramfors kommun minska markant om man anställer våra flyktingar i stället för att ge ut försörjningsstöd.	De förbättringsområden som man kan tänka på är att facket kanske skulle vara mer aktiva i slutet så att deltagarna exakt vet hur dom skulle gå till väga första arbetslösa dagen och att vi även skulle kunna ordna informationsträffar med Försäkringskassan. Fördelarna med den här typen av projekt är att dom blir snabbare integrerad i det svenska samhället och det svenska språket
Samcoach Samhällsekonomisk utvärdering (2011). 2007-07-01 till 2009-11-19. Samordningsförbundet Sollefteå kommun/Kultur-	Ålder: 16-64 år (första året var målgruppen 16-30 år). Genomsnittsålder är 28 år och 37 procent utgörs av kvinnor. Deltagarna har haft kontakt med minst två av de fyra samverkande myndigheterna (Försäkringskassan,	Målgruppen unga vuxna i åldern 16 – 30 år är en angelägen målgrupp eftersom övergången från skola till fortsatta studier och arbetsliv är svår för många yngre i dag samtidigt som alla kommer att behövas i arbetskraften för att motverka negativa demografiska förutsättningar	Syfte: att underlätta för deltagare som har behov av kontakt med flera myndigheter samtidigt att få en helhetslösning på sin situation. Mål: Samordnad rehabilitering - att hjälpa människor som står långt ifrån arbetslivet till egen försörjning	Beredningsgrupp knuten bestående av handläggare från de inblandade myndigheterna och är operativt samverkansorgan för ärenden som kräver samverkan mellan två eller flera myndigheter. Ärenden till SamCoach aktualiseras av handläggare från de ingående myndigheterna. SamCoach består av tre personer,	51 deltagare 2007-2010 Arbete: 7 (14 %) Studier: 11 (21 %) LSS: 3 Vidare till annan aktör: 4 Barnledig: 7 Återremiss: 10 Flyttat: 5 Planerat avbrott: 4	Viktiga framgångsfaktorer för SamCoach har varit att det funnits gott om tid för att jobba med deltagarna, personalens engagemang och tillgång till ett brett professionellt nätverk hos de samverkande aktörerna. Samverkan med en strukturerad arbetsgång underlättar både för aktörer samti-

<p>utbildning och fritid i samverkan med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Landstinget Västernorrland</p>	<p>kommunen, Arbetsförmedlingen och Landstinget).</p> <p>Målgruppen är personer som är långtidsberoende av samhällets stöd för sin försörjning.</p>	<p>och höjd livskvalité.</p>	<p>två coacher och en psykolog. Till sammans med våra samverkanspartner arbetar vi för att tillmötesgå våra deltagares behov och önskemål.</p>	<p>Om man tar bort flyttade och barnlediga: 39 personer</p> <p>Arbete: 18 % Studier: 28 %</p>	<p>dig som det ger den individen tillgång till ett bättre stöd och verkningsfullare insatser.</p>
			<p>Friskvård, samtalskontakt, stöd med och på praktikplats, vägledning söka jobb eller utbildning, vägledning i att hitta rätt stöd utifrån behov.</p>	<p>Sammanfattningsvis har projektet SamCoach visat på att samverkan går att utveckla genom att nyttja samhällets resurser, system och organisation på ett effektivare sätt.</p>	<p>Det faktiska resultatet kopplat till nyckeltalet verkningsgrad visar att en betydande</p>
				<p>SamCoach en något lägre verkningsgrad, vilket innebär att deltagarna inte kommit lika nära arbetslivet och/ eller minskat sin förbrukning av vård och omsorg lika mycket som i jämförande projekt.</p>	<p>ytterligare potential föreligger för att dels få fler av deltagarna i ett arbete, studier eller yrkesutbildning och dels för att ytterligare minska vård och omsorg. Det är därför särskilt viktigt att fortsatt stöd och uppföljning erbjuds inom de reguljära verksamheterna efter avslutat projekt.</p>

Unga och arbete

Strukturella faktorer och individuella lösningar i arbetsmarknadspolitiska projekt – en kunskapsöversikt

I denna studie har effekterna av olika arbetsmarknadspolitiska insatser för unga i Västernorrland analyserats. I studien har de olika studerade projektens problemfokus kontrasterats mot en analys av ungdomars utsatthet idag. Vi har intresserat oss för om problemfokus har utgjort en relevant översättning/förståelse av ungdomars behov idag.

Studiens målgrupp har varit ungdomar i åldern 16-24 år. En mycket viktig och central del av vår studie har varit att inventera olika arbetsmarknadspolitiska projekt som genomförts för ungdomar i Västernorrland åren 2007-2012 och analysera upplägg och resultat av dessa projekt. Inventeringen har medfört behov av olika typer av avgränsningar. Det empiriska underlaget utgör därför ett urval av det totala antalet projekt som funnits i länet under den valda perioden.

Författarpresentationer:

Göran Bostedt är docent i statsvetenskap och arbetar som forskare och forskningshandledare på FoU Västernorrland.

Helene Hillborg är med dr. i handikappvetenskap. Hon arbetar som forskare och forskningshandledare på FoU Västernorrland.

David Rosenberg är filosofie dr. i socialt arbete och arbetar som forskare och forskningshandledare på FoU Västernorrland.

FoU-Västernorrland finansieras av kommunernas socialtjänster i Västernorrland med Kommunförbundet Västernorrland som huvudman. Enhetens uppdrag är att fånga upp idéer och stödja forsknings-, utvecklings och uppföljningsprocesser inom socialtjänsten samt att göra dessa tillgängliga för socialtjänstens personal. Mer information om FoU Västernorrland finns på www.fouvasternorrland.se

Kommunförbundet

FoU Västernorrland

Kommunförbundet Västernorrland, Box 3014, 871 03 Härnösand.

Tfn 0611-55 78 50 Fax 0611-231 39 E-post info@komforb.se www.y.komforb.se